Mūsų Sparnai

Lietuvių Ev. Reformatų Leidinys

1992 GRUODIS NR. 69

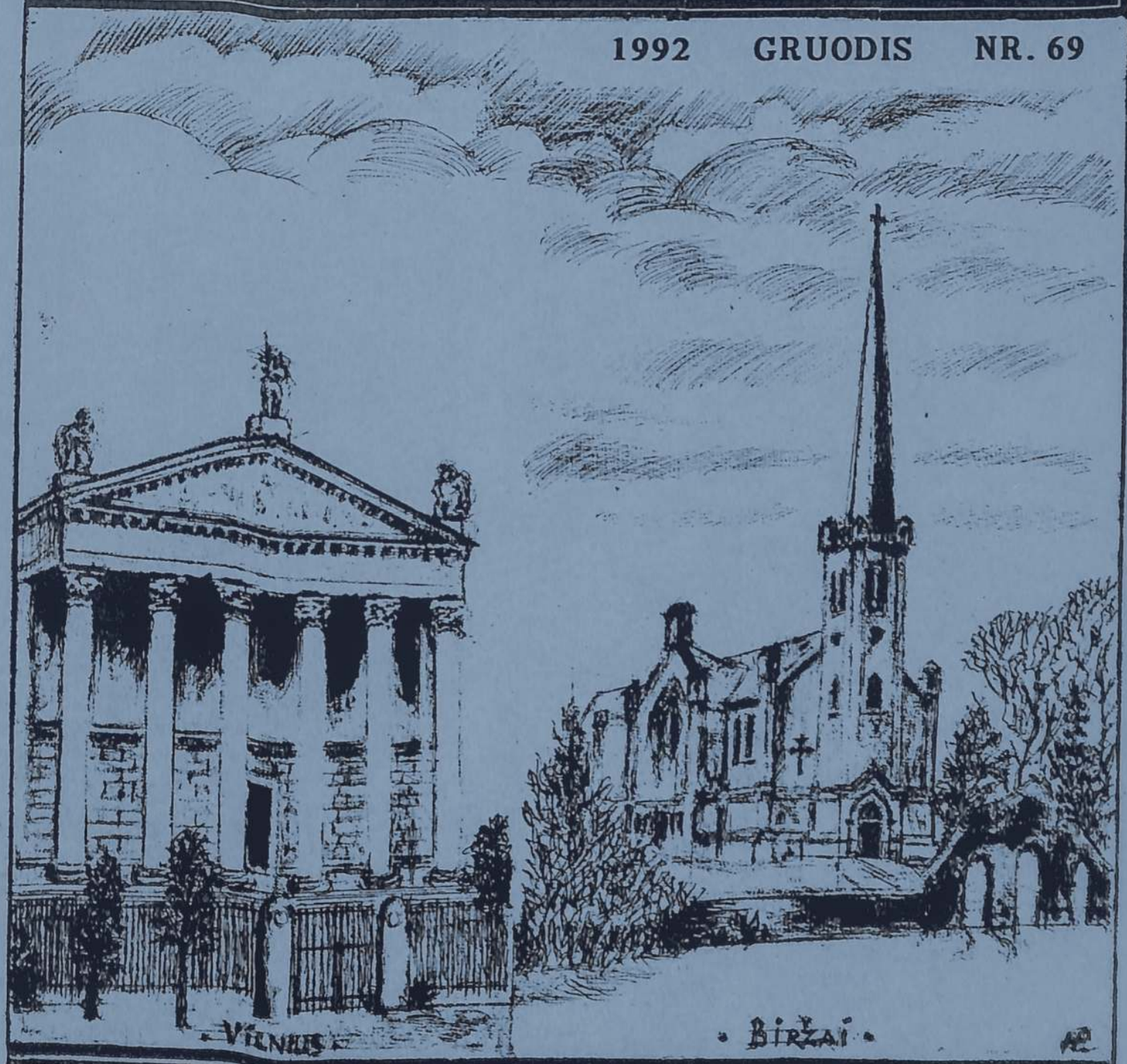

OUR WINGS Lituanian Protestant Jaurnal, est. 1951
PUBLIŠER Lithuanian Ev. Reformed Church, est. 1555
ADDRESS 6118 N. Sheridan Rd. # 502
Chicago, IL USA

TURINYS

Ludwig Richter	"Tyli naktis" (piešinys)	1
Supt. kun. P. Dilys	Kalėdinis Apmąstymas	2
H. Y. P.	Liet. Ev. Reformatų 45-asis sinodas išeivijoje	3
S. D.	Įkurta Lietuvos Biblijos D-ja	7
J. Gylys	Bažnyčios Apsauga	11
Kun. J. Kalvanas	Kauno ev. liuteronų parapija - Kančios kelias.	14
A. Balčiauskienė	Reformacijai - 475 metai	18
P. Palšis	Dar apie Panevėžio incidentą	20
V. Meškauskas	Įvairios laisvės	23
* * *	Atgimstantis Protestantizmas	24
* * *	Įspūdžiai ir faktai iš viešnagių Lietuvoje	25
H. Y. P.	Galileo Galilei reabilituotas	34
Dr. H. Arnašius	Klaipėdos universitete steigiama Evangelikų Teologijos katedra	35
J. Sonda	Jackaus Sondos - Sondeckio atsiminimai	37
Kun. K. Burbulys	Dešimts Dievo Įsakymų	50
* * *	Fragmentas iš Lietuvos Reformacijos istorijos	56
Irena Jašinskaitė	Poezija	64
P. Zablockas	Eilėraščiai	66
* * *	IŠKELIAVĘ AMŽINYBĖN	68
M. Zablockas	Kalėdoms	70
L. Gogelis	Vaizdelis biržiečiams	71
* * *	KRONIKA	72
* * *	Knygų Pasaulis	74
H. Y. Petkus	Žvaigždė veda	82
* * *	LIETUVA	89
M. Zablockas	Tyli naktis, šventa naktis	89
M. Zablockas	Tokia graži	90
Ed. Šulaitis	Lietuvoje pagerbtas Jonas Vileišis	90
* * *	KONIKA	93
A. Baublys	Biržų gatvių labirintas	95
* * *	Aukotojų sąrašs	97

LEIDĖJAS Lietuvių Evangelikų Reformatų Bažnyčios Kolegija
REDAKCINIS KOLEKTYVAS Petras Bružas, Halina Dilienė, Hypatia Yčaitė-Petkus, Mykolas Zablockas
REDAGUOJA Mykolas Zablockas, 6118 N. Sheridan Rd. # 502
Chicago, IL 60660, U. S. A.
REDAKCIJA ir ADMINISTRACIJA MŪSŲ SPARNAI, 6118 N. Sheridan Rd. #502
Chicago, IL 60660
KAINA AUKA

REDAKCIJA rankraščius taiso, trumpina savo nuožiūra. Autorių pageidavimai gerbiami. Straipsniai su autoriaus pavarde, slapyvarde ar inicialais nebūtinai reiškia redakcijos ar leidėjo nuomonę.

MŪSŲ SPARNAI

LIETUVIU EVANGELIKŲ REFORMATŲ ŽURNALAS

ĮSTEIGTAS 1951 1992 GRUODIS NR. 69

PALAIMINTŲ KRISTAUS GIMIMO ŠVENČIŲ IR LAIMINGŲ NAUJŲ METŲ LINKIME MŪSŲ MIELIEMS SKAITYTOJAMS, BENDRADARBIAMS IR RĖMĖJAMS!

Leidėja ir Redakcija

Tyli naktis . . . Ludwig Richter (1803–1884)

Kun. Povilas Dilys

KALĖDINIS APMĄSTYMAS

Angelas jiems tarė: 'Nebijokite! Štai aš skelbiu jums didį džiaugsmą, kuris bus visai tautai. Šiandien Dovydo mieste jums gimė Išganytojas. Jis yra Viešpats Mesijas. Luko 2, 10-11

Mieli skaitytojai!

Vėl švenčiame Kalėdas. Vėl esame labai užimti; vėl mūsų namuose Viešpatauja netvarka, skubėjimas, ar tikrai galėsime viską paruošti. Ypatingai esame susirūpinę ar šeimos nariams ir draugams jau paruoštos dovanos.

Tuojau norėčiau Mūsų Sparnų skaitytojams užduoti klausimą, ar tikrai toks prieškalėdinis plušėjimas yra mums ir mūsų šeimoms reikalingas? Juk Kalėdos tai religinė šventė, o mes, ypatingai šiame kontinente, iš tikros Kalėdų reikšmės pasidarėme pereinančių dalykų vergais. Todėl norėčiau atkreipti skaitytojų dėmesį į mūsų tekstą iš Luko evangelijos. Jis talpina tris skelbimus: 1. Nebijokite, 2. Skelbiu jums didelį džiaugsmą ir 3. Jums gimė Išganytojas. Šiandien, skaitant mūsų tekstą, prieiname išvados: angelo skelbimas naktį Betliejuje liečia ir mus šiame amžiuje. Jėzus atėjo į pasaulį tuomet Betliejuje, pasirodė piemenims ir Jėzaus gimimo laiku žmonėms, bet jis gimė ir gimsta kaip visų laikų Išganytojas, kuris bus visai tautai. Angelo skelbimas, kad pasaulis turi Išganytoją yra visiems laikams džiaugsminga žinia. Tas džiaugsmas yra ir šiandien gyvas; jis yra unversalinio pobūdžio įvykis pasaulyje; jis yra nemirtingas. Mes galime ir šiais metais tvirtinti: Jėzus Kristus atėjo į pasaulį tave ir mane gelbėti.

Ką tai reiškia mūsų asmeniškam gyvenimui turėti išganytoją? Laiko bėgyje atsakymai buvo įvairūs. Paskutiniais laikais kai kurie dainininkai pradėjo Kalėdoms džiaugtis ir garbinti gimusį Išganytoją dainomis.

Mūsų krašte, Amerikoje, pagyvėjo iki šios dienos taip vadinama "Rock music". Nežiūrint kad toks garbinimas kūdikį Betliejuje yra, tikiu, ir mūsę skaitytojams svetimas, jis talpina savyje ir tiesos mintis - Kalėdos tai Dievo meilės žmonėms apreiškimas, tai yra nauja era žmonijos istorijoje, Jėzus Kristus atnešė su savimi naują požiūrą į artimą, privalome kasdien artimui atleisti, užmiršti jo klaidas, mūsų laikysena turi būti radikaliai pakeista. Reikia apgailestauti, kad ypatingai jaunime toks kelias, per muziką garbinti gimusį Jėzų randa nemažai šalininkų.

Kaip ten bebūtų, mūsų krikščionių karta turėtų blaiviai įvertinti gyvenimą žemėje. Ji tęsia nesveiką nekrikščionišką požiūrį apriboti Kalėdas tik susirūpinimu materialiniais dalykais. Mūsų realus gyvenimas kalba kita kalba. Neteisingi karai Europoje, Pietų Afrikoje ir Pietų Amerikoje kasdien reikalauja aukų. Ten kasdien žudomi žmonės, mums artimi. Čia mes kalbame apie atleidimą, apie meilę, apie kitų klaidų užmiršimą, bet per lėtai bandome tuos šūkius įgyvendinti mūsų tarpe. Mes daugiau ieškome klaidų pas kitus ir užmirštame žiūrėti į save.

Tikiu, kad tarp mūsų yra nemažai tikrų tikinčiųjų krikščionių. Pasaulinio masto mielaširdingumo darbas visuose pasaulio kraštuose, Jėzaus dvasios skelbimas mūsų bažnyčioje, viskas kartu yra dabartiniais laikais ženklai, kad turime viltį ateičiai. Tikėkime, kad šiemetinės Kalėdos padės mums švęsti tą šventę tinkamai ir visi mes prisiartinsime prie Jėzaus Kristaus, kuris yra pasaulio Mesijas.

To linkime mūsų skaitytojams.

LIETUVIŲ EV. REFORMATŲ BAŽNYČIOS 45-ASIS SINODAS IŠEIVIJOJE

Lietuviai reformatai išeivijoje susirinko savo metiniam suvažiavimui 1992 m. rugsėjo mėn. 26-27 d. d. įprastoje vietoje - savo bažnyčioje Čikagoje, 5230 S. Artesian Ave. Pažymėtina, kad tokie sinodai yra sena tradicija, besitęsianti per 450 metą nuo Reformacijos pradžios. Šimtmečių bėgyje metniai suvažiavimai beveik be išimties vykdavo Lietuvos Reformacijos lopšyje - Vilniuje. Nepriklausomybės laikais (1918-1940),

atskyrus Vilniaus kraštą nuo Lietuvos, sinodai vykdavo Biržuose, šiaurinėje reformatų sostinėje. Ir dabartiniu metu, Lietuvai vėl išėjus į laisvę, tuose pat Biržuose metiniams suvažiavimams renkasi senosios mūsų Tėvynės reformatai. Jie laikosi tradicinės birželio mėnesio datos tuo tarpu kai išeivijos reformatai jau kelinti metai renkasi rudenį, rugsėjo mėnesio gale.

Sugriuvus sovietų ateistinei - antikrikščioniškai santvarkai atgyjo ir Lietuvos religinis gyvenimas. Jau keli metai, kai išeivijos reformatų sinodai posėdžiauja ir tariasi šiuo svarbiu klausimu - kaip geriausia padėti reformatams Tėvynėje ir kaip patiems išsilaikyti ir būti jų tvirtu užnugariu emigracijoje. Tai ir šiame sinode sudarė svarbią diskusijų temą.

Supt. kun. Povilas Dilys atidarė sinodą pamaldomis bažnyčioje. Po to prasidėjo posėdžiai rinkimais į sinodo direktorius ir į sekretoriatą. Sinodo direktoriumi išrinktas iš Kalifornijos atvykęs krt. dr. Jonas Kregždė, sekretoriumi - Paulius Guobužis iš Kauno (jau ne pirmą kartą dalyvaująs Čikagos sinode). Į rezoliucijų ir mandatų komisiją išrinkti krt. R. Neimanaitė ir krt. P. Bružas. Nesant pasiulymų, nebuvo išrinkti nauji kuratoriai. Po to supt. kun. P. Dilys pakvietė visus prisiminti mirusius minutės tyla. Nors per 1991-1992 sinodinius metus mūsų bendruomenėje niekas nepasimirė, be abejo tokių yra buvę Lietuvoje.

Po to sekė sveikinimai žodžiu. Ziono lietuvių liuteronų Čikagos parapijos vardu kalbėjo jos klebonas kun. J. Juozupaitis. Jis perdavė sveikinimus lietuvių ev. liuteronų vyskupo kun. H. Dumpio, Tėviškės parapijos klebono Čikagoje. Taip pat jis kalbėjo apie viso Šv. Rašto (Senojo ir Naujojo Testamento) kun. A. Jurėno vertimo būsimą leidimą. Apie kitą (tarpkonfesinės Biblijos) vertimą smulkiau pranešė kun. K. Burbulys, kartu sveikindamas sinodą savosios lietuvių metodistų bendruomenės vardu. Biblijos vertimu rūpinasi neseniai įsteigta Lietuvos Biblijos D-ja, kuriai pirmininkauja R. katalikų kun. V. Aliulis. (Plačiau žiūr. straipsnį "Įkurta Lietuvos Biblijos Draugija"). Krt. P. Bružas perdavė buv. Kolegijos Prezidento krt. M. Tamulėno ir žmonos krt. Idos sveikinimus. J. Gylys perdavė sveikinimus iš savo organizacijos - Texas Mission Presbytery ir iš kun. dr. E. Gerulio Floridoje. Tarp sveikinimų, gautų raštu, telegrama ar telefonu, buvo iš kitų kraštų - iš Vilniaus reformatų bendruomenės pirm. A. Kvedaravičiaus; D. Balčiauskas, Vilnius; A. Balčiauskienė, Biržai; kun. J. Norvila, Kaunas; Pasaulio Reformatų S-gos (WARC) sekr. Dr.M. Opochensky, Šveicarija. Iš JAV sveikino krt. dr. A. Devenis, No. Carolina; krt. V. Nastopka, Maryland; J. G. ir P. Slavėnai, New York; krt. E. Y. Taggart, New Mexico; dr. A. Šabanas-Wells, Arizona;

N. Michuraitė, New York; J. Trečiokas, Toronto, Kanada; ir dr. D. Variakojytė - Fricke, Čikaga. Daugelis sveikintojų pridėjo ir pinigines aukas.

Sekė J. Gylio paskaita (žiūr. "Bažnyčios apsauga"). Jis nuvežė Lietuvon virš $5.000.- vertės aparatūros: video, FAX, televizijos ir Xerox kopijavimo aparatų ir kt.

Prie vaišių stalo - iš kairės: sinodo direktorius krt. dr. J. Kregždė, sinodo cenzorius supt. kun. P. Dilys ir pamokslininkas J. Gylys

Kolegijos prezidentė H. Dilienė pranešė jog sinodiniais metais buvo 3 posėdžiai ir buvo dažni pasitarimai telefonu.

Priimtas dėmesin Lietuvos reformatų pageidavimas, išreikštas per Biržų sinodą, glaudžiau bendradarbiauti. Taip pat nutarta priimti dėmesin sinodo prašymą vieną premiją iš Suveizdžio Fondo skirti Lietuvos reformatams. Nedalyvaujant sinode Fondo tvarkytojui K. Klybui, pranešimo apie šį Fondą nebuvo.

Kolegijos sekretorė H. Y. Petkus pranešė apie susirašinėjimą, ypač su užsieniu, pav. su Pasaulio Reformatų Sąjunga, kurios nariais yra ir išeivijos, ir Lietuvos reformatų Bažnyčios.

Sekė Kolegijos iždininkės krt. R. Neimanaitės pranešimas. Paaiškėjo, kad daug pašalpos yra pasiųsta į Lietuvą. Be Kolegijos kasos veikia dvi labdaringos kasos: V. ir B. Variakojų ir H. Y. Žiūrienės atminčiai fondai. Buvo diskutuojamas ir Čikagos reformatų parapijos kasos apjungimas su Kolegijos kasa.

Sekė spaudo s reikalai. "Mūsų Sparnų" žurnalo redaktorius krt. M. Zablockas pristatė naujai išleistą Nr. 68 1992 m. Kaina, kaip per eilę metų, yra laisva auka. Krt. H. Yčaitė - Petkus pranešė, jog per H. Y. Žuris Fondą yra išleista II (1992 m.) laida jos knygelės "The Lithuanian Ev. Re-

formed Church". Ji pasiekė Lietuvą ir yra naudinga užsieniečių, svečių informacijai. Užbaigtas kelių metų darbas "Mūsų Sparnų" rodyklė (nuo Nr. 1 ligi Nr. 65) viso 146 mašinraščio psl. (2 egz. jau pasiekė Lietuvą). Jei bus pareikalavimo, tikimasi išleisti spausdintoje formoje. Buvo atpasakotas turinys kun. J. Norvilos, Biržų sinodo spaudos komisijos pirmininko, pranešimas apie religinę literatūrą ir ten labai reikalingą "Heidelbergo Katekizmą" ir kt. Kun. V. Kurnatausko 1950 m. "Evangelikų Tikybos Knyga" greit išseks ir reikalauja naujo leidimo. Opūs klausimai yra senovinių veikėjų (pav. prof. kun. P. Jakubėno) raštų o taip pat periodinio laikraščio, pav. atgaivinto "Sėjėjo", leidimas.

Revizijos komisija: kuratoriai J. Variakojis, M. Plačienė ir M. Zablockas rado, kad kasos knygos vedamos tvarkingai. Svarstant 1992-1993 m. sąmatą, ižd. R. Neimanaitė pareiškė, kad dėl sumažėjusių pajamų ir padidėjusių išlaidų, kaip pav. bažnyčios pastato palaikymui, galima laukti deficito. Iš pranešimų apie dvasininkų veiklą paaiškėjo (pagal Gen. Supt. kun. S. Neimaną), kad Čikagoje pamaldos vyksta kartą per mėnesį. Jis išreiškė gilią padėką kunigo pagelbininkei krt. Erikai D. Brooks. Supt. kun. P. Dilys pranešė, kad jau virš 10 metų eina Toronto liet. ev. liuteronų Išganytojo dvikalbinės parapijos klebono pareigas. Liuteronų tarpe yra ir kelios reformatų šeimos. Dalyvaujama Toronto ekumeninėje veikloje. Čia pat kun. Dilys padarė trumpą pranešimą apie Liet. Evangelikų Tarybos veiklą. Čikagos parapijos ir Moterų D-jos pranešimą padarė krt. E. Brooks ir M. Plačienė. Devenių Kultūrinio Fondo pirmininkei krt. D. Bobelienei nesant, finansinio raporto nebuvo. Krt. P. Bružas, Fondo narys, papasakojo kiek iš Fondo įkūrimo istorijos.

Tarpe klausimų ir sumanymų ilgiausia buvo apsistota prie bendradarbiavimo ir galimybių pagalbos Lietuvos Bažnyčiai. Sinodas užtvirtino bažnytinę veiklą ir pateiktas apyskaitas. Baigiant sinodas dėkojo kunigams, Kolegijai ir Bažnyčios veikėjams už atliktus darbus. Buvo išreikšta padėkas svečiui iš Texas - Jonui Gyliui už jo darbus Lietuvoje ir už turinigą ir įdomią paskaitą. Posėdžiai buvo užbaigti kviečiant J. Gylį sukalbėti maldą.

Kitą dieną - sekmadienį - buvo pamaldos kurias laikė supt. kun. P. Dilys, kartu su gen. supt. kun. S. Neimanu. Pamaldas paįvairino solistės Aldonos Buntinaitės ir akomp. muz. Loretos Venslauskienės giesmės. Kun. P. Dilys pasakė sinodui pritaikytą pamokslą, dėkodamas Visagaliui Viešpačiui, kad čia mes ir vėl gyvi ir sveiki susirinkome. Pamaldoms pasibaigus, sekė tradiciniai pietūs, kai sinodo dalyviai ir gausus burys svečių susėdo draugiškai pasivaišinti prie bendro stalo. Skanias sinodo

Dalis sinodo dalyvių bažnyčioje su kunigais-gen. supt. S. Neimanu ir supt. P. Diliu

vaišes parūpino darbščioji Moterų Draugija. Sinodo direktorius dr. J. Kregždė sveikino visus ir pristatė svečius iš toli ir iš arti. Jų tarpe buvo matyti atvykusių iš Lietuvos ir taip pat ypatingai didelis būrys mūsų dvasios brolių ir seserų - liuteronų iš abiejų Čikagos parapijų. Buvo prisiminta mūsų ligoniai - ilgamečiai sinodų dalyviai M. Tamulėnas su ponia Ida, Vilius Variakojis, Arvydas Ramonis ir kt. Supt. kun. P. Dilys trumpai papaskojo apie šios vasaros kelionę Lietuvon, kai turėjo progos po daug metų pabūti savo gimtajam Vilniuje (žiūr. straipsnį "Kun. P. Dilio kelionė Lietuvon"). Baigiant Gen. Supt. kun. S. Neimanas sukalbėjo maldą, tuom užbaigdamas dar vieną reformatams džiaugsmingą įvykį - 1992 metų sinodą.

H. Y. P.

ĮKURTA LIETUVOS BIBLIJOS DRAUGIJA

Dvidešimt metų praėjo nuo 1972 m. išleisto kun. Česlovo Kavaliausko Naujojo Testamento vertimo. Nors ir menku tiražu išėjęs, jis paskatino naują susidomėjimo Šv. Raštu bangą. Dabar, gal net šiais metais, Lietuvą pasieks dešimtys tūkstančių jo egzempliorių. Šį leidimą ir tiražo platinimą suorganizuoti bus pirmas didelis Lietuvos Biblijos draugijos dar-

bas.

"Tokio susijungimo Vilniuje dar nebuvo tekę matyti. Garsiai skambėjo daugelis balsų, šlovinančių palaimingąją visus sujungusią priežastį" - tokiais žodžiais buvo apibūdintas pirmosios Biblijos draugijos Lietuvoje įsikūrimas. (žr. Naujasis židinys - 1991. - Nr. 10. - 63-64). Jungtinių Biblijos draugijų pastoriaus Sveerne Smaadhalo nuomone jie taip pat tinka ir 1992 m. sausio 17 d. Lietuvos Biblijos draugijos steigiamajam susirinkimui apibūdinti.

Galimybė įkurti Lietuvoje ekumeninę Biblijos draugiją yra ilgo istorinio proceso rezultatas. Pirmoji Šv. Raštui leisti ir platinti speciali organizacija buvo Cansteino Biblijos institutas, įkurtas 1710 m. Halėje (Saksonijoje) ir susijęs su protestantišku pietistų sąjūdžiu. Institutas turėjo ir specialią spaustuvę. Šioje spaustuvėje nuo 1865 m. buvo spausdinamos ir lietuviškos Biblijos gotiškomis raidėmis, skirtos ypač Mažosios Lietuvos gyventojams. Bene veikliausia iš protestantiškųjų Biblijos skleidimo organizacijų buvo Britų ir svetimųjų žemių Biblijos draugija *(British and Foreign Bible Siciety)*, įkurta 1804 m. Jos rūpesčiu 1853 m. išleistas lietuviškos vadinamosios Kvanto Biblijos (1734-1735) penktas leidimas. Šiek tiek paredaguotas, jis buvo reguliariai perleidinėjamas iki pat 1947 m.

Britų Biblijos draugijos iniciatyva 1812 m. buvo įkurta Rusijos Biblijos draugija, turėjusi rengti leidimus visų Imperijos tautų kalbomis. 1816 m. ji išleido lietuvišką vyskupo Juozapo Arnulpo Giedraičio Naujojo Testamento vertimą, kuriuo šiuolaikiškai sakant prezentacija įvyko per jau minėtą Rusijos Biblijos draugijos Lietuvos skyriaus steigiamąjį susirinkimą.

Deja, pastangos suteikti Biblijos leidybai ir platinimui ekumeninį pobūdį tuomet nebuvo sekmingos. Tarp pačių Biblijos draugijų kilo ginčas, ar turėtų būti spausdinamos Senojo Testamento deuterokanoninės knygos, kurias Katalikų Bažnyčia laiko Šv. Rašto dalimi. Maža to, Biblijos draugijų katalikiškuose kraštuose platinami Šv. Rašto leidiniai neatitikdavo Bažnyčios reikalavimų: būdavo be reikiamų paaiškinimų ir vyskupo *Imprimatur*. Patys Šv. Rašto platintojai, dažniausiai protestantiškų sektų nariai, vis mėgindavo drauge su Šv. Raštu įsiūlyti kitų konfesijų žmonėms ir savo tikybines pažiūras. Todėl nenuostabu, kad 1824 m. gegužės 5 d. einciklika "Ubi primum" popiežius Leonas XII perspėjo katalikus sergėtis klaidingų Evangelijos interpretavimų ir turėti galvoje, jog "viena tokia Biblijos draugija" Šv. Raštą ne tik verčianti, bet dar jį savaip apverčianti. Panašiai reagavo ir rusų ortodoksai. 1824 m. Rusijos

draugijos autonomija ir veikla buvo susiaurinta, o 1826 m. imperatorius Nikolajus I ją apskritai likvidavo. Vėliau Rusijoje buvo leista atgaivinti tik grynai protestantišką Draugiją. Tokiomis sąlygomis katalikai suskato kurti savas Šv. Rašto platinimo organizacijas.

Metams bėgant, Šv. Rašto leidinių gausėjo ir Lietuvoje. Populiarus buvo kišeninio formato arkivyskupo Juozapo Skvirecko Naujojo Testamento vertimas. 1922-1939 metais vis didėjančiais tiražais išėjo net trys jo leidimai.

Šio amžiaus antroje pusėje itin išplėtotos mokslinės Šv.Rašto studijos ir subrendęs ekumeninis sąjūdis davė naujų vaisių. 1946 m. Londone susikūrė Jungtinės Biblijos draugijos, o 1968 m. Romos Katalikų Bažnyčiai ir Jungtinėms Biblijos draugijoms pavyko susitarti dėl principų, kuriais vadovaujantis turi būti rengiami tarpkonfesiniai vertimai. Buvo pasirašytas oficialus dokumentas. Šie principai pasirodė esą veiksmingi: pagal juos jau parengti keli šimtai katalikams ir protestantams bendrų Biblijos vertimų. 1980 m. Tailande įvykusiame Jungtinių Biblijos draugijų valdybos susirinkime buvo oficialiai patvirtintas šios organizacijos ekumeninis pobūdis. Žlugus komunistiniams režimams Vidurio ir Rytų Europoje bei Sovietuose, atsivėrė naujos galimybės, paakinusios Jungtines Biblijos draugijas ir katalikų biblinę federaciją pasirašyti bendrą deklaraciją, kviečiančią visas Bažnyčias kurti bendromis jėgomis naujas tarpkonfesines Biblijos draugijas. Drauge buvo pripažinta, kad katalikų konfesinės biblinės organizacijos ar prie vyskupų konferencijų veikiančios pastoracinės komisijos ne konkuruoja su Jungtinių Biblijos draugijų veikla, o ją papildo.

Vienas šio dokumento signatarų Livorno vyskupas Alberto Ablondi, Jungtinių Biblijos draugijų viceprezidentas ir Katalikų biblinės federacijos prezidentas, atvykęs į Lietuvos Biblijos draugijos steigiamąjį susirinkimę, pajuokavo: "Mano asmenyje jūs regite abiejų organizacijų jungtį". Ne mažiau vaizdi buvo vyskupo ateities vizija: "Matau Lietuvoje daug rankų ir daug knygų!" Prie vilčių, kad ši vizija išsipildys, prisidėjo ir valstybės sekretorius Kęstutis Čilinskas, pažadėjęs naujajai Draugijai vyriausybės paramą.

Lietuvos Biblijos draugijai vadovaus direktorių taryba, kurią sudaro konfesijų-steigėjų atstovai: 6 vietos skirtos katalikams, 4 protestantams, po 2 ortodoksams ir sentikiams. Toks vietų paskirstymas garantuoja pakankamą įtaką pagrindinei konfesijai, bei drauge mažesniąsias konfesijas apsaugo nuo eventualaus diktato.

BIBLIA,
Tai esti:
Wissas
Szwentas
Raßtas
Seno ir Naujo
Testamento,
D. Mertino Luterausz,
trumpu Praneßimmu,
reikalingu Pazenklinnimu ku paczu 3
C
Mokytoju Lietuwoj
Lietuwißkay persta tytas,
Karaloueżuje, 1555.

Pirmasis šventas raštas lietuvių kalba protestantų išleistas 1555 m. Karaliaučiuje.

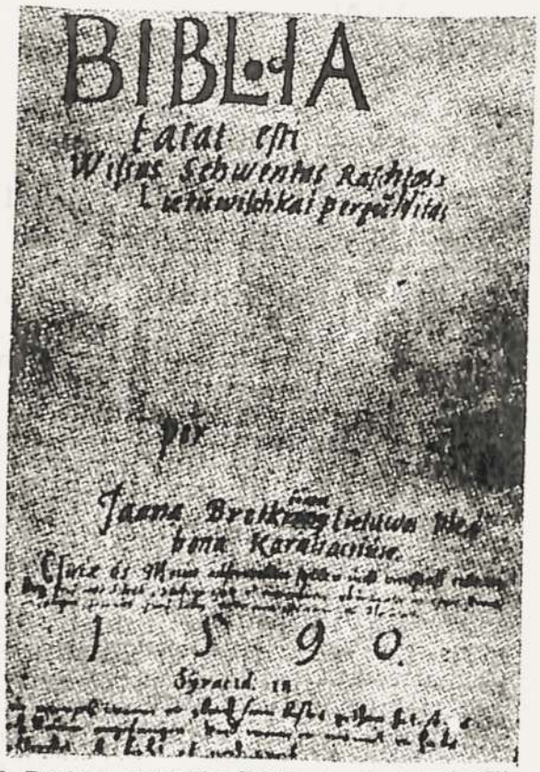

J. Bretkūno lietuviško Biblijos vertimo rankraštis

Į direktorių tarybą buvo išrinkti: nuo katalikų – Vytautas Ališauskas, kun. Vaclovas Aliulis MIC, kun. Algis Baniulis SJ, Petras Kimbrys, Jadvyga Gema Stanelytė, kun. Dominykas Valentis; nuo protestantų – Ana Drakšienė (evangelikė liuteronė), Rimantas Kupstys (evangelinio tikėjimo krikščionis), Albertas Latužis (evangelikas baptistas), Mykolas Mikalajūnas (evangelikas reformatas): nuo ortodoksų – Sergejus Polugrudovas ir Romanas Januškevičius; nuo sentikių – Vasilijus Degtiariovas ir Jevstignejus Nikitinas.

Lietuvos Biblijos draugijos prezidentu išrinktas kun. Vaclovas Aliulis.

S.D.

BAŽNYČIOS APSAUGA*)

Visų pima noriu jus pasveikinti nuo savo Presbiterijos, "Mission Presbytery", kuri randasi Texas valstijos pietuose. Spalio mėn. pabaigoje mano presbiterija diskutuos Lietuvos dvasinę padėtį, - bet apie tai vėliau turėsiu pranešimą.

Kaip žinote, man šįmet teko dirbti Lietuvoje. Jūs mane įgaliavote. Presbiterionų Bažnyčia taip pat mane įgaliavo ir man buvo leista pamokslauti ir tarnauti prie Dievo stalo komunijos metu. Mano denominacija taip pat apmokėjo mano kelionės išlaidas. Aplankiau visas devynias reformatų parapijas. Dalyvavau Konsistorijos posėdžiuose ir sinode. Teko pamokslauti ir giedoti aštuoniose parapijose. Prirengiau 13 konfirmantų Vilniuje. Liepos mėnesį tarnavau Klaipėdoje, kur menonitų koledžas pagaliau yra įsteigtas, prijungtas prie Klaipėdos universiteto. Ten turėjau progos dėstyti Šventąjį Raštą ir teologiją 25-iems studentams. Per tris mėnesius keliavau 6, 000 kilometrų. Esu labai dėkingas Lietuvos Reformatų Bažnyčios sinodui, kad man paskolino mašiną ir kad pats galėjau vairuoti. Taip pat esu dėkingas Vilniaus parapijos nariui Robertui Jakubėnui, kuris man leido gyventi jo bute. Tas daug padėjo. Visi mane priėmė maloniai ir nors sugrįžau labai nuvargęs, esu dėkingas Viešpačiui, kad man šita proga buvo dovanota.

Lietuvoje yra problemų - politinių, ekonominių ir eklesiastinių. Apie tai, tikiu, bus kalbama vėliau. Bet aš noriu, kad laikinai atidėtumėm tas problemas ir džiaugtumės, kad evangelikai reformatai Lietuvoje gyvuoja ir Dievo Žodis yra skelbiamas. Manau, kad jums aiškiau *matyti* kas darosi, negu kad aš daug kalbėčiau. Taigi, visų pirma, noriu jus supažindinti su visomis devyniomis parapijomis (seka vaizdajuostė).

Taigi buvau Lietuvoje. Bet ką tik sugrįžau iš Anglijos, kur atostogavau su žmona, žmonos seserimi ir savo švogeriu ir bevaikščiodami vieną dieną, matėme labai didelį medį, nuverstą vėjo. Medis gal buvo 300 metų senumo. Mus įdomavo tai, kad nors medžio šaknys buvo matomos, bet medis tebebuvo gyvas.Matėme naujų lapų ir šakas. Medis nebuvo visiškai ištrauktas iš žemės, nebuvo išrautas. Buvau kalbėjęs su švogeriu apie Bažnyčios situaciją Lietuvoje, ir jis man pasakė: "tas medis atvaizduoja Lietuvos Bažnyčios padėtį". Iš tikrųjų! Žodynas šitaip išaiškina *šaknies* žodžio reikšmę: "požeminė augalo dalis, kuria jis traukia iš že-

*) *Kalba, paįvairinta vaizdajuoste, pasakyta 1992 m. sinode, Čikagoje.*

mės vandenį su ištirpusiomis maisto medžiagomis."

Lietuvos Evangelikų Reformatų Bažnyčia daug nukentėjo per paskutinius šimtmečius, bet labiausia, tur būt, per paskutinius 50 metų. Jai trūksta nuostatų, konstitucijos ir tikėjimo išpažinimų. Ji kenčia nuo tvarkos ir konfesijos stokos. Matosi liūdnas komunistų laikų palikimas. Šen ir ten regiama daug nepasitikėjimo ir daug neapykantos. Bet tas medis nėra visiškai išrautas. Tas medis dar gyvuoja. Tačiau mūsų uždavinys, mūsų pareiga yra paremti ir auklėti tą istorinį medį, kad užaugtų ir vėl atneštų Dievo palaimos vaisių Lietuvos tautai.

Prisimena Apaštalo Pauliaus malda, kurią randame jo laiške efeziečiams - tikintiesiems. "Todėl aš klaupiuos ant kelių prieš mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus Tėvą ... kad Kristus per tikėjimą gyventų jūsų širdyse ir kad jūs būtumėte įsišakniję ir sutvirtėję meilėje, kad galėtumėte suprasti drauge su visais, koks yra plotis, ilgis, aukštis ir gylis, taip pat pažinti visokį žinojimą viršijančią Kristaus meilę, kad būtumėte pripildyti viso Dievo pilnumo." (3,14-19).

ĮSIŠAKNIJĘ MEILĖJE. Man atrodo kad labai trūksta tokios meilės šiuo metu tėvynėje ... bet ji nepradingo. Turime melstis ir dirbti, kad ta dieviška meilė pasireikštų plačiau ir giliau. Bet, mielieji, yra vilties. Tą viltį mačiau juonuomenėje. Taip. Yra kritikuojama. Mūsų senesnieji nesupranta. Gal visuomet buvo tas nesusipratimas tarp kartų. Bet be jaunuomenės, mūsų bažnyčia neturėtų nei vilties nei ateities. Noriu, kad jūs pastebėtumėte ir pasidžiaugtumėte, matant kokia ta jaunuomenė iš tikrųjų yra. Ir būkime dėkingi Dievui už kunigo Moro pastangas toje srityje.

Taigi, naujos šakos pasirodo (vaizdajuostėje) ... ir medis auga. Kokiais būdais galime padėti tam medžiui?

1. Yra penki asmenys, kurie svarsto dvasinę tarnybą. Ne visi bus kunigai arba kunigės. Bet tikiu, kad visi, savo ypatingu būdu, tarnaus Viešpačiui. Lietuvos vyriausybė nebegali duoti stipendijas pragyvenimui, kaip anksčiau. Čia būtų jums proga juos paremti praktiškai.

2. Jau galima pradėti teologinį mokslą Lietuvoje. "Lithuanian Christian College" jau įgijo savo čarterį ir veikia Klaipėdoj. Dėstys ne tiktai anglų kalbą bet biblines temas. Taip pat įsikūrė "teologijos katedra" Klaipėdos universitete. Apie tai galite daugiau pasiskaityti. Man patinka, kad studijuojant Lietuvoj, studentai galės padėti Lietuvos bažnyčiai! Girdisi, kad Kaune atsinaujins evangelikų fakultetas. Kol kas, man atrodo, kad ten tiktai kalbos, o Klaipėdoj yra faktai. Galima paremti studentus koledže; $ 75.- per semestrą apmokės maistą ir bendrabutį vienam asmeniui.

3. Presbiterijonai nori paremti. Mano presbiterija balsuos spalio mėnesį už "tarptautinį bendradarbiavimą" ("international partnership"). Sinodas ir Konsistorija Lietuvoje tam pritarė. Kitais metais, vasaros metu, planuojama dviejų savaičių suvažiavimą - seminarą Lietuvoje parapijos tarybų nariams. Galvojama, kad dalyvaus 50 asmenų. Giliau susipažinsime su bažnyčios tvarka ir teologija, ūkiniais ir finansiniais reikalais, krikščionišku mokslu vaikams ir suaugusiems, ir t.t. Būtinai jūs turite kaip nors dalyvauti.

Jei sinodas Lietuvoj prašys, presbiterijonai nusiųs vieną misijonierių, gal kitų metų pabaigoj. Tai nebūtų vietinis pastorius, bet profesorius (mokytojas) treineris. Manau, kad daug padėtų atskiroms parapijoms.

Presbiterijonai jau prižadėjo paruošti keturių meų stipendiją vienam asmeniui Dubuque Universitete. Atsiras daugiau panašių galimumų.

4. Paremkite dabartinius kunigus. Jie yra reikalingi Lietuvoje. Kun. Morui būtų naudinga išmokti anglų arba vokiečių kalbą. Pradžia būtų kitą vasarą Klaipėdoj; reikėtų 5 ar 6 savaitės, bet atsakomybės bažnyčiai. Kun. Moras dabar daug skaito rusų kalboj; mokant dar vieną kalbą duotų jam progą pasigilinti teologijoje. Neužmirškite, kad jis jau devynius metus tarnauja mums reformatams.

Kun. Norvila galėtų užbaigti savo teologijos mokslą korespondencijos būdu. Tas kainuotų apie US$ 1,500. Jis pasiliktų Lietuvoje, kur jis yra reikalingas, ir kur galėtų apsiimti didesnį uždavinį.

Gal surastumėte būdą padėti Erikai pradėti savo teologijos mokslą. Tas būtų, mano nuomone, jai ir jums naudinga.

5. Pastebėjote kokį svarbumą turi jaunimo stovyklos Lietuvoje. Joms reikia materialinės ir įrengimams pagalbos. Gal bus galima įsigyti kur nors buvusią, dabar nevartojamą, vidurinę mokyklą. Tai būtų naudingas centras seminarams ir stovykloms; būtų galima nuomoti visiems evangelikams.

Taigi, bažnyčia Lietuvoje nors silpna, dar gyvuoja, ir mes, čia, turime galimybių jai padėti.

*****

IŠ LIETUVOS EVANGELIKŲ BAŽNYČIŲ IR JŲ PARAPIJŲ ISTORIJOS

Būrelis parapijiečų po talkos tvarkant atgautą Kauno ev. reformatų bažnyčią. Ketvirtas iš dešinės kun. J. Norvila

KAUNO EVANGELIKŲ LIUTERONŲ PARAPIJA
KANČIOS KELIAS

1550 m. Kaune pradėtas skelbti Dievo žodis pagal nepakeistą Augsburgo tikybos išpažinimo raštą. 1558 m. jau veikia Kauno liuteronų parapija, ji turi savo kunigą Zomerį. 1577 VII 11 įvyko pirmosios laisvos ir viešos pamaldos liuteronų bažnytėlėje prie miesto, turgaus aikštėje (dabar Rotušės aikštė). 1655–1662 m. – Rusijos ir Lenkijos karas. Įsiveržusi rusų kariuomenė sugriauna bažnyčią, parapija išblaškoma. Bažnytėlė atstatoma. 1666–1676 m. ji uždaroma ir sugriaunama, parapijiečiai pamaldoms renkasi privačiuose namuose. 1676 m. Kauno liuteronų parapija nusiperka Rozenbergo namą ir jame įrengia salę pamaldoms. 1682 IX 22 Kauno liuteronai padeda kampinį akmenį naujos bažnyčios staty-

bai ant Nemuno kranto, ten ir šiandien ji tebestovi. 1683 m. Kristaus gimimo- Kalėdų švenčių metu naujai pastatyta bažnyčia pašventinama Šv. Trejybės vardu. 1717 m. pirmą kartą Kaune iškilmingai švenčiamos Reformacijos 200-osios metinės. 1727 m. Kauno liuteronų parapijoje vyksta pirmoji konfirmacija. 1782 m. įkurta evangeliška mokykla, kurią pradėjo lankyti 16 mokinių. 1860-1862 m. pristatomas bažnyčios bokštas su varpine. 1923, 1929, 1937 m. bažnyčia remontuojama.

Sovietinė armija okupuoja Lietuvą. 1941 m. sausio mėn. nauja valdžia pradeda nacionalizuoti Kauno liuteronų parapijos turtą. 1944 m. Kauno parapijos kunigui J. Pauperui išvykus į Vakarus, Konsistorija paskiria aptarnauti Kauno parapiją kunigą J. Mizarą. Jį represuoja. J. Mizarą pakeičia kunigas J. Kalvanas (dabar vyskupas), kuris aptarnavo Kauno parapiją iki tol, kol sovietų valdžia uždarė bažnyčią ir nutraukė parapijos veiklą. 1953 III 29 Palmių-Verbų sekmadienį bažnyčioje vyksta paskutinės pamaldos. Nuo 1953 iki 1989 IV 30 Kauno liuteronus aplankydavo namuose kunigai iš arčiausiai veikiančių parapijų - kun. A. Briedis iš Sudargo, kun. Gavėnis ir Jurbarko kun. J. Kalvanas, kun. J. Okas iš Skirsnemunės ir kt. Tikintiesiems taip pat patarnaudavo tuo metu Kaune gyvenęs Konsistorijos pirmininkas advokatas V. Burkevičius arba patys Kauno parapijiečiai vykdavo į artimiausias dar veikiančias liuteronų parapijas. Parapija veikė nelegaliai.

Atgimstant nepriklausomai Lietuvai, 1988 m. rugsėjo mėn. Kauno liuteronai viešai susirinko kauniečių Rotkių bute ir šventė parapijos įkūrimo 430-ąsias metines. Į pamaldas buvo pakviestas vyskpas J. Kalvanas. Spalio mėnesį pamaldos vyko Martos Keblerytės-Zenonaitienės bute. Jas vedė Skirsnemunės, Jurbarko parapijų kunigas J. Okas. Išrinkta parapijos taryba. Parapijos pirmininkė - kaunietė Marta Lindžiutė. Parapija užregistruota Konsistorijoje ir įsitraukė į Lietuvos evangelikų-liuteronų bažnyčios gyvenimą, o per ją į Pasaulio Liuteronų sąjungą. 1989 II 28 SSSR MT Religinių reikalų tarybos įgaliotinis Lietuvai F. Lebedevas Kauno ev. liuteronų parapijai ir Konsistorijai atsiuntė registracijos pažymėjimą Nr. 87. Taip istorinė Kauno liuteronų parapija, išėjusi iš pogrindžio, vėl subūrė tikinčiuosius ir tęsia savo veiklą ir gyvenimą.

1989 IV 30 penktą sekmadienį po šv. Velykų Kauno liuteronai, iš valdžios ir Vilniaus universiteto (šiuo metu bažnyčios pastatais naudojasi Vilniaus universiteto Kauno filialo skyrius) gavę leidimus, buvo įleisti į bažnyčią pamaldoms. Pamaldas vedė Lietuvos liuteronų bažnyčios vyskupas Jonas Kalvanas ir Šiaulių parapijos kunigas M. Bekeris. Vyskupas pamoksle prisiminė, kaip jis būdamas Vytauto Didžiojo uni-

versiteto Teologijos fakulteto studentas, šioje bažnytėlėje sakė pirmuosius savo pamokslus. Taigi po 37 metų bažnyčioje suskambo Dievo žodis, giesmė ir malda.

Nuo 1989 m. rugpiūčio mėn. Kauno liuteronų parapija ir parapijos taryba oficialiais raštais prašo Religijų reikalų įgaliotinio, Kauno miesto vykdomojo komiteto, Vilniaus universiteto, vėliau Kauno miesto mero, Kauno miesto valdybos, tarybos, Lietuvos Ministrų Tarybos ir t.t., kad grąžintų tikintiesiems jiems priklausančią bažnyčią ir jos pastatus. Parapijos archyve saugomas daugiau kaip 200 puslapių susirašinėjimo, prašymų rinkinys. Tačiau nesuprantamas išvardytų instancijų abejingumas: jos negirdi tikinčiųjų mažumos šauksmo ir nerimo. Parapijiečiai maldai vis laikinai įleidžiami į bažnytėlę.

Kauno ev. liuteronų bažnyčia, kurioje iki savo bažnyčios atgavimo laikė pamaldas ir reformatai

Ne kartą parapijos taryba ir kunigas buvo susitikę su Vyriausybės patarėju R. Katalikų Bažnyčios reikalais R. Bubaliu (religinės mažumos

neturi savo atstovo Vyriausybėje), kuris paaiškino, kad nėra Lietuvoje Liuteronų Bažnyčios kaip juridinio asmens, kuris galėtų rūpintis ir ginti parapijas, tikinčiųjų teises, o yra keletas atskirų parapijų, kurioms taikomas 1976 VII 28 įsakas dėl religinių susivienijimų nuostatų patvirtinimo Lietuvos SSR. Tą patį teigia ir naujasis Vyriausybės patarėjas R. Katalikų Bažnyčios reikalams I. Uždavinys.

Priežastis, kodėl negrąžinamas bažnyčios pastatas, yra alternatyvi "tikinčiųjų" grupė, kuri valdžios užregistruota tuo pačiu liuteronų parapijos vardu kaip antroji liuteronų bendruomenė. 1991 m. gruodžio mėn. Vyriausybės nutarimu ši "tikinčiųjų" grupė keičia savo pavadinimą ir pavadinama Kauno liuteronų "bažnyčia" (pažeidžiant Lietuvos Respublikos AT 1991 III 21 nutarimą Nr.1-1165). Ar tik tuo nesudaroma dirbtinė priežastis negrąžinti įstatymiškai priklausantį parapijos turtą tikrajam šeimininkui.

Šiuo metu leidžiama laikinai naudotis bažnyčia pamaldoms ir bažnyčios bokšto palėpe. Tačiau kunigas neturi kur apsistoti, atvykęs laikyti pamaldų, o ką jau kalbėti apie kunigo butą. Penktadieniais, šeštadieniais, kai reikia atlikti krikšto, santuokos ir kt. apeigas, kiekvieną kart vis maldaujama, kad įleistų į bažnytėlę. Parapijos raštinė, archyvas, biblioteka, labdaros organizacija ir kt. yra išsimėtę po parapijiečių butus. Labai sunku žiūrėti į vyresnio amžiaus tikinčiuosius, kai reikia jiems atsiklaupti, dažnas paslysta ir pavirsta, pamaldas sunku vesti pagal įprastinę liuteronams liturgiją, nes nėra galimybių tinkamai įrengti altorių ir panašiai. Tad šaukiamės pagalbos visų, kurie išgirs mūsų širdžių šauksmą, padėkite atgauti žmoniškas teises Kauno liuteronams. Padėkite atgauti tėvų statytus bažnytinius pastatus.

Jonas Kalvanas (jaunesnysis)
Kauno ev. liuteronų parapijos
kunigas

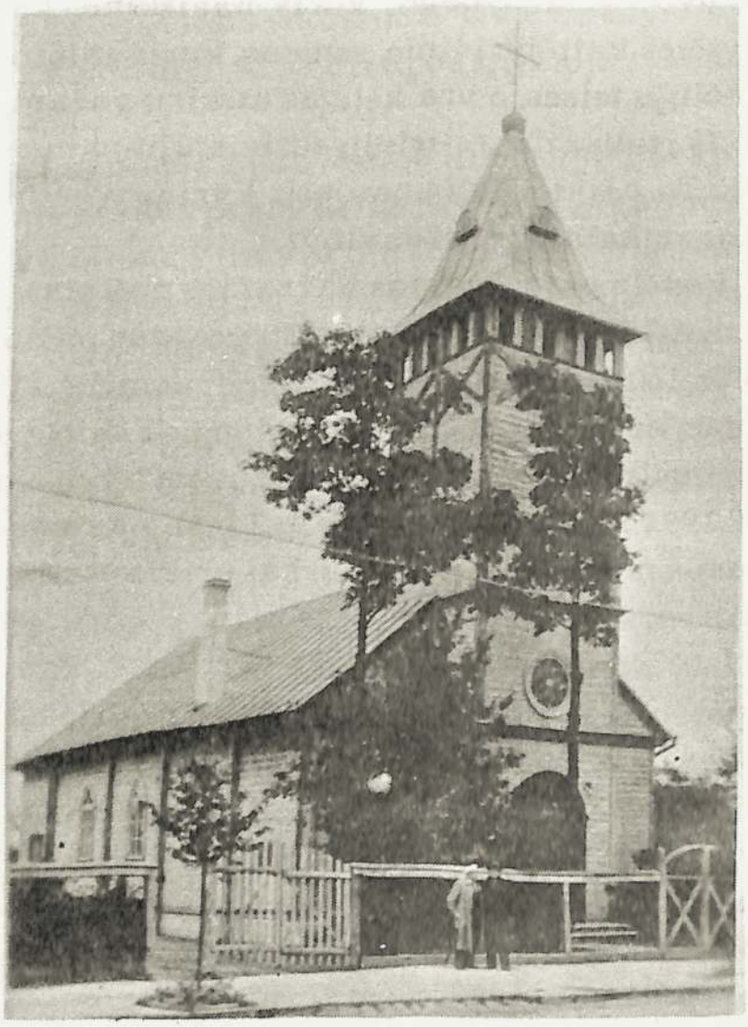

Panevėžio ev. liuteronų bažnyčia prieš II pasaulinį karą (žiūr. MS #68)

Aleksandra Balčiauskienė

RERORMACIJAI - 475 METAI *)

1992 m. spalio 31 d. sukanka 475 metai nuo Reformacijos pradžios. Tai reikšminga istorijos data, kuri mums primena, kokiu sunkiu keliu ėjo žmonės į suprantamą Dievo Žodžio skelbimo tvarką ir mokslo šviesą.

Šio jubiliejaus proga įkurta Lietuvos Reformacijos istorijos ir kultūros draugija.

*) *Straipsnis tilpo "Biržų Žiniose" 10-31-92*

Šių reikšmingų datų prisiminmui susirinkimo dalyviai prie ev. reformatų bažnyčios Pylimo gatvėje pasodino ąžuolą (pagal J. Marcinkevičių Mažvydo žodžiais: "Šaknim į žemę, šakom į dangų").

Draugija 1992 m. liepos mėn. įregistruota Lietuvos Teisingumo ministerijoje. Žemiau pateikiamas sveikinimo žodis, tartas steigiamojo susirinkimo metu.

REFORMACIJA - tai religinis sąjūdis atsiradęs XVI amžiuje, sukeltas tikinčiųjų sąžinės. Viduramžių Bažnyčia, nukrypusi nuo Kristaus mokslo, reikalavo iš žmogaus visiško paklusnumo dvasiškijai. Dievo karalystės vardan buvo reikalaujama atsisakyti savarankiško galvojimo. Ištisą šimtmetį brendo Reformacijos idėjos mokslo vyrų galvose, kol 1517 m. spalio 31 d. Vokietijje, Vittenbergo mieste , išsiveržė žodžiais: "VIENAM DIEVUI GARBĖ!"

Reformacijos sąjūdis, XVI amžiaus pradžioje apėmęs Vakarų Europą, pasiekė ir Didžiąją Lietuvos kunigaikštystę. Vienas iš pirmųjų Reformacijos idėjas Lietuvoje pradėjo skleisti humanistas, teologas Abraomas Kulvietis šv. Onos bažnyčioje Vilniuje. Jis 1539 m. įsteigė pirmą klasikinę Reformacinių pažiūrų mokyklą, kuri 1542 m. buvo uždaryta. Joje mokytojavo Jurgis Zablockis, Stanislovas Rapolionis, Martynas Mažvydas. Visi jie pirmieji lietuviškos raštijos kkūrėjai. Didelį indėlį į Lietuvos Reformacijos istoriją ir kultūrą įnešė XVI amžiaus viduryje kunigaikščiai: Mikalojus Radvila Juodasis ir Mikalojus Radvila Rudasis . Jų globojama Reformacija į Lietuvą ėjo kaip švietėja, mokyklų steigėja, mokslo ir dvasinės laisvės platintoja, vakarietiškos kultūros ir civilizacijos formuotoja, lietuviško rašto it žodžio kūrėja. Nuo tada bažnyčiose pamaldos pradėta laikyti žmonėms gimtąja kalba.

Lietuvos Nepriklausomybės laikais (iki 1940 metų), Reformacijos atstovai gyveno žydintį gyvenimą. Prie Kauno Vytauto Didžiojo universiteto (nuo 1925 iki 1936 metų) veikė Evangelikų teologijos fakultetas, kuriam vadovavo superintendentas profesorius dr. kun. Povilas Jakubėnas. Prie bažnyčių buvo steigiamos labdaros, moterų, jaunimo draugijos ir chorai. Rengiamos giesmių, jaunimo šventės, vakarai. Visa tai įnešė gyvumą,ir kultūringą nuotaiką protestantų bažnyčių veikloje.

Pergyvenę šimtmečių ir paskutinių dešimtmečių fizinę ir dvasinę traumą, šiandien esame pakviesti liudyti tautai, kad pasaulinis pažangos procesas reikalauja pagrindinių žmogaus teisių gerbimo, tolerancijos skirtingoms nuomonėms, įsitikinimams, kilnumo bei teisingumo gyvenime.

Stovėdami ant XXI amžiaus slenksčio, žiūrėkime į ateitį skaidrio-

mis neuždengtomis akimis ir mąstančiu protu, brangindami DIEVO sukurtą pasaulį, statydami sau pavyzdžiu kultūringą, klestinčią tolimą salelę Šiaurės vandenyne - Islandiją, kuri pirmoji mums ištiesė pagalbos ranką sunkiu Lietuvai metu! Ir - tapkime geresni, doresni, šviesesni!

Leiskite pasveikinti steigiamojo suvažiavimo dalyvius - atgimstančios Lietuvos kultūros Žiedą, šviesius Protus - su "Lietuvos Reformacijos ir kultūros draugijos" Gimimo Diena ir palinkėti sėkmės kūrybiniame, švietėjiškame darbe!

R. D-jos nariai prie ką tik pasodinto istorinio ąžuolo. Centre iš kairės: A. Juodpusienė, A. Karosaitė, A. Balčiauskienė, priklaupęs V. Gocentas, D. Balčiauskas, A. Baublys, S. Kregždė. Už jų - reformatų bažnyčia Foto Balčiūno

Petras Palšis

DAR APIE PANEVĖŽIO INCIDENTĄ

Pasiskaitęs MŪSŲ SPARNŲ 1991 m. Nr. 67 straipsnį apie R. katalikų kunigų trukdymus Panevėžyje įsteigti evangeliškos minties aukštesnę mokyklą - kolegiją, pasipiktinau mūsų evangelikų pusbrolių Kristuje katalikų įžulumu.

Subyrėjus mus valdžiusiai rusų imperijos sistemai, įtvirtinus Lietuvos nepriklausomybę, ten labai reikalinga humanitarinė pagalba. Gaunant siuntas, niekam neateina į galvą paklausti, ar tie vaistai, medicininška įranga, maistas ir kt. pareina iš katalikiškų ir protestantiškų kraštų ar bendrai labdaros draugijų. Dvasinę pagalbą (mokslu ir švietimu) 1991 metais norėjo suteikti JAV ir Kanados krikščionių - protestantų menonitų bendruomenė. Jų mokykloje mūsų jaunimas būtų galėjęs mokytis, susipažinti su demokratinių Vakarų kultūros vertybėmis, tuom padedant Lietuvai greičiau integruotis į Vakarų pasaulį. Kaip keista, dabar juk ne tamsieji viduramžiai! Dėl Panevėžio R. katalikų kunigų reakcingos veiklos, sukiršinant tikinčiuosius tendencingai iškreiptais faktais, ir dėl daromo spaudimo į pasauliečių valdžią, buvo užkirstas kelias Lietuvai žengti į progresą.

Lietuvos krikšto nelaimė, pasireiškusi beveik 200 metų užtrukusiu vokiečių Marijos mergelės vardo vienuolių riterių ordino vykdomu Lietuvos genocidu, buvo tai, kad tuo laiku R. katalikų Bažnyčia buvo nutolusi nuo Kristaus skelbtojo Evangelijos žodžio. Supasaulėjusių kunigų širdyse krikščionišką meilę pakeitė puikybė, gobšumas, valdžios troškimas. Romos popiežiai jau XI amžiuje sukūrė katalikiškąjį totalitarizmą. Visi R. katalikai, kur dar buvo gyvas gėrio pajautimas, suprato, kad vykdant reformas reikia atstatyti tvarką jų bažnyčioje.Tuo klausimu buvo sušauktas Konstancos Susirinkimas (1414-1418). Bet čia, Susirinkimo nutarimu, buvo pasmerkti tokie reformatoriai, kaip J. Husas, Jeromas Pragiškis ir J. Viklifas. Tačiau šių idėjų galinga banga skleidėsi per M. Liuterį, U. Cvinglį ir J. Kalviną. Reformatoriška veikla įsitvirtino Vokietijoje, Šveicarijoje, Prancūzijoje, Skandinavijoje ir kituose kraštuose, jų tarpe ir Lietuvoje.

Lietuviai patriotai dėjosi prie Reformacijos matydami išgelbėjimą iš tautinės mirties (vykdytą per R. katalikų skelbiamą "Polska Wiara"). Bet Reformacijos judėjimas per Lenkijos karalių ir vyskupų pastangas buvo sumenkintas. Didžiosios Lietuvos Kunigaikštystės tolerantiški religiniai principai - DLK stiprybės pagrindas - turėjo išnykti. Į pirmą vietą buvo keliami R. katalikai, o protestantai ir stačiatikiai tapo antros rūšies piliečiai: jiems buvo atimtos pilietinės teisės. Kontrreformacijai laimėjus, buvo paversta popiežiškos katalikybės forpostu. Vyko katalikybės ekspansija į stačiatikių žemes Rytuose ir į protestantišką Skandinaviją. Ši politika įtraukė Lietuvą į pražūtingus karus, vedusius į Lietu-Lietuvos-Lenkijos valstybės žlugimą.

Atrodo, ir dabar R. katalikai nenori pasimokyti iš savo klaidų. Dar

taip neseniai patyrę komunistinės valdžios puolimą, katalikai jau puola kitus krikščionis. Panevėžio kunigų pareiškime yra pilna netiesos ir faktų iškraipymo pav. priskiriant menonitus pradėjusius veiklą Šveicarijoje dar XVI a. prie naujai atsiradusių sektų. Kaltindami ir paniekinamai vadindami menonitus sekta, priskirdami šiems pacifistams visas mirtinas nuodėmes, Panevėžio katalikų kunigai nutyli, kad neseniai atsiradusi "Išlaisvinimo Teologijos" sekta, skelbianti, kad kelias į artimo meilę veda per klasių kovą, yra katalikiška sekta, kuri demonstruoja ir neša plakatus su šūkiais "už Marksą ir už Kristų". Rašydami pareiškimą Panevėžio R. katalikų kunigai turbūt vadovavosi Jėzuitų ordeno steigėjo Ignacijaus Loyolos žodžiais: "Jei Bažnyčia tvirtina, kad tai, kas mums atrodo balta, yra juoda - turime tuoju su tuo sutikti".

Šio Panevėžio katalikų kunigų reakcinio žingsnio "kurstant ir skaldant tautą" (jų žodžiai) prieš mokslą ir apšvietą nebūtų buvę, jei Lietuvos Laikinajame Pagrindiniame Įstatyme (dabar jau Konstitucijoje) būtų įtvirtintas, po Prancūzų Didžiosios Revoliucijos susiformavęs klasikinis Bažnyčios atskyrimo nuo valstybės modelis, koks yra įgyvendintas jau visose Vakarų demokratijos šalyse (maždau 80 šalių), modelis, realizuojantis piliečių sąžinės laisvės idėją ir užkertantis kelią vyraujančios religijos sindromo atsiradimui, mums taip nemaloniai primenančio sovietmečio sinonimus tokiuos kaip vyraujančios partijos ir vyresniojo brolio.

Būtų labai malonu jei Šiauliuose būtų sudarytos sąlygos jaunimui siekti mokslo ir pažangos, įkuriant vakarietiškų tradicijų menonitų koledžą, kurio įkurimą sutrukdė Panevėžio ir Lietuvos R. katalikų hierarchijos akcija.

Raikia manyti kad gyvendami Nepriklausomoje demokratinėje Lietuvoje, katalikų kunigai jau bus pramokę demokratijos ir įsigyję kiek nors tolerantiškesnių pažiūrų, kokiomis Lietuvoje buvo pagarsėjęs ir visų gerbiamas R. katalikų kunigas Juozas Tumas-Vaižgantas.

P.S. Po Panevėžio, menonitų koledžą, buvo bandyta kurti buvusioje protestantiškoje Klaipėdoje. Toje Mažosios Lietuvos dalyje kur iki II-ojo pasaulinio karo Tilžėje gyveno menonitų bendruomenė turėjusi apie 500 narių. Karo audrų įtakoje įvykus demografiniams pokičiams, į tradiciškai protestantišką kraštą vyko katalikybės ekspansija iš Didžiosios Lievos. Atsikėlėliai katalikai tradicinius šio krašto protestantus-menonitus sutiko taip pat organizuotai priešiškai kaip ir Panevėžyje. Prie šios niekingos kompanijos prisidjo ir išsigimęs Sąjūdis. Klaipėdos Sąjūdžio vadovai kaltino miesto merą Čepą už jo pastangas įsteigti menonitų koledžą.

Vytautas Meškauskas

ĮVAIRIOS LAISVĖS*)

Nustebau katalikiškuose *Tėviškės žiburiuose* lapkričio 19 d. numeryje radęs Pr.G(aidos) sielvartą: "Kas rūpi Lietuvos saugumiečiams?" Jis gavęs nuorašą Lietuvos valstybės saugumo departamento rašto Lietuvos respublikos Aukščiausios Tarybos Švietimo, mokslo ir kultūros (komisijos?-vm) pirmininkui G. Ilgūnui. Jame pranešama apie liuteronų, ypač Klaipėdos krašte, susirūpinimą dėl katalikų sau pirmenybės reikalavimų.

Pr. G. nurodo, kad ne saugumui rūpintis atskirų tikybų bendrijų sugyvenimu. Girdi, jei santykiai tarp jų perauga į civilinę sritį, ateina į pagelbą teismai. Jei kyla muštynės, iškviečiama viešoji policija.

Su tuo reikalu sutikti, nors, iš kitos pusės žiūrint, jei padėtis yra tokia, kad kaip tame rašte nurodyta, klaipėdiečiai nori kreiptis prašydami užtarimo į Vokietijos vyriausybę, Lietuvos vyriausybė turėtų apie tai žinoti. Jei ne liuteronų teisių atstatymui, tai bent tam, kad ją eventualus užsienio kreipimasis neužkluptų visai netikėtai.

Pirmiausia išbaręs saugumiečius už kišimąsi ne į savo sritį, Pr. G. pagaliau cituoja tą raštą. Ten tarp kitko teigiama:

Nerasdami geidžiamos paramos ir supratimo iš Lietuvos Respublikos valdžios pusės - Lietuvos liuteronai dairosi paramos užsienyje savo materialiniams poreikiams patenkinti ir politinėm teisėm užtikrinti. Šiame punkte Respublikos tarpkonfesinių santykių problema gali peraugti į daug platesnę kultūrinę ir politinę plotmę.

Toliau nurodoma, kad Mažosios Lietuvos liuteronai bijo, jog Lietuvos valdžia yra suinteresuota jų krašto kultūrinio savitumo išnykimu ir kad eventualiai reiktų prašyti net Vokietijos užtarimo!

Kad tas valstybės saugumo d-to 1991 m. birželio 26 d. raštas nėra tik fantazija paremtas, likimo ironijos dėka, įrodo pats Pr. G., nuo savęs pridėdamas:

... jau pasigirsta balsai apie 'klerikalizmą', esą katalikybė per daug dominuojanti. O iš tikrųjų ji, vos išėjusi iš pogrindžio, atlaikiusi nuožmų pesekiojimą, tik atgauna atimtas esmines pozicijas ir kovoja už savo egzistenciją naujose sąlygose. Dėl to ji tokia jautri sektantinėm pastangom. Ji visą laiką kovojo už visų laisvę, ją brangina ir dabar, bet kai mato, kad įsigali ne kūrybinė, o ardomoji laisvė prasideda gynybinė veikla.

*) "Akiračiai" 1992 m. vasario mėn.

Išeina, kad laisvių yra kelios rūšys. Galima ginti Katalikų Bažnyčios teises, buvusias 1922-25 m.m., bet reikalauti panašių kitom religijom - būtų jau panaudojimas 'ardančios' laisvės. Atrodo, kad pirmą laisvę galima ginti net visai nebūnant užpultam - tai būtų gynybinė veikla. Juk reikia užbėgti blogiui už akių.

Pabaigoje Pr.G. cituoja Lietuvos pogrindžio veikėją dr. V. Skuodį apie Katalikų Bažnyčios nuopelnus, kad ji "komunistų laikais buvo vienintelė oficialiai veikianti institucija", kurios tikslai liko tie patys: skleisti Kristaus mokslą, visuomenėje stiprinti dorą. Tačiau kitas to paties pogrindžio veikėjas ir politkalinys dr. Alg. Statkevičius *Lietuvių balse,* minėdamas ir išeivijoje apsilankiusius kunigus Svarinską ir Tamkevičių, štai ką išveda:

... religija (budama polimorfiniu dalyku), kokia ji visais laikai buvo ir kokia ji yra ir dabar, dažnai skaldo žmoniją į siauražiūriškus, fanatiškus susivienijimus ir veda į bereikalingus konfliktus tarp žmonių ir tautų.

ATGIMSTANTIS PROTESTANTIZMAS*)

... Nuo seno Biržai buv o vienas žymesniųjų Lietuvos ev. reformatų religinių ir kultūrinių centrų. Čia veikė ir didelė ev. liuteronų bendruomenė (jų bažnyčia 1944 m. per karą sugriauta). Jau XIX a. Biržuose savo švietėjiška veikla pasižymėjo ev. reformatų kunigai, išleista religinių ir kitokio pobūdžio knygučių. Čia pasirodė pirmasis provincijoje lietuviškas laikraštis BIRŽŲ ŽINIOS. Nepriklausomoje Lietuvoje čia veikė labai populiari jaunimo draugija "Radvila". Lietuvoje vėliau veikė ir Lietuvių Protestantų Draugija telkianti reformatus ir liuteronus ...

Minėtos draugijos buvo konfesinės, o dabartinė L. Reformacijos ir Kultūros Draugija - pasaulietinė. Draugija siekia suburti išeivius iš protestantiškų šeimų - nariai gali būti ir kitokių religinių įsitikinimų. Rengsime paskaitas, disputus, konferencijas. Tie renginiai bus atviri visuomenei, ypač į juos kviestume jaunimą. Siekiame suburti mokslo, meno, kraštotyros ir kitų sričių specialistus. Stengsimės padėti steigti Reformacijos muziejų ir Prūsijos istorijos tyrimo centrą. Reikės sudaryti Reformacijos kultūros paminklų sąvadą, labai reikės reformatų veikėjų žinyno. Kas dėl santykių su kitatikiais - vis labiau tvirtėja ekumeniškieji ryšiai tarp įvairių religinių grupių, ieškoma bendrų vertybių.

Nesipykime dėl tamsos, o įžiebkime žiburį!..

Reikia pasidžiaugti lietuvių išeivių pasisakymais spaudoje, "Literatūros ir Meno" savaitraštyje ir kt. Dr. A. Greimo, prof. V. Kavolio, Hypatijos Yčaitės Petkienės straipsniais (ypač HYP "Šviesa ir tiesa" mus pasiekusį per "Europos Lietuvio" puslapius). Jau uoliai rengiamasi prie 1993 m. pavasario konferencijos, pakviesti kai kurie paskaitininkai...

Lietuvos okupacijos laikais Reformacijos nuopelnai buvo ignoruojami, nepelnytai užmiršti. Lietuvoje protestantai yra konfesinė mažuma. Vertėtų kiek detaliau aptarti jų kilmę ir esmę. Yra būtina sutvirtinti brolišką krikščioniškumą Lietuvoje. Toje Lietuvoje, kuri buvo Europoje ir nori toliau joje gyventi...

*) *Ištrauka iš to paties vardo ilgesnio straipsnio tilpusio Lietuvos savaitraštyje "Literatūra ir Menas" Nr. 45, 11/7/92.*

ĮSPŪDŽIAI IR FAKTAI IŠ VIEŠNAGĖS LIETUVOJE *)

KUN. P. DILIO KELIONĖ LIETUVON

Sugrįžęs iš vasaros kelionės Lietuvoje, Supt. kun. Povilas Dilys pasidalino įspūdžiais su Čikagos sinodo pietų dalyviais 1992 m. rugsėjo mėn. 27 d. Jis keliavo su anūke Rasa Hollender ir išbuvo ten porą savaičių. Dalyvavo ir Biržų ev. reformatų Bažnyčios sinode per Jonines birželio mėn.

Kun. Dilys, pasitraukęs iš Lietuvos, gyveno Vakarų pasaulyje ir nebuvo matęs savo gimtojo miesto Vilniaus apie 50 metų. Daug kas ten yra jam miela ir pažįstama. Ten jis gimė, praleido jaunystę, buvo ordinuotas kunigu ir tarnavo ev. reformatų bažnyčioje, Pylimo gatvėje. Vilniaus išaugimas į didmiestį (iš buvusio 200,000 gyventojų miesto) ir daugybė naujos statybos jį nustebino. Senovėje dauguma gyventojų buvo lenkų tautybės, o žydai ir lietuviai sudarė mažumą. Dabar Vilnius virto lietuvišku miestu! Galbūt didžiausias nustebimas - tai ev. reformatų bažnyčioje. Karo metu ji sumenko ir beveik išnyko parapija. Dabar neliko

*) *Kadangi laiškai duoda nemažai faktų ir įspūdžių, kurie, redakcijos nuomone, gali būti įdomūs ir ne vienam MS skaitytojui, ypač tokiam, kuris iki šiol neturėjo progos apsilankyti šiandieninėje Lietuvoje ir su joje gyvenimo faktais ir aplinkybėmis asmeniškai susipažinti.*

čia lenkų reformatų - Vilniun atvyko keli šimtai lietuvių. Veikia atnaujinta ir stipri parapija. Čia matyt pasireiškė galinga Dievo ranka.

Reformatų bažnyčia, kadaise buvusi taip graži iš lauko ir iš vidaus, sovietų laikais buvo paversta kino teatru ir dabar reikalinga nemažų remontų. Betgi jos padėtis daug geresnė, kaip netoliese esanti ev. liuteronų bažnyčia, sovietų paversta dirbtuve. Pastatas tiek apgadintas, kad yra abejonių, ar galima bus jį pataisyti. Kun. P. Dilys buvo ir Kaune, kur teko bendrauti su kun. J. Norvila. Su kun. R. Moru Biržuose deja nedaug teko kalbėtis. Jis buvo labai užimtas sinodo darbais ir aptarnavimu Biržų apylinkės parapijų. Tenka pasidžiaugti, kad reformatų Bažnyčia atgyja ir kad jau yra 9 parapijos. Bet yra tik 2 kunigai - reikia jų daugiau.

Lietuvos valdžia nori rasti būdus santykiauti su visokių religijų, taigi ir reformatų, bendruomenėmis ir prašo sudaryti Statutą. Reformatai kalba, kad laukia Lietuvon atvykstant 1993 m. Romos katalikų popiežiaus; sako, "kai atvyks, tegu pasimeldžia ir už mus!" Ieškoma kelių į ekumeninį bendradarbiavimą. Dar vis yra didelis trūkumas religinės literatūros - bažnytinių istorijų, evangeliško tikėjimo aprašymų, medžiagos sekmadienio mokykloms ar religinėms pamokoms gimnazijose. Tikybos mokymas mokslo įstaigose dar nėra pilnai sutvarkytas. Bet reikia turėti vilties. Įvyko gi stebūklas: ateistinė - antikriksčioniška sovietų valdžia sugriuvo ir atėjo nauji laikai. Čia ir vėl reiškiasi Dievo ranka.

M. S. koresp.

*

* *

ĮSPŪDŽIAI IŠ VIEŠNAGĖS LIETUVOJE *)

... Iš Kalifornijos skridau į Frankfurtą, iš ten su LITHUANIAN AIRLINE tiesiog į Vilnių. Po ilgo laiko teko man vėl pamatyti iš oro mūsų mielos tėvynės žalius miškus, mėlynus ežerus ir puikius banguojančius javų laukus. Vilniaus aerodrome pasitiko mus stoties tarnautojai, lietuvių uniformuota policija ir uniformuoti muitininkai, kurie stebėtinai greitai ir efektyviai sutvarkė dokumentus ir bagažus. Kaip miela yra būti vėl laisvoje ir nepriklausomoje Lietuvoje tarp savųjų ...

Laukiamoje aeroporto zonoje pasitiko mane grupė draugų ir kolegų su gėlėmis, tarp jų buvo ir velionio kunigo žmona, mokytoja Alisa Bro-

**) Ištraukos iš ilgesnio H. Januzio laisko, prieškarinės Lietuvos laikais buvusio mokytojo, neseniai pirmą kartą aplankiusio dabartinę neprikl. Lietuvą.*

ckertaitė-Balčiauskienė su sūnum, statybos inžinierium, p. Donatu Balčiausku, kuris nenuilstamai dirba atgimstančios reformatų Bažnyčios pasigėrėtiną darbą.Ponia Alisa Balčiauskienė mokytojauja taip pat sekmadienio mokykloje Vilniuje. Tokių pasišventusių žmonių kaip ponia Alisa Balčiauskienė ir jos sūnus Donatas su šeima, kurie aukoja savo jėgas ir sveikatą atgimstančiai tautai, Bažnyčiai ir artimui, yra puikus pavyzdys visiems lietuviams čia ir tenai . . . Be to, šio didelio patrioto p. D. Balčiausko, jaunasis sūnus, buvo Lietuvos Respublikos Aukščiausios Tarybos apdovanotas herojaus medaliu už pasišventusį pasipriešinimą prieš bolševikų tankų puolimą, trukdant juos užimti Vilniaus Parlamento Rūmus ir televizijos bokštą.

Paminklas žuvusiems už Lietuvos laisvę Karo Muziejaus aikštėje.

Iš Vilniaus vykstu automobiliu, plačiu, puikiu plentu - autostrada, per Kauną į Klaipėdą. Važiuodamas pastebėjau didelius, žalius, nesugadintus miškus, derlingus laukus ir daug šienapjūtės - šieno kūgių, prie kurių ganosi ne liesos, margos karvės. Mano maloniam nustebimui pamačiau vėl mūsų Lietuvos gandrus varlinėjant lankoje netoli plento. Bolševikų laikais klausdavau dažnai mano gimines Klaipėdos krašte "ar gandrų dar yra Lietuvoje?" Atsakymas būdavo, "nėra varlių, todėl nėra nei gandrų". . . Keista, kad po komunistinės sistemos bankroto pasaulyje, sugrįžo taip pat varlės ir gandrai į mūsų laisvą ir nepriklausomą Lietuvą . . .

Klaipėdoje sutikau, be giminių, daug senų pažįstamų draugų ir jaunosios kartos žmonių. Buvo labai malonu matyti, kad visi yra išlikę gerais lietuviais patriotais ir dirba pasišventę Lietuvos gerbūviui. Klaipėdos "Sąjūdžio" būstinėje aplankiau taip pat "Lietuvos Politinių Kalinių ir Tremtinių Sąjungą" su jos pirmininku p. Julium Martišiu ir jo pava-

duotoju p. Povilu Mileriu. Ten pat susitikau su KLaipėdos miesto Tarybos deputatu p. Benoniu Launikoniu. Tie visi puikūs lietuviai patriotai turi vieną bendrą viziją: "Nepailstamas darbas ir gilus pasišventimas gydyti bolševikų padarytas žaizdas lietuvių tautai, ir atstatyti vėl pilną nepriklausomą Lietuvą".

Lietuvos Politinių Kalinių ir Tremtinių S-gos vadovybe Klaipėdoje. Viduryje H. Janužys.

Doviluose aplankiau mūsų ev. liuteronų bažnyčią (ten buvau 1930 metais kunigo Radtke įžegnotas), kurioje komunistų laikais buvo, išniekinant visus moralės, etikos, žmoniškumo ir religijos dėsnius, įrengta arklidė... Dovilų bažnyčia buvo pastatyta 1860 metais, 1912 metais ten buvo įkurta Jaunimo Draugija "Liepa", - vėliau "Santara". Svarbiausias lietuvybės skleidėjas buvo p.Martynas Reizgys, kuris vėliau vadovavo Klaipėdos Krašto Direktorijai. Karo metu jis buvo bolševikų suimtas ir vėliau nacių stovykloje nukankintas. Jo žmona mirė Sibire. Reizgio duktė, Ana Reizgytė-Dugnienė, kurios vyras neseniai pasimirė, gyvena dabar Priekulėje. Reizgių ir kitų nukentėjusių garbei yra užvestas dabar specialus, didelis "Lietuvninkų Ąžuolynas" Jurgiuose, kur yra sodinami ąžuoliukai jiems pagerbti. Labai moderniam ir dideliam baldų fabrikui Klaipėdoje vadovauja taip pat Anos Ruzgytės- Dugnienės dukters vyras, generalinis direktorius p. Jurgis Aušra, didelis lietuvių veikėjas ir patriotas. Puikūs to fabriko baldai yra tiesiog iš fabriko vežami traukiniu į kitas Baltijos valstybes, Skandinaviją ir kitur.

Ponui Kaziui Sakalauskui, Klaipėdos viešbučio direktoriui, tenka mano širdingas ačiū už malonų aprodymą modernaus viešbučio ir už vaišes. Iš viršutinės viešbučio platformos yra matoma iš visų pusių neapsakomai graži Klaipėdos miesto, Neringos ir Baltijos jūros panorama.

Pasigėrėjome, kad šiandien jau nebėra Lenino paminklo prie Klaipėdos viešbučio.

Važiuojant autobusu Klaipėdos mieste pastebėjau autobuso viduje nepaprastai įdomų plakatą: "NEŽIOPSOK - APVOGS!". Perskaitęs šį, beveik humoristinį, užrašą, negalėjau susilaikyti nesijuokęs, kas mano šalia stovinčiam giminaičiui Vytautui nelabai patiko, bet šalia manęs sėdinti puiki moteris pritarė mano garsiam nustebimui ... Nuo juoko susivaldąs klausiu ponios: " kodėl taip parašyta autobuso plakate?" Atsakymas: "Teisingai rašo - daug kas vagia". Klausiu, kodėl jie vagia? Ponia atsako man gana garsiai, kad ir kiti važiuojantieji girdėtų: "Vagia todėl, kad nenori dirbti, yra tinginiai, nesimoką ir nori iš kitų gyventi ..." Komentarų nereikia ...

Kauno puikioji ir istorinė Įgulos bažnyčia, kuri yra jau vėl gerokai atremontuota, yra atidaryta publikai. Įgulos bažnyčia ir Kauno Laisvės Alėja su savo puikiais fontanais ir žaliais medžiais su daugybe vietos žmonių ir turistų kamšatim, atrodo beveik gražiau negu prieš karą, ir vilioja neapsakomai stebėtojo akis ir širdį, sukeldama šventą ir ramią sielos nuotaiką ... Tikrai tikiu, kad netrukus ten, mūsų mylimoje Lietuvoje, kai ji prisijungs prie Vakarų Europos Sąjungos (Ė. G.) galės taip pat giedoti tą jų dieviškai puikiai pasirinktą E. G. himną - "ODE AN DIE FREUDE", su Beethoveno devintosios simfonijos muzika.

Dalis puikaus "Lietuvininkų Ąžuolyno" Jurgių km. su įrašu lentoje "1990. 3. 11 atkurta Lietuvos Nepriklausomybė". (Stovi H. Janužys)

Dėkoju Lietuvos Respublikos Aukščiausios Tarybos deputatui p. Vytautui Plečkaičiui, dideliam lietuvių patriotui, fotožurnalistui, Vinco

Viduryje H. Janužys savo draugų tarpe svečiuose pas mokslo draugą A. Paulikaitį (dešinėje). Pirmas kairėje V. Žiobrys, antras kun. misijonierius A. Vėlius, 1989 m.

Kudirkos premijos laureatui p. Bernardui Aleknaviciui irjo zmonai, Vytauto D. Gimnazijos direktoriui p. Romualdui Bloškiui, dideliam Klaipėdos Krašto istorijos tyrinėtojui p. Alpinui Kenešiui ir daugeliui kitų už malonų ir draugišką priėmimą, Klaipėdos miesto įžymybių aprodymą ir vaišes. Prisirinkęs puikiausių ir nepamirštamų įspūdžių, iš Vilniaus vėl grįžau su "Lithuanian Airline" į Frankfurtą. Šį kartą lėktuvo kapitonas jau buvo lietuvis. Tuo pačiu lėktuvu skrido ir mūsų gerb. Ministeris pirmininkas p. G. Vagnorius su Vilniaus miesto burmistru ir palydovais. Kartu skrido taip pat ir apie 12 lietuvių uniformuotų policininkų į Paryžių, 6 mėnesiams apmokymui, mūsų ambasadų užsienyje apsaugoti.

Pastebėjau, kad per tą trumpą nepriklausomybės atgavimo laiką, Lietuvos vyriausybė yra atlikusi milžiniškus darbus! Kai kurie tautiečiai laukia greitų stebuklų iš Vyriausybės. Jų nėra ten, jų nėra pasaulyje. Tik produktingas darbas, disciplina, pasiaukojimas ir vienybė atneš mūsų tautai netrukus labai gerų vaisių.

Hansas Janužys

* * *

BUVAU TEN, KAI BIJŪNAI ŽYDĖJO

Šią vasarą Hypatia Y. Petkus buvo Rytų Europoje su Amerikos Presbyterijonų ekskursija. Kelionėje praleidus 17 dienų, turėjo progos trumpai pamatyti ir Lietuvą (po virš 50 nebuvimo metų) ir pirmą kartą gyvenime išvysti Rusiją, Latviją ir Estiją. Paduodame ištraukas iš jos ilgesnio laiško redakcijai.

Apie 20 ekskursantų keliavo tikslu susipažinti su evangelikų, kaip ir su rusų ortodoksų bažnyčių veikla, praplėsti bendradarbiavimą su SISTER CHURCHES programa, ir nuvežti pagalbos vaistais, drabužiais ir kt., taip pat ir doleriais.

Ekskursijoje kunigų buvo nedaug, daugiausia buvo pasauliečiai. Nebuvome vien bažnyčiose: Buvo laiko muziejams, paminklams, bibliotekoms ir teatro spektakliams. Visur religinis gyvenimas labai atsigavęs, nors buv. sovietų rėžimas bandė gadinti bažnyčių pastatus (ypač tai aišku liuteronų bažnyčiose Petrapilyje: vienoje yra įrengtas maudymosi baseinas, kitoje - šunų parodai ir parduotuvei salė). (Rusijoje dėl žemo rublio kurso) daug vargingesnis gyvenimas, negu Baltijos valstybėse. Bet jie moka pasidžiaugti menu ir teatrais. Matėm ir operų ir baletų, ypač Petrapily ir Minske. T eko būti nuostabiai gražiame (iš carinių laikų) "Marinsky" teatre kur mūsų žvaigždė Kipras Petrauskas pradėjo savo karjerą. Tai buvo Petrapilyje, kurs žavėjo savo kanalais, tiltais, palociais, uosto vandenų platybe."Ermitažo" muziejus begalo tamsusir didelis. Mažiau patiko, kaip meniška (simpatiška net beveik jauki) "Tsarskoe Selo", carų vasaros buveinė. Labai netikėtai, patiko ir Minsk'as, netoli Lietuvos sienos, ir Byelorusijos svetingi žmonės. Ten verda kultūrinis gyvenimas, daug naujų pastatų (miestas buvo sugriautas nacių vokiečių II karo metu). Dar aiškiai matyti Černobylio paliktos žaizdos.

Niekada nebuvau buvusi nei Latvijoje, nei Estijoje. Riga ir Talinn - senovės "Hansa" prekybos miestai, puiki architektūra, vėl vandenys, laivai. Kraštai savo istorija, kultūra, tradicijomis visai nepanašūs į Lietuvą. Ėmiau suprasti, kodėl politinė Trijų Baltijos Valstybių Sąjunga tebelieka neįmanoma. Man 50 metų nebuvus Lietuvoje, žinoma iš ten liko giliausi (malonūs, linksmi, kartu ir graudūs) įspūdžiai. Nuostabu - pirmam vizitui man trijų dienų pilnai užteko.

Kelionėje visur švietė saulutė, bet Lietuvoje dangus buvo pilkas, niūrus, apsiniaukęs. Užtat spalvingi bijūnai, raudoni ir rausvi, visur žydėjo. Per tris trumpas dienas mačiau Vilnių, Kauną ir Biržus. Visur reforma-

Amerikiečių atsilankymo proga Vilniaus reformatų bažnyčioje.Presb. pamokslinikas J. Gylys laikė pamaldas. Kairėje Prasb. exkursijos vadovas kun. Kim Don Nead, dešinėje - J. Gylys. Foto L. Vasauskas, 1992

tų bažnyčiose buvau. Mūsų ekskursantai ypač domėjosi Lietuvos reformatais ir buvo priimti karališkai, su meile ir gėlėmis. Sutikau daug biržiečių - Dagių, Čigų, Kregždžių, Trečiokų, Jašinskų, kurie apie mane arba buvo girdėję, ar mūsų šeimą pažinojo. Ti ek gavau gėlių, jaučiausi kaip "Queen for a Day" TV ekrane! Vienas pažįstamas, dirbąs Mokslo Akademijoje, visur vežiojo mane savo automobiliu. Su ekskursantais vykome autobusu į Biržus. Pavyko pamatyti mieluosius Šimpeliškius - Yčų gūžtą - ir net Kilučių kapines, kur ilsisi mūsų protėviai. Džiaugiausi susitikusi abu reformatų kunigus (Morą ir Norvilą) kurie dirba daug, nes devynioms parapijoms yra tiktai du kunigai. Vilniaus bažnyčiai trūksta

Iš kairės: Vilniaus reformatų bendruomenės pirm. A. Kvedaravičius. Povilas A. Jašinskas ir Hypatia Y. Petkus Foto L. Lazauskas 1992

remonto, bet Biržų yra puikioje padėtyje. Kaune liuteronų bažnyčia prie Nemuno pripažinta Istorinės Reikšmės pastatu. Reformatų bažnyčia, nors atgauta, reikalauja didelių remontų. Rūsyje tebėra policijos valgykla, kaip prie sovietų buvo. Šventovė apgadinta sportininkų- krepšininkų piešiniais ant sienų. Kun. Norvila planuoja bokšto 3-uose kambariuose įrengti biblioteką, jau renka spausdinius ir knygas.

Buvo kartu ir miela, ir malonu, ir graudu pabūvoti dabartinėje Lietuvoje. Daug džiuginančių reiškinių, bet daug kas yra pasikeitę, jau nėra taip, kaip anuomet buvo. Sakoma, negrįžk į ten, kur kadaise laimingas buvai. O vis dėlto aš nuėjau ieškoti savo vaikystės namų Kaune. Jie tebestovi, bet kaip jie pasikeitė! (Grįžusi namo, parašiau rašinėlį "Kauno Elegija") Taipgi ten kelia nerimą sovietinių tankų ir karių šešėlis - jie niekur nejuda, sako neturi kur kraustytis. Dabar Lietuvoje (ir kitur Pa-

baltyjyj) lankosi daug užsieniečių - ir rimtais tikslais atvykusių, ir turistų. Kalbama, kad labai reikia dolerių, reikia pritraukti turistų ... Nejaugi iš mūsų Lietuvėlės nori padaryti nuniokotą, svetimomis kojomis sutryptą kraštą?.. Reikia stebėtis, kad nežiūrint nepalankių plinkybių, vietos žmonės su drąsa ir narsa eina toliau tautinės laisvės keliais. Jie nuolat informuoja pasaulį apie savo padėtį, išeina angliškai ir kt. kallat informuoja pasaulį apie savo padėtį, išeina angliškai ir kitomis kalbomis laikraščiai, žurnalai, knygos. Grįžau iš kelionės - nors visur per trumpai buvau - manydama, kad daug ko naujo išmokau ir sužinojau. Dažnai mintyse stovi ir mano vaizduotės nepalieka tie mieli žmonės, sutikti Vilniuje, Biržuose ir Kaune. Tad būkite tvirti, nepasiduokite, ir likite sveiki!

Hypatia Yčas Petkus

GALILEO GALILEI REABILITUOTAS

Vatikanas prisipažįsta prie klaidos, padarytos prieš daugiau, kaip 350 metų. Šių 1992 m. spalio mėn. Romos popiežius pareiškė, jog yra atšaukiamas italų mokslininko Galilėjaus (Galileo Galilei, gyv. 1564-1642) pasmerkimas. Šis astronomas, svarbus moderniųjų gamtos mokslų grindėjas, ištobulino teleskopą ir atvėrė mums naujus pasaulius. Iškeldamas teorijas apie žvaigždes, saulę, žemę ir kitas planetas, jis pakliuvo į R. katalikų Bažnyčios nemalonę. Inkvizicijos teismas jį apšaukė eretiku (klaidatikiu). Mat jis drįso skelbti, jog žemė sukasi aplink saulę, tuom patvirtindamas kito astronomo Kopernikaus (Copernicus 1473-1543) teoriją. Grąsinant jį sudeginti ant laužo, Galilėjus buvo priverstas atsisakyti savo mokslo ir buvo ištremtas iš savo gimtosios Florencijos. Iki galo gyvenimo jis buvo laikomas po namų areštu.

Šimtmečių bėgyje mokslui ir apšvietai žengiant pirmyn, paaiškėjo net ir R. katalikų Bažnyčios vadovybei, kad Galilėjus vistik buvo teisus. Mūsų laikais (prieš gerą dešimtmetį) popiežius tam reikalui paskyrė komisiją į kurią įėjo istorikai, mokslininkai ir teologai. Štai po ilgo laiko ta komisija rado sekančiai. Galilėjaus teisėjai - t. y. Inkvizicija - "nesugebėjo atsisakyti Biblijos pateikto vaizdo apie žemę, kaipo Visatos centrą".

Galileo Galilei

Mat praeitųjų amžių teisėjai "gynė R. katalikų Bažnyčios tradicijas sunkiais Martyno Liuterio ir jo skleidžiamo protestantizmo laikais". Inkvizitoriai esą baiminosi, kad Galilėjaus prieštaravimai galį sumažinti Bažnyčios autoritetą.

Popiežius savo spalio mėn. pareiškime pasakė, kad jau subrendo laikas atšaukti Galilėjaus pasmerkimą. Anot jo reikia mesti dogmatišką obskurantizmą (tamsybę) ir nustoti priešintis laisvam tiesos ieškojimui. Toks popiežiaus posakis tinka mums visiems.

KLAIPĖDOS UNIVERSITETE STEIGIASI EVANGELIKŲ TEOLOGIJOS KATEDRA

Jaunas Klaipėdos universitetas sparčiai auga, įgaudamas šiam uostamiesčiui būdingų atvirumo, pakantumo visokeriopai galvojantiems ir visokeriopų tautų žmonėms bruožų. Čia steigiamos vis naujos katedros, sekcijos, koledžai, o greit ir ištisi fakultetai. Miesto ir universiteto vadovybė gerai supranta ir šio krašto tradicijas, ypatumus. Tai atsispindi ir "Vakarų Lietuvos ir Prūsijos istorijos tyrimų centro", kuriam vadovauja jaunas, bet jau spėjęs išgarsėti istorikas Nikzentaitis, steigimas, ir Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus darbas, ir, pagaliau, naujo koledžo kūrimas, kurio garbingus steigėjus taip netoliaregiškai iš Panevėžio išstūmė perdėm provincialiai mąstantys žmonės. Klaipėdoje visa tai randa sau vietą, Klaipėda buvo ir vėl bus platūs Lietuvos vartai į

Vakarus.

Dabar atėjo laikas žengti dar vieną svarbų žingsnį Klaipėdos krašto bei visos Lietuvos garbingų protestantizmo tradicijų atnaujinimo link: Klaipėdos universitetas steigia Evangeliškosios teologijos Katedrą. Jau šiais metais prie Filosofijos (vadovas docentas Donskis) bei Baltistikos ir lietuvių literatūros (vadovė profesorė Kaukienė) katedrų prisiglaus Evangeliškosios teologijos sekcija, kuri galės ruošti tikybos mokytojus. Universitetas tam skyrė penkias studijų vietas, tad skatiname visus evangelikų tikėjimo abiturientus jau šį rudenį įsirašyti studijoms. Jie vėliau galės dėstyti ir lietuvių literatūrą bei istoriją. O vietos mokyklose, kur gyvena daug evangelikų tikėjimo žmonių ar tai jie būtų liuteronai, ar reformatai, kaip antai Klaipėdoje, Tauragėje, Biržuose, Kaune bei Vilniuje, tikrai atsiras.

Nuo kitų metų pradės veikti jau Evangeliškosios teologijos katedra. Studijos nebus lengvos.

Konkrečiai, mūsų studentai privalės, kaip ir visi teologijos studentai, visų pirma mokytis kalbų - hebrajų, kuria parašytas visas Senasis Testamentas, graikų kalbos, kuria rašytas Naujasis Testamentas bei lotynų kalbos, kuria kalbėjo Bažnyčia iki Liuterio laikų. Tik tada jie, būdami kunigais, galės tikrai suvokti tai, ką kalba Biblija ir išguldyti ją. Tačiau, del to nėra ko būkštauti, nes lietuviai kalboms mokytis turi visų geriausią pasiruošimą - mūsų senoviška kalba pagal savo gramatiką bei daugelį žodžių yra labai artima senosioms graikų bei lotynų kalboms. Aišku, kad teks eiti vokiečių, arba anglų kalbos kursus, nes reikės mokėti skaityti literatūrą šiomis kalbomis, o pagaliau ir važiuoti tobulintis ir baigti teologijos studijas Vokietijon arba kiton protestantiškon šalin.

Kol Evangeliškosios teologijos katedroje dar nebus pakankamai savų dėstytojų lietuvių - o iki tol dar praeis kokie šeši ar aštuoni metai - čia mums patalkaus docentai bei profesoriai iš užsienio, ypač iš Vokietijos. Savo pagalbą jau pažadėjo kunigas G. Šneideris (G. Schneider) iš Berlyno, šiuo metu pamokslaujantis Lietuvoje ir puikiai išmokęs lietuviškai kalbėti. Jis dėstys evangelikų tikėjimo sistematiką. Kitais metais čia atvažiuos ir profesorius A. Jurėnas iš Čikagos, o čia galės dėstyti ir Alfredas Vėlius, jau grįžęs Lietuvon, o ir vyskupas Jonas Kalvanas žadėjo skaityti tikybos lekcijas.

Katedrai teks pradžioje vadovauti man - Helmutui Arnašiui. Baigę studijas mūsų katedroje, bei Vokietijoje ar kitur, studentai, beje, nebūtinai privalės kunigauti, galės tapti ir universitetų bei kitų aukštųjų mokyklų dėstytojais, žurnalistais, bibliotekininkais, kultūros darbuotojais.

Taigi, mieli šešioniškiai senbūviai bei naujakuriai klaipėdiškiai, leiskite savo vaikams imtis šio rimto darbo, studijuoti teologiją, nes mes visi žinome, kaip mūsų bedievybės nusiaubtame krašte ypač jaunąjai kartai reikalingas dvasiškas atsigavimas.

Su klausimais prašome kreiptis į Dr. Helmutą Arnašių,
Ukmergės g. 13-42
2005 Vilnius
Tel. 8-22-355602

Klaipėdos Krašto Keleivis 1992. II.

Klaipėdos šviturys

JACKAUS SONDOS - SONDECKIO ATSIMINIMAI

Iš 1918 - 1924 metų

(Tęsinys)

VĖL ŠIAULIUOSE

Aš vėl Šiauliuose, ir šį kartą jau ilgam laikui net dvidešimčiai metų (su dviem trumpom pertraukom). "Įsipilietinti" nebuvo sunku, nes Ruzė (būsima žmona) jau prieš pusmetį buvo grįžusi, dirbo Lietuvos banke. Manęs laukdama, ji iš Sofijos - Kazimiero Dirmeikių jau buvo išnuomavusi mediniame name (Dvaro gt. 53) butą, jį atremontavusi ir ap-

rūpinusi reikalingiausiais baldais. Butelis, teisybė, buvo labai kuklus. Vienas kambarys normalaus dydžio, kiti du - kaip kišenės, mažutė ir ir virtuvė, nė purkštuvo, nė šilto vandens, išvietė tolokai kieme, bet anuomet tokiems jaunavedžiams Šiauliuose visiškai priimtinas.

Nebuvo sunkumų ir dėl darbo. Juk buvau stipendininkas, todėl ne tik tarnyba buvo garantuota, bet ir privalėjau dirbti stipendijos davėjos įstaigoje, t.y. Šiaulių srities vartotojų bendrovių sąjungoje.

Su Ruze jau buvome sutarę susituokti, kai tik aš grįšiu. Tai ir buvo pirmasis rūpestis. Ruzės brolis kun. Aleksandras Mileika, Vyžuonų klebonas pasiūlė mus sutuokti (tada tebuvo tik bažnytinės jungtuvės) ir vedybinę puotą iškelti Vyžuonose. Sutarėm dieną - rugsėjo 14 d. Svečius kvietėme savo vardu, pagal "protokolą" gal turėjo kviesti mano tėvai ir Ruzės brolis. Žinoma, mudu kvietėme savo draugus, drauges, o klebonas - vietinius savo nuožiūra. Tada susisiekimas buvo daug sunkesnis, todėl iš mano pusės teatvažiavo motina, sesuo Eugenija su vyru Juozu Kazlauskiu, sesuo Akvilina, Petras Raudonikis ir Augustas Ramanauskis, kurį buvau pasikvietęs vainiksegiu (vyresnysis pajaunys).

Iš Ruzės giminaičių tebuvo sesuo Ona Budrienė su dukra ir sūnumi, vainiksegė (pamergė) Alina Petrauskaitė , Paulina Kalvaitytė, Aurelija Bartkaitė ir Brazytė. Vietinių buvo gana daug.

Bene trečią dieną grįžome į Šiaulius. . . ir tuoj į darbą: Ruzė į gimnaziją buhalterijos mokytoja, o aš - į sąjungą instruktorium. Pirmas darbas, kurį man pavedė , buvo suredaguoti 1926 m. kalendorių, skirtą kooperacijai. Pačiam teko gana daug rašyti. Jis buvo pavadintas Liaudies kalendorium. Be to lankiau bendrovių susirinkimus, laikiau paskaitas Kelmėje, Viekšniuose, Mažeikiuose, kooperatininkų kongrese, sąjungos surengtuose kursuose kooperatyvų tarnautojams ir kt. Darbas, rodos, sekėsi. Gal ir visą gyvenimą būčiau pasilikęs kooperatyviniuose baruose, jei ne 1924 m. rugsėjo mėn. 19-20 d.d. miesto savivaldybės rinkimai, kurie nukreipė mano gyvenimą visiškai kita kryptimi. Jų rezultatai ir Šiaulių miestui buvo tokie pat netikėti, kaip atominmė bomba Hirošimos miestui.

Tam įvykiui geriau suprasti grįžkime kiek į praeitį.

Dėl karo Šiauliai smarkiai nukentėjo. Jei 1914 m. miesto gyventojų buvo 23, 000, tai 1918 m. jų bebuvo 6, 000. Sunaikinta apie 65% pastatų. Nuo 1918 iki 1924 m. buvo 4 burmistrai. Jei jie būtų buvę genialūs, per tokį trumpą laiką nebūtų galėję kalnų nuversti. Ir visa 1921 m. rinktoji

miesto taryba (28 asmenys) nepasižymėjo inicatyva, nepajėgė ne tik spręsti miesto svarbiausių reikalų, bet net jų suvokti, todėl aišku, kad tokiais miesto šeimininkais daug kas buvo nepatenkinti. Suprantama ir tai, kad vis nekantriau buvo laukiama naujų rinkimų 1924 m. Jų labiausiai laukė pats silpniausias ekonomiškai gyventojų sluogsnis, nes jais mažiausiai buvo rūpinamasi. Laukė jų ir socialdemokratai, kurių eilės vis didėjo ir stiprėjo.

Prisiminkime, kad dėl karo labai nukentėjo ir socialdemokratų sąjūdis. Viską reikėjo kone iš nieko pradėti. Pora pavyzdžių. 1921 m. socialdomokratų partija visoj Lietuvoj teturėjo 17 organizuotų vienetų, o 1925 m. jau 145 su daugiau kaip 2, 000 narių. 1922 m. Pirmojo seimo rinkimuose šiauliečiai šitaip balsavo: už socialdemokratų sąrašą -1012, už komunistų - 2265, o 1923 m. į antrąjį seimą už socialdemokratų - 2561, už komunistų - 1289.

Jų pasiryžimą skatino artėjantys miesto tarybos rinkimai. Daug padėjo jiems centro momitetas, gana anksti atsiuntęs jo apmokamą sekretorių. Kai aš grįžau iš Halles, juo buvo Juozas Varnauskas, labai malonus jaunuolis, be didelių mokslų, bet sveikos galvosenos, gerai žinantis darbo žmogaus reikalus, uolus, sąžiningas jų gynėjas, vėliau labai geras, patikimas mano bendradarbis miesto valdyboje. Jam geri padėjėjai buvo darbininkai S. Žukauskas, J. Balakas. Daug padėjo ir seimo narys Markelis.

To meto padėčiai pavaizduoti gal geriausia tiks ištrauka iš 1930 m. oficialaus socialdemokratų organo "Socialdemokratas" straipsnio, kurią man atsiuntė mano geras bičiulis Juozas Vilčinskas. Straipsnis pavadintas "Socialdemokratinės Šiaulių miesto savivaldybės penkerių metų sukaktuves minint". Jo autorius Šlėga. Kas jis toks - nežinau. Štai kaip ten rašoma:

"Šiaulių miesto organizacija tuojau griebėsi smarkiu tempu ruoštis rinkimams. Ir nereikia pamiršti, kad socialdemokratams veikimo sąlygos tada buvo nepaprastai sunkios . Tuo laiku šėlusi klerikalų reakcija kiekvienam žingsny kliudė mūsų veikimą. Taikė griežtus formalumus mūsų šaukiamiems susirinkimams ir mitingams. Matydama savo pralaimėjimą klerikalinė rinkimų komisija griebėsi šlykščiausių ir paskutinių priemonių: atmetė mūsų kandidatų sąrašą. Tik didelėmis pastangomis per teismą vėl buvo kandidatų sąrašas atstatytas. Mūsų mitingai policijos buvo ardomi ir vaikomi. Atsiminus Dvaro g-vės mitingą, kur buvo iššaukta kariuomenė, kur šaudymais ir areštais bandyta susirinkusius terorizuoti, biauru darosi. Bet visi trukdymai išėjo mūsų naudai. Šiaulių miesto darbininkija ir demokratiškoji visuomenė, kartą pasiry-

žusi klerikalus nublokšti, dar gausiau lankė mūsų mitingus.

1924 m. rugsėjo mėn. 19–20 d. paiškėjus rinkimų rezultatams, kuriuose socialdemokratai gavo beveik pusę visų tarybos narių (18 atstovų), klerikalai kuo ne pasiuto iš apmaudo. Nors jų pačių komisija vedė rinkimus, bet pasiryžo dar kartą bandyti savo supelėjusią markę pakelti. Rinkimus apskundė Savivaldybių Departamentui, prašydami juos panaikinti ir paskelbti naujus. Kauno tėvai, vykdydami savųjų norus, rinkimus panaikino ir paskyrė 1925 m. sausio 24–25 d. antrus. Vėl prasidėjo organizacijų mitingai ir susirinkimai. Socialdemokratai šiuo kartu turėjo nugalėti dar didesnius klerikalų trukdymus. Bet visa veltui. Antrais rinkimais socialdemokratai gavo dar daugiau balsų (Bet atstovų 17. Mano pastaba). Tada klerikalai pasijuto sumušti ir nuleido rankas. Pirmojo Tarybos posėdžio sušaukimą ilgai delsė ir labai nenorėdami perdavė naujai valdybai savivaldybės tvarkymą."

Rinkimai pagal anuo metu veikiantį savivaldybių rinkimų įstatymą rinkti galėjo turintieji ne mažiau kaip 20 metų, renkamieji – ne mažiau kaip 24 m. Balsuojama sąrašais. Sąrašą pasiūlyti galėjo ne mažiau kaip 20 asmenų, jame negalėjo būti daugiau kaip reikalinga išrinkti tarybos narių, taigi Šiauliams tuo metu 40, bet tiek daug niekas nesiūlė, nes, aišku, visi žinojo, kad vienas sąrašas nepraves visų kandidatų. Kiek buvo kandidatų socialdemokratų sąraše, neatsimenu, bet ne mažiau kaip 20. Matyti, socialdemokratai buvo dideli optimistai, kad pasiūlė tokį ilgą sąrašą. Kaip būtų griaužę savo pirštus, jei būtų sąraše teįtraukę 10 ar 15 kandidatų, kai į tarybą pravedė beveik 20. Rinkimai buvo proporcionalūs, todėl sudėjus visus už sąrašus balsavusių skaičių ir padalinus iš sąrašų skaičiaus, buvo išvedamas vidurkis. Tada dalinant už sąrašą paduotąjį skaičių iš vidurkio, gaunamas sąrašo pravestas atstovų skaičius.

Štai rinkimų sąrašai, skliausteliuose pirmasis kandidatas, gautų balsų ir pravestų kandidatų skaičius:

Nr. 1 Darbo federacija (Jočys), 218 balsų, 1 atstovas

Nr. 2 Kultūrinių organizacijų ir bepartyvių (Ubeika), 450 balsų, 2 atstovai

Nr. 3 Namų savininkų (Daugėla), 548 balsai, 3 atatovai

Nr. 4 Miesto ir priemiesčių ūkininkų (Čepulis), 183 bals., 1 atst.

Nr. 5 Mažųjų namų savininkų (Andriejauskas), 128 bals. 0 atst.

Nr. 6 Cirei-cion (Petuchauskas), 683 bals., 3 atst.

Nr. 7 Geležinkeliečių (Korsakas), 328 bals., 1 atst

Nr. 8 Socialdemokratų (Žukauskas), 3658 bals., 17 atst.

Nr. 9 Nebuvo, matyti, jam ko nors trūko, buvo išbrauktas
Nr. 10 Suvienytų žydų (Abromavičius), 801 bals., 4 atst.
Nr. 11 Bepartyvių žydų (Movšonas), 219 bals., 1 atst.
Nr. 12 Lenkų (Kochanauskas), 311 bals., 2 atst.
Nr. 13 Lietuva - Lietuviams (kun. Mališauskas), 328 bals., 1 atst.
Nr. 14 Liaudininkų (Petraitis), 57 bals., 0 atst.
Nr. 15 Visuom. ir saviv. darbuotojų (Lukauskas), 128 bals., 1 atst.
Nr. 16 Darbininkų s-gos (tai buvo komunistų, Garkevičius), 539 bals., 3 atst.

Blokavosi Nr. 1, 2, 7 ir 13, Nr. 3, 4, ir 5, Nr. 14 ir 15. Viso labo balsavo 8383 arba 72% visų turėjusių teisę balsuoti.

Toks didelis sąrašų skaičius rodo didelį susidomėjimą rinkimais. Kaip matome, socialdemokratai pravedė 17 atstovų, žydai, iš jų 3 Cirei - ciono partijos, kuri laikė save socialistine, lenkai gavo 2 atstovu, komunistai - 3 atstovus.

Laimėję beveik pusę tarybos narių, socialdemokratai turėjo tuoj galvoti apie vykdomojo organo - miesto valdybos sudarymą. Tas reikalas nebuvo sunku išspręsti, nes lengva buvo su žydų kairiąja grupe kuri teisėtai norėjo gauti turimą viceburmistro vietą, ir su liaudininkų krypties socialistu adv. Lukauskiu ir tuo būdu sudaryti taryboje daugumą (21). Svarbiausias klausimas buvo, ką numatyti burmistru. Be jokių abejonių tinkamiausi kandidatai būtų Kazimieras Venclauskis, žinomas advokatas, jau caro laikais buvęs miesto taryboje ir trumpą laiką po karo net burmistru, arba inž. Vaclovas Bielskis, taip pat prieš karą buvęs miesto taryboje, didelės patirties ūkiškais klausimais vyras, abu seni šiauliečiai, abu žymūs visuomeninkai, labai populiarūs. Bet... nė vienas jų nesutiko, abu siūlė burmistru rinkti mane - reikia jaunesnius kinkyti į darbą. Kai jie man pirmą kartą apie tai užsiminė, aš pamaniau, kad juokauja, nes ir man idealūs burmistrai atrodė Venclauskis ar Bielskis. Aš buvau ką tik grįžęs iš universiteto auditorijos, be jokio patyrimo administracijos srity... ir čia tau siūlo trečią pagal dydį Lietuvos miestą valdyti. Ne, man tas negalėjo galvoj sutilpti, ir aš visaip atsikalbinėjau. Bet tas nieko nepadėjo... ir aš buvau savo partijos draugų "nuteistas" tapti Šiaulių miesto burmistru.

Kaip žinoma, nuo rinkimų iki pirmojo tarybos posėdžio praėjo 3 mėnesiai ir tai buvo man vienas sunkiausių mano gyvenimo tarpsnis. Negalėjau apsiprasti su mintimi, kad būsiu burmistras. Vis raminau save, kad gal kažkas atsitiks, ir aš tos nelaimės išvengsiu. Tačiau nieko neatsitiko, ir 1925 m. vasario mėn. 20 d. tarybos posėdy buvau 21 balsu iš-

rinktas Šiaulių miesto burmistru, kurio kėdėj likimas lėmė išsėdėti net iki 1931 m.liepos mėn. 31 d.

Iš to pirmojo posėdžio atsimenu vieną dalyką. Prieš burmistro rinkimus turėjo būti paskirta alga. Komunistų atstovas pasiūlė bene 10 litų mėnesiui. Žinoma, tokį jo pasiūlymą pajuokė net visi kiti tarybos nariai. Grįžęs namo, radau didelę puokštę gėlių. Klausiu, kas jas atnešė. Sako, Sielskis. Tai buvo tada vienintelis mieste gėlininkas. Aš palaikiau tai kyšiu ir supykęs norėjau jas išmesti lauk, bet rami, kaip visada, žmona išaiškino, kad tai Sielskienės, kuri pas mus dažnai lankydavosi, pasveikinimas ir kad čia nėra joks kyšis. Įtikino mane, kad neapgalvotai įtariau jau pirmą dieną norint mane kyšiu papirkti, nors Sielskis jokio biznio su savivaldybe neturėjo.

Tarybos pirmininku buvo išrinktas adv. Kazimieras Venclauskis, pavaduotoju - B. Kartūnas (žydas). Taigi pagal visas parlamentarizmo taisykles - valdybon: burmistru Jackus Sondeckis, viceburmistru Samuelis Petuchauskas (žydas), valdybos nariais: Jonas Balakas, J. Lemežis, dr. Lazaris Epšteinas (iš Kauno). Dabar nežinau, kodėl ta sudėtis nepatiko Kaunui, ji buvo užprotestuota. Reikėjo vėl rinkti. 1925 m. spalių mėn. 6 d. susirinkusi taryba išrinko šitokios sudėties valdybą: burmistras J. Sondeckis, viceburmistras S. Petuchauskas, nariai: Juozas Naujalis, Juozas Lemežis ir Juozas Varnauskas. Paskutinieji du netrukus atsisakė iš pareigų, o likusi trijulė labai sutartinai dirbo, kol juos pakeitė 1931 m. išrinktoji.

Mes, valdyba, kaip ir taryba buvome rinkti 3 metams, bet tautininkai, po 1926 m. perversmo paėmę valdžią į savo rankas, užsigeidė išleisti naują savivaldybių įstatymą, apkarpantį savivaldybių teises, bet iki 1931 m. nepajėgė jo paruošti, todėl 1924 m. rinktosios tarybos išbuvo dvi kadencijas.

Apibūdinant mano burmistravimo meto tarybą, pasakytina, kad jos ryškiausios figūros buvo adv. K. Venclauskis ir inž. V. Bielskis, abu aukštos inteligencijos, didelės patirties, taktingi, tolerantiški. Toks pat buvo ir adv. Stanislovas Lukauskis, bet jis 1925 m. vėlų pavasarį mirė. Iš žydų veikliausi buvo B. Kartūnas, vaist. C. Volpė, J. Abromavičius. Lenkai turėjo adv. Kochanauskį, bet jis nebuvo aktyvus. Visur kišosi namų savininkų atstovas J. Daugėla, bet labai labai siaurų polėkių žmogus. Menkiausia buvo komunistų trijulė. Neatsimenu, kad jie būtų bent vieną kartą pasiūlę kad ir nelabai svarbų sumanymą. Bet ir skandalų nekėlė tarybos posėdžiuose. Aplamai noriu pasakyti, kad mūsų frakcijos dauguma buvo darbininkai, mokyklų suoluose sėdėdami, mažas skyles

švarko rankovėse tepratrynę, bet gerai suvokė geriausią kelią ir sunkiais atvejais.

Štai tos istorinės frakcijos, kuri 6 metus nešė didžiausią Šiaulių mieto tvarkymo naštą, sudėtis alfabetine tvarka: Jonas Balakas, J. Bajoras, V. Bielskis, P. Čeponis, S. Galvadiskis (žydas), A. Glinskis, J. Karnauskas, Juozas Lemežis, A. Stankūnas, J. Sakalauskas, Sakalauskas, Jackus Sondeckis, P. Šemetas, K. Urbonaitis, Juozas Varnauskas, Kazimieras Venclauskis, Stasys Žukauskas.

Jau minėjau, kad prieš rinkimus buvo skleidžiamos visokios paskalos apie socialdemokratų pavojų, jei jie laimėtų rinkimus. Aišku, netrūko jų ir po rinkimų, kuriuos socialdemokratai laimėjo. Ir dar fantastiškesnių "faktų" buvo sukurta, išrinkus socialdemokratą burmistru ir socialistinę valdybą. Ir davatkėlėms netrūko lakios fantazijos! Jos kaip tikrą faktą paskelbė, kad socialdemokratai nugriaus bažnyčią. Belieka laukti, kaip greitai jie tą padarys.

Tokios nuotaikos buvo, kai atsisėdau į burmistro kėdę. Buvo pavasaris, bet man ir valdybos nariams buvo tikrai šalta. Reikėjo kartu su taryba ne žodžiais (jie nieko nereiškė), bet konkrečiais pavyzdžiais įrodyti, kad atėjome ne turtų atimti, ne bažnyčių griauti, bet miestą iš karo griuvėsių prikelti, jį taip tvarkyti, kad jame visi būtų patenkinti, ypač kad darbo žmogus pajustų esąs miesto šeimininkas, dėmesio centre. Galite suprasti, kad padėtis daugiau negu nemaloni. Reikėjo mėginti ją pakeisti.

Pirmiausia susidūriau su tarnautojais. Kaip vėliau paaiškėjo, jie laukė, kad bus generalinis valymas - senų tarnautojų atleidimas, jų vieton socialistai pasodins savo žmones. Deja, vargšai be reikalo buvo davatkų išgąsdinti, nes greitai įsitikino, kad naujieji miesto šeimininkai nė negalvojo atleisti tų, kurie sąžiningai ėjo savo pareigas. Ir tikrai nebuvo atleistas nė vienas tik dėl to, kad jis ne "saviškis". Neatleidau net ir tokių, kurie nesugebėjo dirbti kaip reikia. Toks, pvz., buvo sekretorius Bronius Bubinas. Geras vyras, bet jo redaguotų raštų ministerijai negalėjau pasirašyti jų netaisęs, arba pats juos rašiau. Gaila buvo atleisti. Kur žmogus gaus darbo?

Priimdamas naujus tarnautojus, vadovavaus ne "saviškis" jis ar ne, bet ar sugebąs atlikti pareigas. Jei sugebėjimas atrodė vienodas, aišku, imdavau tą, kuris mano vedamai "politikai" artimesnis. Samdomam kandidatui partinio kryželio nepakako.

Taip "politikuojant", netrukus pavyko iš baubo virsti jų akyse normaliu žmogumi ir viršininku.

Žinoma, man daug padėjo tarybos pirm. K. Venclauskio autoritetas. Aš nuolat tariaus su juo, jis mane, taip sakant, dengė, tuo būdu padėjo ypač pradžioje išvengti didesnių klaidų, kurios būtų trukdžiusios susiprasti su kitų frakcijų tarybos nariais. Vėliau tarybos posėdžiuose lyg ir nebebuvo socialdemokratų, federantų, tautininkų. Tokiam santykių išlyginimui daug padėjo tas, kad socialdemokratai nuo pat pradžios neatstūmė kitų nuo darbo - rinko juos į komisijas, o į revizijos komisiją net nė vieno saviškio neįleido. "Eikite, tikrinkite, kelkite viešumon, radę ko nors blogo". Tokia buvo mūsų taktika. Jie ėjo, tikrino, rašė revizijos protokolus, ir nė vieno nesiūlė atiduoti prokurorui. Gal ir buvo norinčių, bet neturėjo tam pagrindo.

Kita sėkmės priežastis - tai valdybos sudėtis. Pačioj pradžioj buvome išrinkti penki. Buvo planuota, kad trys dirbs nuolat, o du (dr. Epšteinas, Lemežis) ateis į posėdžius. Viceburm. Petuchauskas vieną kadenciją jau buvo buvęs tose pareigose. Naujokai buvome aš ir Balakas. Balakas rudenį jau nebebuvo perrinktas, nes jis greitai pasirodė netinkamas - gal gerų norų, bet be jokio takto žmogus. 1925 m. vasarą sustreikavo Rekyvos durpyno darbininkai. Aš buvau pakviestas tarpininku tarp darbininkų ir jų darbdavio - Amerikos Lietuvių bendrovės, kuriai priklausė elektrinė. O Balakas buvo vienas iš svarbiausių streiko agitatorių. Aišku, miesto valdybos nariui nepriderėjo taip elgtis. Rudenį jis jau nebebuvo perrinktas. Jo vieton įėjo Juozas Naujalis, geros, praktiškos galvosenos ir svarbiausia taktiškas ir šventai sąžiningas.

Apie save tegaliu tiek pasakyti, kad per visus 6 metus niekas kyšio nepasiūlė. O aš pats savo gyvenime tesu davęs kyšį tik vieną kartą -caro nuovados viršininkui, kad būtų palankus Žem. Kalvarijoje rengiamam spektakliui, ir pats gavęs šlaunį kiaulienos ir maišą miltų 1943 metais. Tada buvau Šiaulių miesto valdybos finansų skyriaus viršininku. Burmistras tam skyriui buvo pavedęs rūpintis miesto ūkininkų reikalais, tarp kurių buvo sekti, kad būtų vykdomi okupacinės vokiečių valdžios privalomi įsakymai. Nori ar ne, bet įsakymus reikėjo vykdyti, nes priešingu atveju ūkininkai būtų daugiau nukentėję. Juos susišaukęs aiškindavau, kad visiškai nuo vokiečių reikalavimų išsisukti negalima, todėl reikia juos vykdyti, bet su protu. Duokite mažiausia ir visi vienodai. Jei vienas kvotą atliks su dideliu kaupu, o kitas nieko neduos, tai vokietis lengvai supras, kad čia yra apgaulės, nes jei vienas gali atiduoti su kaupu, tai ir kitas gali. O jei duosime visi vienodai, tai bus lengva aiškinti, kad daugiau nepajėgia duoti. Taip ir vokiečiams aiškindavau.

Jei sužinodavau, kad vokiečiai rengiasi ūkininkus kratyti, tuoj savo

policininkams įsakydavau sėsti ant dviračių ir skubėti ūkininkus įspėti pasiruošti tinkamai "svečius" sutikti. Ūkininkai žinojo, kaip geriau pasielgti - vieni paslėpdavo ko vokiečiai neturėtų matyti (neužregistruotos karvės ar avies, dar turimų grūdų), kiti pasodinę "svečius" prie stalo taip juos "numylėdavo", kad kartais jie nebepajėgdavo savo kojomis į savo automobilius nueiti.

Taip "politikuojant" pavyko nors kiek sušvelninti okupanto uždėtą ūkininkams naštą. Ūkininkai tai suprato ir savo iniciatyva sumanė "atsilyginti", pasiūlydami man ir mano skyriaus tarnautojui Milesiakui jau minėtų, tuo metu labai branginamų dalykų. Su savo pasiūlymu atėjo ne pas mane, bet pas Milesiaką, o tas pas mane. Aš tuoj pasipriešinau, bet Milesiakas, geras, sąžinigas tarnautojas pradėjo mane įtikinėti, kad priėmus ūkininkų siūlomų gėrybių, nebus "griekas", kad jie nori už gerą geru atsilyginti. Ir, žinote, sugundė mane - netrukus į namus atvežė mėsos ir miltų. Nesirengiu ir šiandien tos "nuodėmės" išpažinti, nes kelerius metus stengiaus ūkininkams padėti, visai negalvodamas gauti už tai bet kokį atlyginimą - sąžiningai vykdžiau savo pareigas, ir jei pagaliau panorėta už tai padėkoti, ar reikėjo ištiestos rankos nepriimti? O gal visi kyšininkai panašiai pasiteisina?

Aplamai noriu konstatuoti, kad kokie tie tarnautojai bebuvo, bet per 6 metus nė vienas kyšininkas neišplaukė viešumon. Nepaaiškėjo ir kitokių sukčiavimų, jei pamiršti pareigūno mėginimą suklastoti išmokėjimų lapą bedarbiams, įrašant padidintas sumas, bet tai taip grubiai darant, kad ir aklas galėjo tuoj pastebėti, arba kitą - braižytoją, kuris apsiimdavo pagaminti namų planą, paimdavo avansą, bet plano nepadarydarydavo, nukentėjusiems pasiskundus ir braižytojui nesusitvarkius, teko jį atleisti. Svarbu buvo, kad atsakingieji pareigūnai buvo sąžiningi, jie veikė ir kitus tarnautojus.

Iš visais požiūriais geriausių tarnautojų turėjau statybos skyriaus vedėją inž. Karolį Reisoną, latvį, bet kažkaip po karo vos baigus Petrapilio civilinių inžinierių institutą atsidūrusį Šiauliuose, vėliau vedusį lietuvaitę ir visiškai sulietuvėjusį. Jis buvo vienas geriausių Lietuvos inžinierių, labai darbštus,mokąs santykiauti su žmonėmis. Jo nuopelnas prikelti Šiaulius iš griuvėsių labai didelis. Be jo pagalbos nebūtų pasisekę įvykdyti daug svarbių sumanymų. 1930 m. jį paviliojo Kaunas. Jį pakeitė inž. V. Bitė, geras žmogus, bet nelygintinas su Reisonu. Su juo teteko trumpai dirbti. Inž. Reisonas po karo emigravo į Australiją ir ten mirė 1981 m.

Silpnas buvo sveikatos skyriaus vedėjas dr. Julijonas Šalkauskis.

Garbingas vyras, trijų profesorių tėvas, caro laikais buvęs Šiaulių burmistras, bet dabar jau per 70 metų, o ir jaunystėj, rodos, ne aukšto skrydžio žmogus. Jį radau tose pareigose, vėliau paaiškėjo, kad nebetinka, bet kaip čia atleisi. Tęsiau, pagaliau suradau išeitį, pasiūliau tarybai paskirti jam pensiją. Tuo metu jokių pensijų savivaldybė nemokėjo. Tai buvo pirmoji ir vienintelė.

Gerai, kad vidaus reikalų ministerija samdė miesto gydytoją, į kurio pareigas įėjo miesto sanitariniai reikalai. Anuo metu tas pareigas ėjo dr. Motiejus Baktys. Tai buvo malonus, stropiai savo pareigas einąs gydytojas, atlikęs daug to, ką būtų turėjęs atlikti dr. J. Šalkauskis.

Mokyklų gydytoju buvo pulko, vėliau divizijos gydytojas pulk. Kazys Domarkas. Juriskonsultu Mikolas Šambaris, bet svarbesniais juridiniais klausimais tariaus su adv. K. Venclauskiu.

Sekretorium turėjau Bronių Bubiną, jį esu anksčiau apibudinęs. Buhalteriją tvarkė Augustinas Serelis. Turėjau 3 policininkus, kuriems vadovavo atsargos pulk. Z. Baltušauskas.

Viso labo, kartu su valdyba ir jau minėtais asmenimis buvo 30 asmenų. Prie to skaičiaus reikia pridėti prieglaudų, ligoninės, skerdyklos, Rekyvos ūkio tarnautojus.

Ligoninės vedėjas buvo dr. Br. Janušauskas, be jo, dar dirbo gydytojai: M. Baktys, M. Mickus, Aronas Pikas, Domas Jasaitis, ūkio vedėjas buvo Barzda.

Vaikų prieglaudos vedėja - Teofilė Rastenytė, senelių - Olga Bekerevičienė, skerdyklos - veter. gydytojas Vaclovas Stankevičius.

Su tais žmonėmis teko dirbti 6 metus. Kaip jau minėjau, jų tarpe buvo visokių - geriau ir blogiau einančių savo pareigas, bet didesnių skundų iš gyventojų negavau. Kiek anksčiau pora minėtų "kriminalistų" taip pat nesugadino visų tarnautojų vardo. Kiek man žinoma, šiandien iš jų gyvųjų bėra gal kelios buvusios raštinės tarnautojos.

Reikėjo susigyventi ir su vidaus reikalų ministerija. Pradėjau burmistrauti krikdemų laikais, vidaus reikalų ministru tada buvo mano amžiaus advokatas Antanas Endziulaitis, karštas krikščionis demokratas. Negalėjau būti ministrui "košernas", bet kaip manęs nusikratyti? Atleisti pirmos eilės miesto burmistrą būtų skandalas, kuris pasiektų ir seimą, nes socialdemokratai įneštų interpeliaciją. Taip ir patoleravo mane ministras Endziulaitis, kol po vienerių metų jo kėdę užėmė taip pat advokatas Vladas Požėla, socialdemokratas ir mano pažįstamas. Po jo, 1926 m. gale, po gruodžio mėn. 17 d. perversmo, atėjo Ignas Musteikis, kuris ministeriavo iki 1930 m. lapkričio mėn. 30 d. Tada atėjo Petras Aravičius, kurį po keturių mėnesių pakeitė ats. pulk. Steponas Rusteika,

su kuriuo beteko bendradarbiauti vos kelis mėnesius.

Taigi mano burmistrauta "judriais" metais. Nevisuomet lengva buvo su Kaunu susiprasti . Žinoma. geriausi santykiai buvo, kai ministeriavo Požėla, savas žmugus. Palankus buvo ir Aravičius. Štai mažas pavyzdys. Taryba nutarė vieną naują gatvę pavadinti Lukauskio vardu. Tai buvo prieš kelerius metus miręs advokatas Stanislovas Lukauskas, jau caro laikais kartu su Venclauskiu buvęs miesto tarybos narys, už lietuvišką veiklą kelerius metus buvęs ištremtas į Rusijos gilumą, po karo tuoj kibęs į miesto atstatymo darbą, žodžiu labai populiarus žmogus, bet kairių pažiūrų. Savivaldybių direktorius pasiūlė ministrui netvirtinti to tarybos nutarimo. Aravičius nepaklausė direktoriaus ir paskambino man, klausdamas infomacijų apie Lukauską. Aš jam papasakojau, kodėl taryba nutarė tokiu būdu Lukauską pagerbti. Jis man tuoj pasakė, kad nutarimą patvirtins. Teisybę pasakius, konfliktų nei su vienu ministru neturėjau. Pats nelindau jiems į akį, o kai reikalai priversdavo susitikti, geruoju išsiskirdavom. Sakydavo kiti, kad Musteikis esąs grubus, tuoj plūstasis. Ministerijoje nė vieno karto su juo nesusitikau, o kai bedarbių reikalais buvau iššauktas į ministrų posėdį ir ten susitikau su Musteikiu jis paliko net malonaus žmogaus įspūdį.

Visus reikalus stengiaus sutvarkyti departamente. Nebeatsimenu kas buvo direktorium, kai pradėjau burmistrauti - Jasiukaitis ar Degutis. 1926 m. rinkimus laimėjus socialdemokratams su liaudininkais, direktorium buvo paskirtas mano draugas iš studentavimo laikų Jonas Vilkaitis, jį pakeitė taip pat seniau pažįstamas Jokūbas Šernas, nepriklausomybės akto signataras, ir paskutinis - Pranas Barkauskas.

Iš ministrų Endziulaitis ir Aravičius galvas paguldė Stalino katorgoje, enkavedė sudorojo Rusteiką, Musteikis mirė Clevelande, o Požėla - Australijoje.

Iš savivaldybių departamento direktorių Degutis ir Barkauskas žuvo Stalino katorgoje, Šernas mirė Lietuvoje, Vilkaitis - New Yorke, Jasiukaičio likimo nežinau.

Lietuva, kaip žinoma, buvo padalinta apskritimis. Apskrityje administracijos aukščiausias atstovas buvo apskrities viršininkas,nuo 1931 m. jis ir apskrities valdybos pirmininkas. Pirmos eilės miestai (Šiauliai tas teises turėjo) apskr. viršininkui nebuvo pavaldūs, bet viršininkas galėjo protestuoti miesto tarybos nutarimus. Todėl su apskr. viršininku reikėjo ir nenoriai santykiauti.

Kai pradėjau burmistrauti, apskr. viršininku buvo Mečys Jurgelis, stambaus sudėjimo, nedidelių smegenų, bet geros uoslės ir laibai didelio

noro ir sugebėjimo pataikauti savo viršininkui. Aišku, kad jis ir prie socialistinės valdybos turėjo visaip kabinėtis, nes tai patiko jo viršininkui. Pažinojau jį anksčiau, buvo baigęs bene 5 kl., po karo pradėjo dirbti apskr. savivaldybėje. Tais laikais pasimokiusių žmonių trūko, kažkieno protekcija ir jis pateko į apskr. viršininkus. Tose pareigose išbuvo iki bolševikų okupacijos. Man su juo bendradarbiauti teko labai trumpai. Žuvo vargšas Sibire.

Jį pakeitė Bronius Stasiūnas. Už mane keleriais metais vyresnis, senas krikščionis demokrtas, dzūkas, jau prieš pirmąjį pas. karą redagavęs "Šaltinį", parašęs ir išleidęs kelias komedijas, apysakas, feljetonų, net eilėraščių rinkinėlį - "Čir vir vir pavasaris", išvertęs kelis Načajevo knygeles gamtos klausimais ir Simplovičiaus Senovės istoriją. Taigi buvo raštingas vyras, pradžioje ir prie manęs vietos laikraštėly kabinėjosi, bet vėliau susipratome ir, galima sakyti, susidraugavome, nors abu pasilikome vienas socialdemokratas, antras krikščionis demokratas. Ir jis nebegrįžo iš Stalino katorgos.

1926 m. laudininkams - socialdemokratams sudarius vyriausybę, apskr. viršininku buvo paskirtas Ignas Urbaitis, buvęs karininkas, jau ar ne vienerius metus buvęs Zarasų apskr. viršininku, liaudininkas, todėl su juo susipratau be jokio išankstinio "apsiuostymo". Po gruodžio mėn. 17 d. perversmo jį atleido, jis baigė teisę ir iki okupacijos advokatavo. Bolševikai išvežė jį į Sibirą, kur jis ir mirė.

Urbaičio vieton atkėlė, rodos, iš Panevėžio Antaną Staškevičių, tautininką, bet sukalbamą vyrą. Jokių nesusipratimų su juo neturėjau, susitikdavau su juo, kai jis vėliau buvo departamento direktorium. Ir jis ilsisi Sibire.

Kitoki santykiai buvo su jo įpėdiniu Antanu Pranculiu.Tai buvo šiauliškis, atsargos karininkas, studijavęs teisę, nedidelio ūgio, dar mažesnės galvos, bet puikybės per akis. Visada pasipūtęs kaip gaidys, vaizdavosi esąs apskrities karalius. Koks žmogus ir centro aukščiausias atstovas jis buvo, pakankamai apibūdina kad ir štai šitoki pavyzdžiai.

Vieną vakarą, ką tik pradėjęs eiti viršininko pareigas, jis atėjo į Liaudies namų kiną. Eina pro duris, kontrolierė prašo parodyti bilietą. Jis nieko neatsakydamas įsiveržia. Kontrolierė jį atlydėjo ir vėl paprašė bilieto. Jis grubiai atsakė: "Ar nepažįsti kas aš esu? Apskrities viršininkas. Pasakyk vedėjui, kad ryt ateitų pas mane į įstaigą."

Kitą dieną vedėjas A. Ulpis nuėjo pas jį. Buvo smarkiai išbartas ir pareikalauta, kad jam visada būtų veltui geriausia (8 asmenų) ložė. Įsakymą reikėjo įvykdyti. Iki to laiko tik policijos atstovui buvo skirta vie-

na vieta.

Man kaišiojo pagalius kur tik galėjo. Tuo metu turėjome nemažai bedarbių.Jiems padėti stengiausi tiek, kiek buvo galima (vėliau parašysiu plačiau), bet lėšos buvo labai ribotos, todėl ir pagalba bedarbiams nebuvo pakankama. Pranculis padėtį žinojo gerai, bet pas jį atėjusiems bedarbiams drįso sakyti, stačiai juos agituoti prieš burmistrą. "Lėšų miesto savivaldybė turi, valdžia jų pakankamai skiria (iš tikrųjų nieko nedavė). Ką išrinkote, tą ir turite. Eikite ir reikalaukite iš burmistro".

Taip viršininko "pamokyti", be to, dar komunistų agentų paraginami, bedarbiai, atėję pas burmistrą, kalbėdavo pakeltu tonu ir susikalbėti su jais buvo daug sunkiau. Ar taip elgtis apskr. viršininkui buvo leistina? Juk jo ir mano veiksmai turėjo būti tokiu opiu reikalu suderinti. Juk abiem turėjo rūpėti, kad padėtis būtų ko ramesmė. Ugnies žiežirbų joje buvo ir taip užtektinai.

(Bus daugiau)

Jonas Mekas

RAMYBĖ

Už Reino, už kalnų - ten saulė leidžias
Į karalystę mėlynos tylos.
Greit debesys - platus atodūsis - užklos
Ir nuokalnes ir vynuogynų veidus.
Ateis naktis iš lygumos į miestą
Ir ranką mėlyną uždės,
Kaip kalno burtininkas - pakuždės
Ir žmonės migs, ir gėlės vos paliestos.
Ir ant pirštų galų, patykiai vaikščios,
Į ritmą įsiklausiusi giliai.
Juklus debesyje sustojęs vėjas, mieguistai
Mėnulis kris viršum namų ir aikščių.
Tu, kurs laukams ir saulei leidai
Tylioj sapnų ramybėje pabūt,
Ateik ir pas mane; matai - drebu,
Pridenki savo skraiste man pečius
Ir leisk pažvelgt į Tavo veidą.
1950

DEŠIMTS DIEVO ĮSAKYMŲ

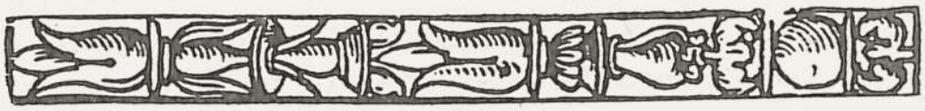

DEŠIMTS DIEVO ĮSAKYMŲ

I. AŠ ESU VIEŠPATS DIEVAS, TAVO DIEVAS, IŠVEDĘS TAVE IŠ EGIPTO ŽEMĖS IR VERGIJOS NAMŲ. NETURĖK KITŲ DIEVŲ ŠALIA MANĘS. NEDARYK SAU JOKIO PAVEIKSLO NEI TO, KAS AUKŠTAI DANGUJE, NEI TO, KAS ŽEMAI ANT ŽEMĖS, NEI TO, KAS VANDENYSE PO ŽEME YRA. NEGARBINK JŲ NEI JIEMS TARNAUK NES AŠ, VIEŠPATS DIEVAS, TAVO DIEVAS, ESU DIDŽIAI KERŠIJĄS DIEVAS, ATLANKANTIS TĖVŲ NUSIDĖJIMUS ANT VAIKŲ IKI TREČIOS IR KETVIRTOS KARTOS TŲ, KURIE MANĘS NEKENČIA, IR RODAU MIELAŠIRDYSTĘ TIEMS, KURIE MANE MYLI IR MANO ĮSAKYMUS LAIKO.

II. NEMINĖK VELTUI VIEŠPATIES VARDO. NES VIEŠPATS DIEVAS NEPALIKS TO NENUBAUSTO KURS JO VARDĄ VELTUI MINI.

III. ATMINK IDANT ŠVENTĄ DIENĄ ŠVĘSTUMEI. ŠEŠIAS DIENAS TU TURI DIRBTI IR VISUS SAVO DARBUS ATLIKTI. BET SEKMOJI DIENA YRA VIEŠPATIES DIEVO, TAVO DIEVO, SUBATA. TĄ DIENĄ NĖ JOKIO DARBO NETURI DIRBTI NEI TAVO SŪNUS, NEI TAVO DUKTĖ, NEI TAVO TARNAS, NEI TAVO TARNĖ, NEI TAVO GALVIJAS, NEI ATEIVIS KURS YRA TAVO NAMUOSE. NES PER ŠEŠIAS DIENAS VIEŠPATS DIEVAS SUTVĖRĖ DANGŲ IR ŽEMĘ IR JŪRAS IR VISKA, KAS JOSE YRA IR ILSĖJOSI SEKMĄJĄ DIENĄ. DEL TO VIEŠPATS DIEVAS PALAIMINO SUBATOS DIENĄ IR PAŠVENTINO JĄ.

IV. GERBK TĖVĄ IR MOTINĄ SAVO, KAD ILGAI GYVENTUMEI ANT ŽEMĖS KURIĄ TAU DUODA VIEŠPATS TAVO DIEVAS.

V. NEUŽMUŠK.

VI. NESVETIMOTERIAUK.

VII. NEVOK.

VIII. NELIŪDYK NETEISAUS LIŪDYJIMO PRIEŠ ARTIMĄ SAVO.

IX. NEGEISK SAVO ARTIMO NAMŲ.

X. NEGEISK SAVO ARTIMO MOTERS, NEI JO TARNO, NEI JO TARNĖS, NEI JO JAUČIO, NEI JO ASILO, NEI VISO TO, KĄ TAVO ARTIMAS TURI.

(Tekstas pagal Kun. V. Kurnatausko Evangelikų Tikybos Knyga Lietuviams Tremtyje, Vokietija, 1950)

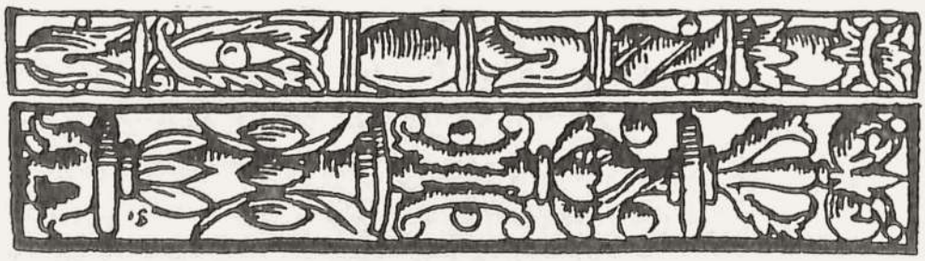

Dešimts Dievo įsakymų (kartais įstatymais vadinami) yra tarpe pačių svarbiųjų dorovinių nuostatų, tvarkančių žmonijos gyvenimą. Tie įsakymai, pagal Švento Rašto Senąjį Testamentą (II Mozės Knyga) buvo įrėžti akmens lentelėse. Jos buvo įteiktos Mozei, Izraelio tautos pranašui ir gelbėtojui, gal apie 1, 500 m. prieš Kristaus erą. Trumpai - suglaustai dešimtyje nuostatų išdėstomas, kaip sakant, "dorovės minimumas", ne-

nustojęs galioti visais amžiais ir visais laikais. Įsakymai liepia Dievui duoti atatinkamą pagarbą ir liaupsę, o savo šeimos, artimųjų ir visuomenės atžvilgiu, elgtis su meile ir pagarba žmogiškosioms teisėms. Negalima užmiršti savo pareigų ir Dangiškajam Tėvui, ir išviršiniam (arba kūniškam) pasauliui. Čia tinka žodžiai (kadaise Kristaus tarti romėnų gubernatoriui Poncijui Pilotui): "Atiduokite Dievui, kas jam priklauso - atiduokite kas jam priklauso ir Cezariui" (t. y. žemiškai valdžiai).

Už Mozę keliais šimtmečiais anksčiau Sumerų karalius Hammurabi buvo išleidęs teisės ir dorovės kodeksą, kaip liudija archeologų atrastos molio lentelės. Vėliau Romos valstybė, įsteigta VIII a. pr. Kristų tvarkėsi "Dvylikos Lentelių" nuostatais, išlikusiais poetų užrašytose legendose. Viršminėti ir panašūs ilgesni nuostatų rinkiniai šiandien tebeturi reikšmės. Tuo tarpu keliais paragrafais susumuoti Dievo Įsakymai toliau gyvuoja ir turi didelę galią krikščionybės, žydų (moderniųjų izraelitų) ir muslimų (Mahometo pasekėjų) tikinčiųjų gyvenime.

Išvedęs Izraelio tautą iš Egipto nelaisvės į Pažadėtąją Žemę, Mozė pranešė tautiečiams apie naujai sudarytą Sandorą su Viešpačiu Dievu. Pranašas užkopė į Sinajaus kalną ir pradingo debesyse. Po trijų dienų tamsūs debesys apsupo kalno viršūnę; dangus užtemo, griaudė - trankėsi perkūnai, švytėjo žaibai. Prabilo išsigandusiems izraelitams galingas Dievo balsas, tardamas dešimties įsakymų žodžius. Vėliau sugrįžo Mozė, nešdamas dvi akmenines lentas, Viešpaties Dievo įteiktas, su įrėžtais Įsakymų žodžiais.

Žmonės žadėjo jų prisilaikyti, bet greitai duotą žodį užmiršo. Pasidirbę stovylą - aukso veršį, ėmė jį garbinti, aplinkui šokdami, grodami ir dainuodami. Mozė didžiai užsirūstino ir iš pykčio pavertė aukso veršį dulkes. Sudaužė Įtatymų lentas. Vėliau atsirado iš naujo iškaltos lentos su Įsakymais. Per šimtmečius jos buvo saugojamos izraelitų šventovėje - Švenčiausioje Arkoje. Asiriečių nelaisvės laikais, kai didžiuma tautos buvo išvežta į Babiloną, Įsatymų lentos dingo iš žmonių akivaizdos. Tačiau Dievo duoti nuostatai buvo jau amžiams įrašyti Šventraščio puslapiuose.

Apie tuos Dešimt Dievo Įsakymų plačiau rašo metodistų kunigas Kostas Burbulys. Jis randa kad yra dvi dalys: I) Pirmieji keturi kalba apie Dievą, o II) sekantieji šeši - apie žmogų. Pirmieji yra daugiau reikšmingi tikintiesiems, o likusieji taikomi visai žmonijai. Pirmieji 5 Įsakymai mini pagrindą, kodėl jie yra duoti (taip daryk kadangi aš esu tavo Dievas . . . kad ilgai gyventumei šioje žemėje . . .) o likusieji tokio pagrindo neturi (kitose Švento Rašto vietose galima rasti jų paaiškini-

SUPYKĘS MOZĖ DAUŽO ĮSTATYMŲ LENTAS
The Doré Bible Illustration

mų).Autorius išaiškina kiekvieno Įsakymo reikšmę paeiliui, išryškindamas kokios būtų pasekmės, jei jų neklausytume. Įstatymų negerbimos - nepildymo pasėkoje šiandienos pasaulis skęsta socialinėse problemose, nusikaltimuose, vagystėse ir apgavystėse, žmogžudystėse, narkotikų jūroje. Visa tai vyksta nes mes nepildome pareigų nei šeimai, nei vyresnybei kurie rūpinasi mumis. Su autoriaus leidimu, toliau talpiname jo straipsnį (nežymiai sutrumpintą) apie gilesnę Įsakymų reikšmę.

DIEVO ĮSAKYMŲ GILESNĖ REIKŠMĖ

Suprantama, kad Dešimties Dievo Įsakymų paskelbimas yra duotas ne tik izraelio tautai, bet ir visai žmonijai, visiems laikams. Vadovaujantis tų įstaymų nurodymais žmonės galėtų gyventi padoriausiu būdu ir tikroje palaimoje. Tokiam gyvenimo laipsniui pasiekti reikalaujamas asmeniškas paklusnumas įstatymui. Tą skelbdamas, Dievas apsireiškia, tardamas: "Aš esu Viešpats tavo Dievas". 2 Mósė 20: 2.

Dirbtuvėje, kurioje dirbau, teko sutikti tautietį, kuriam liudijau apie Dievo Žodį ir jo svarbą. Galiausiai jis pasisakė norįs pasiskaityti Naująjį Testamentą, kad pats patirtų ką Dievo Žodis sako. Apsidžiaugiau tokiu jo susidomėjimu. Po kelių savaičių jis šią svarbią Knygą gražino. Užklausiau, kokį įspūdį jam Dievo Žodis yra padaręs? Atsakė: "Reikia vykdyti Dešimt Dievo Įsakymų, ir viskas." Jo nuomone, nieko ypatingo! Tuojau vėl paklausiau, ar prisimena skaitęs Viešpaties Žodžius, sakytus Rašto žinovui: "Viešpats mūsų Dievas, yra vienintelis Viešpats, tad mylėk savo Viešpatį Dievą visa savo širdimi, visa siela, visu protu ir visomis jėgomis (Mork.12: 29-30). Perspėjau: "Bet Dievo Žodis juk taip sako . . . " Jis ranka numojo ir nuėjo sau.

Ne visiems žmonėms patinka ką Dievo Žodis sako, ir ne kiekvienam šių eilučių skaitytojui patiks, ką Dievo Žodis mums tikrumoje kalba. Šventasis Raštas aiškiai sako, "Dievo Žodis yra gyvas, veiksmingas, aštresnis už dviašmenį kalavij ą. Jis prasiskverbia iki sielos ir dvasios, iki sanarių ir smegenų, ir teisia širdies sumanymus bei mintis." Žyd.4:12,13.

Dievas pareiškia mums: "Neturėk kitų dievų šalia manęs!" Vėliau tai Mozė pakartoja: "Viešpats mūsų Dievas, yra vienintelis Dievas! Mylėk Viešpatį visa širdimi, visa siela ir visa jėga. Šitie žodžiai, kuriuos jums šiandien skelbiu, tepasilieka jūsų širdyse; mokykite juos savo vaikams ir patys kalbėkite, sėdėdami savo namuose, būdami kelionėje, prieš guldami ir atsikėlę." 5 Moz. 6: 5-7. Kaip matome, Dievo Įstatymus reikia ne tik gerbti ir klausyti, bet ir kitus taip mokyti.

PIRMASIS Dievo Įsakymas yra svarbiausias, nes be jo neįmanoma kitų teisingai pildyti. Jei mylėsime Viešpatį visu mūsų sugebėjimu, tad tik tuomet galima tikėtis pasisekimu ir kitus Jo Įstatymus vykdyti. Ar mes mylime Dievą visa širdimi, visa siela, visu protu ir visomis jėgomis?

ANTRASIS Įsakymas liečia ne mūsų sugebėjimą, bet paklusnumą, būtent: "Nedaryk sau jokio drožinio, nė jokio atvaizdo, kas yra danguje, žemėje ar vandenyje!" Tas nesunku pildyti, tačiau, kiek yra, kurie taip

daro?
Kiek yra tų, kurie išdirbinėja visokias statulas sau ir šventųjų vardais pavadina! Dievo žodis aiškiai sako, kad nedarytume jokio atvaizdo ar paveikslo to kas danguje ar žemėje. Atsimenu, kuomet tokius drožinėtojus vadindavo "dievdirbiais". Mes turime dievdirbius, kurie mums dievus pagamino, išdrožinėtų statulų pavidale. Ar jie ne stabai? Anot Šventojo Rašto: "Dievas yra dvasia ir jo garbintojai turi Jį šlovinti dvasia ir tiesa." Jono 4: 24. Apie stabus ir atvaizdus Dievas taip tarė, sakydamas: "Dievaičių stabus sudeginkite... jie yra pasibjaurėjimas Viešpačiui. Neįsineškite į namus jokio stabo, kad netaptumėte jam palankūs.Bjaurėkitės juo, kaip kokio sutepto daikto, nes tai prakeikta. 5 Moz. 25, 26. Šitas Įsakymas taip pat sako, kad stabų turėjimas ir gerbimas užtraukia atsakomybę ne tik ant tų, kurie yra nepaklusnūs šiam Įstatymui, bet ir jų vaikus bei jų vaikų vaikus: "iki trečiosios ir ketvirtosios kartos." Pasitikrinkime kiekvienas nuosekliai, kaip pildome Dievo antrąjį Įsakymą!

TREČIAME Įsakyme Dievas pareiškia savo vardo šventumą. Jis nenori, kad žmonės bereikalingai naudotų jo šventą Vardą, nes tuo jis yra gerbiamas. Jo vardas yra naudotinas tik maldoje, garbinant Jį. Kuomet kas patenka į sunkumus, šaukiasi Dievo pagalbos, daro atgailą ir prašosi nuodėmių atleidimo, kaip Dovydas gailėjosi, sakydamas: "Dieve, pasigailėk manęs dėl Savo beribio gerumo, panaikink mano kaltes. Visai nuplauk mano kaltę ir nuvalyk mano nuodėmę.Išpažįstu savo piktybę, mano nusikaltimas visada yra su manimi." Ps. 51: 3-5.

KETVIRTASIS Įsakymas kalba apie Sabatos dieną, pašvęstą Viešpačiui. Mums sakoma, kad užtenka dirbti šešias dienas savaitėje, o septintą pašvęsti Viešpačiui, nes Jis kūrė pasaulį šešias dienas, o septintą ilsėjosi. Įsakyme sakoma, kad "joje nevalia dirbti jokio darbo." Žydai suprato, kad, jei nevalia dirbti, tai nevalia. Neliesk nieko. Tuo reikalu nemažai vargo turėjo ir Viešpats Jėzus, kai fariziejai ir Rašto žinovai Jį visuomet sekė, kuomet jam teko subatoje gero daryti, pav. gydyti.

Daugeliui kils klausimas: "Jei Dievo Įsakymas liepia švęsti 'sabatą', kuri išpuola šeštadieny, kodėl tad švenčiame sekmadienio dieną? " Šios dienos šventimas prasidėjo su Viešpaties Jėzaus prisikėlimo diena: "Pirmąją savaites dieną, labai anksti, dar neišaušus, Marija Magdalietė atėjo, pas kapą ir pamatė, kad akmuo nuverstas nuo kapo angos." Jono 20: 1. Kaip matome, Kristaus palaidotas kūnas išgulėjo kape visą sabatos dieną, tai yra, visą šeštadienį, o prisikėlė sekantį rytą, sekmadienyje. Tą vakarą Jo mokiniai susirinko maldai už užrakintų durų. Šventas Raštas mums praneša: "Tos pirmosios savaitės dienos vakare, kur buvo susirinkę mokiniai durims esant užrakintoms, pasirodė Jėzus, atsistojo vi-

duryje ir tarė: "Ramybė jums!" Jono 20: 19. Po savaitės, t. y. po aštuonių dienų Jėzus atėjo, durims esant užrakintoms, atsistojo viduryje ir prabilo: "Ramybė jums!" Jono 20: 26. Pirmieji krikščionys rinkosi maldai sekmadienyje. Šitas paprotys tęsiasi iki šiai dienai, kuomet gyvu tikėjimu prisimenamas Kristaus didis Prisikėlimas. (Rusų kalboje sekmadienis ir šiandien vadinamas "prisikėlimo diena" - "voskresenija").

PENKTASIS Įsakymas liečia mūsų tėvų gerbimo reikalą. Šiandien tas yra ypatingai būtina skelbti ir prisiminti visiems, jei norime susilaukti Dievo palaimos savo gyvenime. Jei Dievui meilė nebus pirmiausia skelbiama ir viešai rodoma, kaip galime tikėtis asmeninės meilės tėvams pasireiškimo?

ŠEŠTASIS Įsakymas liepia trumpai ir aiškiai: "Nežudyk!" Čia vienas žodis pasako viską. Kokia palaima žmonijai, jei šitas Įstatymas būtų visur pravedamas! Ramybė užpildytų žmonių baimingas širdis. Raštas taip sako: "Kas nekenčia savo brolio, tas žmogžudys, o jūs žinote, kad joks žmogžudys neturi amžinojo gyvenimo". 1 Jono 3: 15.

SEPTINTASIS Įsakymas liepia nesvetimoteriauti. Šių laikų žmonija žino šito įstatymo reikšmę ir svarbą, bet tam nepaklusnūs. Juk nekeista, kad tiek daug sunkumų gyvenime pasireiškia, Viešpats Jėzus taip sako: "Aš jums sakau: kiekvienas, kuris geidulingai pažvelgia į moterį, jau svetimoteriauja savo širdyje". Mato 5: 28. Aišku, tai galima pritaikyti ir moterims.

AŠTUNTASIS Įsakymas yra visiems suprantamas: "Nevok!" Pasisavinimas dalykų, priklausančių kitam asmeniui yra nusikaltimas Dievo akyse.

DEVINTASIS Įsakymas yra sąžinę liečiantis, nes melavimas pasirodo esąs normalus reiškinys. Kristus liepia mylėti savo artimą kaip pats save. Ar mes patys sau meluojame?

DEŠIMTASIS Įsakymas draudžia geisti artimui priklausomus dalykus, kame pasireiškia pavydas ir godumas, savimeilė.

Teapsaugoja mus Dievas nuo visų šių nedorybių ir kiekvienas tesistengia Jam patikti visomis išgalėmis, kaip Kristus mus mokė: " Mylėk Dievą"...

P.S. Šis kun. Burbulio straipsnis "Evangelijos Šviesos" trimėnesiniam krikščioniškos minties leidinyje.

FRAGMENTAS IŠ LIETUVOS REFORMACIJOS ISTORIJOS

Nuolankus Jonušo Radvilos atsakymas Jo karališkajai didenybei Lenkijos karaliui ir jo malonybei Gniezno arkivyskupui dėl Torunėje š. m. spalio 10 d. religinio pasitarimo nutarimo, kurį priėmė susirinkę evangelikų sluoksniai ir kuris šių 1644 metų rugsėjo mėnesį buvo Orlos mieste raštu surašytas:

Jo Šviesybei didžiai galingam kunigaikščiui ponui Vladislovui IV. Maloningas Lenkijos karaliau, Lietuvos hercoge, taip pat švedų ir gotų karalių įpėdini. Mes, visų karališkos katalikų bažnyčios evangelikų vardu išrinkti Lenkijos ir Lietuvos deputatai į Orlos pasitarimą, esame tavo nuolankūs ir paklusnūs tarnai.

Nenugalimasai karaliau, maloningasai pone, šalies tėve, Jūsų Didenybe. Jūsų karališkame rašte pasakojama apie varganą tautų būklę dėl religinių nesutarimų ir kraštą niokojančių karų, dėl žmonių, kurie liedami kraują, žūva. Jūsų pavaldiniai nori padaryti tam galą. Mes pranešame Jūsų Didenybei savo atsakymą. Mes nenorime plačiai pasakoti, kai Jūsų Didenybė laimėjo pergalę prieš kraugerius priešus, kaip atkakliausiems dovanojo gyvybę, kai išreikalavo TAIKOS kaip karo kompensacijos iš išdidžių priešų. Mes norime pranešti apie skaudžią ir varganą padėtį kaimyninėje šalyje. Tačiau, kad ir kiek daug priežasčių susikaupę dabartiniam karui Europoje kilti, visiems yra žinoma, kad šis įkarštis kilo ar bent buvo skatinamas religijos. Nes ne protingu mokymu, o ugnimi ir kalaviju, ne Dievo žodžiu, o žiauriais draudimais buvo bandoma raminti, nes buvo siekiama ne sergančiųjų pasveikimo, o jų sunaikinimo, kadangi viena pusė negavo sąžinės laisvės, kita jos nenorėjo suteikti, nors protingu Kaizerio ir Karalių sprendimu tik Dievas valdo sąžinę, atsitiko taip, kad tie, kurie nenorėjo suteikti sąžinės laisvės, užsiplieskė, kitiems kilo didelis noras mirti už teisingą reikalą. Susidarė liūdna padėtis, kai nuliūdę ir išgąsdinti krikščionys ėmė bijoti, kad, jei nenurims didelė neapykanta ir nesusitaikys abi pusės, tie, kurie nori laimėti, nepriims kitos pusės pasiūlymų, ir visi kartu žus. Tačiau prieš kurį laiką gailestingas Dievas sušvelnino smūgį mūsų Tėvynei, suteikdamas mūsų karaliui (iš kurio pusės kilusi jūsų Didenybės motina) ir jo valdomoms tautomas mintį savo kraštuose pakęsti Graikų ir Lotynų bažnyčios skirtumus ir, išskyrus mūsų Karūną, bjaurėjosi griežtais apribojimais kaimynams, taigi negali būti apkaltinti nuodėme ir gėdingu poelgiu. Jie tik norėjo taikiais krikščioniškais siekiais pagerinti bažny-

čią (kas randama parašyta to meto katalikiškuose raštuose). Ir jei jie, norėdami kam įtikti, nusprendė ką griežtesnio, jie to nesiekė karališkos galios ar respublikos pagalbos ir netraukė į gatves. Mes pastebėjome dar ir tai, kad jie, kas nebūdinga tam laikotarpiui, taip atkakliai siekė tiesos, kad 1455 metais išvertė kasdieniniam vartojimui į lenkų kalbą šv. Biblija, kuri iki tol niekad nebuvo skaitoma gimtąja kalba. Praėjus šimtui metų, kai visas pasaulis sukilo prieš tuos, kurie nukrypo nuo Romos bažnyčios, ir šalia vandenyno ir Adrijos jūros esančios karalystės Tridento konsiliume sudarė kraugerišką sąjungą, jūsų Didenybės senelis išmintingas kunigaikštis Žygimantas ir jo sūnus Žygimantas Augustas, Lenkijos karaliai, kartu su išmintingu ponų luomu, nenorėjo ne tik įsivelti į šią sąjungą, bet ir kai pamatė, kad konsiliumas į juos atkreipė dėmesį, jie ėmėsi ginti savo karalystę, valyti šalį nuo prūsų ponų, kurie per toli norėjo plėsti savo dvasinę įtaką, paskelbė valstybės įstatymus, kurie buvo labai neparankūs karališkam sostui, bet labai pravartūs respublikai, ir pagaliau sugebėjo išnaudoti sąžinės laisvę tikėjimo reikaluose. Dabar apie tokį mūsų karalių ir protėvių atsargumą sprendžiama įvairiai. Ar luomai bijojo tokių sprendimų, kad Jūs, paskutinysis iš Jogailaičių giminės, žudote, o Karūna teikia laisvę, pagal savo norus tvarkyti valstybę, kitaip gintis, kas kelia abejonių. Jie iškėlė tarp besivaidijančių tai, kas yra švenčiausia ir ką norėjo atimti iš mūsų kaimynai – bendrą ramybės ir taikos susitarimą. Ir jokia jėga, sukilusi prieš karalių negalėjo panaikinti šio galutino sprendimo. Jūsų Didenybė dar prisimena, kokiais žodžiais luomai priėmė Jūsų karališkąjį įstatymą. Šia gydančia priemone jie ne ginklu ir ne sukilimu, ne jėga sugebėjo išlaikyti Karūną laisvą ir ramią, išsaugoti nuo suskaldymo bendrą Tėvynę ne tik su didele teritorija, bet ir skirtingomis tautomis, kalbomis, papročiais ir valdytojais. Politiniu požiūriu jie išlaikė žydinčą karališkąją religiją ir dvasininkiją (kuri kitose vietose po katalikų pergalių vos begalėjo atsikvėpti), įgalino laisvą tautą laisvai rinktis savo papročiu i laisvą karaliaus vietą ieškoti ne svetimo, o išsirinkti sau poną iš buvusių valdovų žiedyno, kuris sugebėtų sujungti nors ir skirtingu religijų, bet ištikimus ir paklusnius pavaldinius. Tai Jūsų Didenybės protėvių savybės, kurių dėka jie per šimtą metų vijo religinio karo grėsmę nuo savo sienų. Jūsų Didenybė, išrinktas laisvu balsavimu, palaikė bloga vien tik ginti įvairias religijas, todėl numatė suvienyti skirtingas nuomones religiniuose dalykuose ir ateity sulyginti tikėjimą ir bažnyčias. Koks didelis karališkas poelgis! Tačiau, Maloningasai pone, čia reikia būti atsargiam, kad Jūsų Didenybė nepatektų į nenumatytą padėtį. Nes kasgi nežino, kad ta dalis, kuri nori kitą ne tik pataisyti, bet ir valdyti, nesilei-

džia į lygiavą? Kaip Jūsų Didenybė galės tokius žmones priversti tikrai susivienyti? Jūsų Didenybė apeliuoja į tarpininkus, gerbiamus ir šviesius žmones Lenkijoje ir Lietuvoje, į poną vyskupą. Bet argi priesaika, kurią jie davė Jūsų sostui ir pagal kurią nei Jūsų Didenybė, nei Tėvynė, nei įstatymai negali užkirsti kelio tam, kad šis susivienijimas būtų įgyvendintas? Mes nužemintai siūlome Jusų Didenybei pagalvoti: Jūsų Didenybė paskirs to susirinkimo pirmininku garbingą vyskupą ir kataliką, nusimanantį žmogų. Bet ar ir kitai pusei nebus reikalingas pirmininkas, ir kas bus tas trečias, kuris abiejų pusių ginčą turės išspręsti, ir kas iš abiejų pusių leisis į kalbas, jei nebus nustatytų taisyklių, kaip ginčytini dalykai turi buti sprendžiami? Jūsų Didenybė žino, kokia dabar sunki padėtis, ir Jūsų pavaldiniai trokšta, kad dėl garbingojo Gniezno arkivyskupo, išsiaiškinti, ar jis, būdamas pirmasis dvasininkas valstybėje, sutars su kitais ponais vyskupais ir nekatalikais, jei jie norėdami bažnyčiai gero, ims veikti laisva valia. Argi ponas arkivyskupas nėra paklausęs Romos sosto patarimo ir iš savo pajamų, kurios yra kiekvieno dvasininko nuosavybė, nieko negali duoti savo tėvynainiams, ko, mūsų manymu, ponai dvasiškiai, turėdami tokias galimybes, visai netaupytų. Dar nepasimiršo, kaip valstybės dvasininkija rūpinosi mokyklomis, knygynais, spaustuvėmis, teismais ir seimais, kaip Krokuvos aukštajai mokyklai, turinčiai tiek daug privilegijų ir gerų įstatymų, reikėjo prašyti laisvių ne vyriausybės, o net Romoje, ne tik per Akademiją, bet ir Jūsų Didenybės vardu per poną pasiuntinį. Pagaliau negalima nutylėti, ką mūsų metraščiai kalba apie Romos pasiuntinio atsakymą dėl dvasininkų: būtų geriau, kad žlugtų trys Lenkijos Karūnos, negu popiežius nors kiek nusileistų. Šiuos palyginimus aš pateikiau, kad parodyčiau, kiek nedaug galima laimėti, sujungiant religijas. Ar galima rasti kitą išeitį susidūrus dviem pusėms, nes arba reikėtų saugoti karaliaus sostą, arba viskas, ką Jūs darysite, tuojau bus panaikinta popiežiaus išleista bule. Jeigu net Rytų sinodas negali išvengti Romos nutarimų, kaip tai gali padaryti Tridento sutarties dalyviai, kurie prieš Romą gali tik žiopčioti? Mes, Jūsų Didenybės tarnai, išpažįstantys evangelinį tikėjimą, šiais gąsdinančiais žodžiais norėjome atverti Jūsų Didenybės akis, siekdami išvengti susidorojimo dėl tikėjimo. Tačiau Jūsų Didenybės rašte, kuris yra lyg peilis po kaklu mūsų laisvei, taip toli nutolstama nuo mūsų krašto papročių ir mūsų laisvos tautos papročių, kad mes turime teisėtą pagrindą skųstis. Tačiau visų karalių karalius Dievas yra už tai, kad mes dėl Dievo ir jo garbės, kuriai jis sukūrė žmones ir pasodino karalius į jų sostą, Jūsų Didenybės nužemintai maldaujame, kad

Jūs didingai ir atkakliai tęstumėte savo sumanymą, kurio Jūs neįtraukėte į raštą, bet kuris nuskambėjo visų katalikų ausyse. Pamąstykite, kad valdote tą pačią valstybę, kurioje laisvė ne mažiau kaip išdidumas prieš daugelį šimtų metų prisidėjo prie jos sukūrimo. Visas pasaulis laukė, kaip Jūsų Didenybė įsivaizduos kitus dešimt šalies valdymo metų. Dabar pasaulis išgirdo ir stebi Jūsų didingą darbą, kur visi Jūsų iki tol mintyse turėti sumanymai bus įgyvendinti. Panašius pokalbius norėjo prieš 86 metus surengti karalius Žygimantas Augustas, į kuriuos mūsų ainiai buvo pasiruošę atvykti.Tačiau todėl jie iširo,kitai pusei panaudojus jėgą, paaiškino tuo laiku išėję raštai. Tačiau kas kliudo juos vėl surengti? Tikriausiai Dievo smūgis, kuris abi puses sutriuškino, kaip Jūsų Didenybė prisimena, trukdo imtis taikių žingsnių. Jūsų Didenybė pats savo atėjimui į valdžią suteikė tokią prasmę, sekdamas tėvo protėvių Švedijos karalių ir Jogailaičių kunigaikščių, taip pat ir savo pono tėvo, dievobaimingo kunigaikščio Zigmanto III pavyzdžiu. Tačiau ir iš motinos pusės, pagal Karolio V, Ferdinando I, Maximiliano II ir Rudolfo II pavyzdį, Jūsų Didenybė nenori prieštarauti reikalui, kuris savo viduje pats yra prieštaringas. Jūsų Didenybė pagaliau pasirems savo turimais privalumais, kad užtikrintų abiem pusėm saugumą, pasirems savo garbinga dvasia, kurios dėka Jūs ne tik katalikiškai religijai padarėte daug gera, bet ir prieš kitatikius nei mūšyje, nei teisme nekėlėte rankos. Todėl, Šviesiausias karaliau, mes norime prašyti leidimo su Jumis pasimatyti. Todėl, kad mes matome, jog 12 teologų ir vyskupai dėl anksčiau minėtos priežasties nieko negali atsakyti šiuo klausimu dėl bažnyčios reformavimo (išskyrus, kad negalima atšaukti religijų sulyginimo). Todėl mes prašome karaliaus, įšventinto ne žmonių, o Dievo valia, ir valdančio, kad jis užsiimtų šiuo labai svarbiu reikalu. Kartu mes norime, kad garbingi ponai vyskupai ir teologai atvyktų su savo laisva sąžine ir išegzaminuotų mus iš Šv. Rašto, iš trijų šimtų metų senumo bažnyčios papročių ir leistųsi taip pat mūsų išklausinėjami Jūsų Didenybės, kaip gavusio Dievo patepimą, akivaizdoje, laikantis visų laisvių ir privilegijų, ir kad būtų pripažintas ir apgintas nekaltumas mūsų teisaus reikalo, kuris nuo pat reformacijos pradžios nebuvo slepiamas, o visur ir visada, taip pat Jūsų protėviams valdant, buvo dienos šviesoje, ir nekaltumas mūsų protėvių, kurie atsiskyrė nuo katalikiškosios bažnyčios. Kai mūsų maldavimas pasieks Jūsų Didenybę, teikitės šio svarbaus reikalo sprendimą paskirti ateinantį pavasarį arba vasarą. Ponui pritarus ir kitiems ponams vyskupams bus perduotas reikalingas raštas, kad ponai vyskupai ir teologai susipažintų ir sutiktų su visu reikalu, tačiau reikia įšventinti ir Jūsų Didenybės pavaldinių dalies religijai skirtas bažny-

čias, kad teologai matytų Jūsų Didenybės Dievui maloningą pradžią. Išleidus karališką įsakymą (kad valstybės piliečiai ir gyventojai galėtų būti saugūs), juos reikia pakviesti, kad galų gale būtų prieita abipusio susitarimo.

Kada tai įvyks? Jei Jūsų Didenybės tikslas - skleisti Dievo malonę, mes labai viliamės Dievo gailestingumo, kad jis Jūsų Didenybės asmenyje įgis ponų vyskupų pasitikėjimą, ir Jūsų Didenybė, pagerinus padėtį šalyje ir bažnyčioje, sukūrus teisingą, kaip ankstesniais krikščionybės laikais, dvasininkiją, tapsite pavyzdžiu visam pasauliui. Kad nebūtų nepasitikėjimo, jei Jūsų Didenybę svarbūs valstybės reikalai sulaikys nuo asmeninio dalyvavimo, mes prašome Jūsų Didenybės nors mums kaip laisviems žmonėms būtų labai gaila dėl savo religijos atsikaltinėti nę karaliui, o jo prefidentui ir jam patikėti savo pasakojimą išrinkti prefidentą iš mūsų partijos atstovų ir suteikti jam savo įgaliojimus. Antra, kad mes pajustume ne vien jo balso galią (kad nebūtų galimybės ką nors lengvabūdiškai tvirtinti, neigti ar kitaip interpretuoti), viskas, kas abiejų pusių bus pasakyta, turi būti užfiksuota raštuose ir perduota pasitarimui. Trečia, paskyrus konkretų terminą pasitarimui, prieš tai būtų praneštas laikas. Mes pripažįstame, kad mūsų mažuma neprilygsta kitai daugumai. Ketvirta, kad niekas už mus nieko nespręstų, nenurodinėtų, ir pagaliau, nepriklausomai nuo derybų rezultatų, kad mes taip pat lengvai,kaip ir kita pusė,galėtume išleisti pasitarimo rezultatus, kad raštų autoriai, pardavėjai, spaustuvininkai ir skaitytojai nebijotų būti nubausti. Jei mums nebus laisvai leidžiama tai daryti, arba, neįvykus šiam draugiškam pokalbiui, bažnyčia negaus laisvės ir taikos ir bus toliau engiama, nesivadovaujant Dievo garbe, o vien žmogišku autoritetu, tai reikštų, kad mes būsime priversti kaip kaltieji išpirkti savo protėvių trūkumus ir nuodėmes ir prašyti Romos bažnyčią atverti mums savo duris. Čia mes prarasime savo laisvę ir teises, savo krašto papročius. Todėl puolam Jūsų Didenybei po kojomis, malonėkite mus pirmiau priimti. Jūsų Didenybė nori nuo mūsų atskirti kūną, gyvybę ir kraują, viską,ką galima atimti iš nuoširdžiai mylinčių laisvai gimusių žmonių.Mes norime įrodyti savo lygybę su Romos katalikų broliais, savo dvasią ir pavyzdingumą, kurį visur mes ir mūsų protėviai rodėme. Tegul Jūsų Didenybė nesileidžia įtikinamas, kad mes atsisakysime nors ir gyvybės kaina kartą patirtos tiesos ir leisimės į kokias nors sutartis. Mūsų niekas negali apkaltinti nusikaltimu Jūsų Didenybei! - lyg mes niekintume Jūsų Didenybės rašte išsakytą poziciją mūsų atžvilgiu. Kokie mes būtume žmonės, jei negerbtume savo karaliaus meilės? Tačiau mes matome,

kad tai, ko siekė ir ieškojo mūsų protėviai, Tridento pasitarimas nesuteikė, kad kur kas palankiau ne tik kiekvienam mūsų, bet ir visai valstybei, jei Jūsų Didenybė savo tėvišką rūpestį mumis nukreiptų sustabdyti priespaudai ir persekiojimui, kuriuos Jūsų pavaldiniai daro įstatymo vardu, ir išsaugotų taiką ir ramybę, kurią Jūsų Didenybė mums prisiekė. Kad ir kas atsitiktų, daug geriau gyventi visiems kartu ramia sąžine, negu linksmai ir gėdingai laukti paskutinio teismo.

Šitai maloningas ir garbingas karaliau, mes, tavo pavaldiniai Orlos mieste, galime atsakyti į Jūsų Didenybės raštą, mes, iš trijų provincijų susirinkę evangelikų deputatai, norime prašyti Jūsų Didenybės malonės ir užtarimo, prašyti laisvės ir nuolankiai paklusti. Kad Jūsų Didenybė išleistų raštą, kad Jūsų dieviškos dorybės prisidėtų prie Dievo garbės skleidimo ir dangiškos teisybės, kad atbaidytų visus Jūsų Didenybės ir Tėvynės priešus ir skleistų visame pasaulyje gėrį. Patvirtinimui, kad šis mūsų raštas parašytas gera valia, įgaliotas pasirašyti

Jo Karališkosios Didenybės
ištikimas pavaldinys ir tarnas
Jonušas Radvila
įvykusio pasitarimo pirmininkas

ORION SUSIRINKUSIŲ EVANGELIKŲ ATSAKYMAS Į GNIEZNO ARKIVYSKUPO RAŠTĄ

Maloningas ir garbingas pone arkivyskupe, taip pat gerbiami Lietuvos ir Lenkijos ponai vyskupai, mūsų mylimi draugai ir broliai.

Po to, kai garsas apie religinių reikalų pasitarimą praėjusiais metais Varšuvoje pasiekė visą Lenkiją ir Lietuvą, visi žmonės (kurie nuolat kažko tikisi ir bijosi) susijaudino dėl naujovių, pabudo viltis. Turėtų prasidėti antrasis palaimingas karaliaus Vladislovo IV valdymo dešimtmetis, kurio metu Dievas ir Viešpats nori atverti mūsų Tėvynėje kelią tiesai, už kurią kovojo tiek daug beginklių karalių ir valstybių, kunigaikščių ir žemių, vyskupų ir bažnyčių, ir niekas nesitikėjo, kad galima skiepyti religiją prieš kieno nors valią ginklu ir kariuomene, kraujo praliejimu.

Ar ateis laikas, kai gerbiama dvasininkų Taryba atkreips dėmesį į karalių pareigas ir luomų įsipareigojimus ir sulaikys juos nuo nepagarbos evangelikams, kurie per visą šimto metų laikotarpį negali būti apkaltinti ką nors negero padarę Tėvynei, tačiau patys buvo engia-

mi, bandant jų kantrybę, ar galės jie pajusti tėvišką ir brolišką požiūrį į save ir tvarkyti savo reikalus. Tačiau, kadangi raštas pasiekė Vilnių, pasirašytas paties Jūsų Šviesybės, mūsų viltys gerokai sumažėjo, ir jų vietoje mūsų širdis užplūdo mintys, kad kalba neina apie sąžinės laisvę, o norima grįžti prie tos bažnyčios, nuo kurios mūsų ainiai dėl teisėtų priežasčių atsiskyrė.

Jei Jūsų Šviesybė apsvarstytų savo labai svarbų kūrinį, jis suprastų, kad mūsų Tėvynėje vien tik dvasininkų Tarybos vardu išleistas raštas religiniais reikalais yra naujas dalykas: todėl Jūs turėtumėt pripažinti, kad privalėjote mus pakviesti, nes tai atitinka laisvės dvasią. Dėl to kaikurie žmonės užsidegė dievišku pykčiu, lyg mus vėl norėtų grąžinti prie Romos bažnyčios, kad net kai kurie mūsų priešininkai, remdamiesi Jūsų autoritetu Vilniuje, grasina, jei mes patys neatsisakysime savo gyvenimo, laisvės ir įsitikinimų.

Todėl, garbingieji ponai vyskupai, mes norime į Jus kreiptis ir prašyti kuo didžiausio atvirumo, ar mes galime būti kitos nuomonės, kad tylėtume dėl Jūsų rašto? Bet mūsų maloningas karalius, jo Karališkoji Didenybė, paguodė mus mūsų skausme. Kovo mėnesį pasirašytame ir po to išplatintame Karališkame rašte mes nesijautėme pažeminti dėl to, kad skiriamės nuo jo Karališkos Didenybės savo tikėjimu ir religija. Todėl mes visi neseniai susirinkome iš Didžiosios ir Mažosios Lenkijos ir Didžiosios Lietuvos Kunigaikštystės Šv. Baltramiejaus dieną į Orlos miestą aptarti šio svarbaus klausimo, kad galėtume Jo Karališkai Didenybei ir gerb. ponams vyskupams pasiųsti reikiamą atsakymą. Kadangi mes Jo Didenybei visas savo priežastis išsamiai paaiškinome, manome, kad Jūsų Šviesybei pakaks tokio atsakymo, ir nereikia savęs apsunkinti išsamesniu. Tačiau mes norime dėl Jūsų ir Šv. Tikėjimo, taip pat dėl visos krikščionybės, visų pirma mūsų Tėvynės labui, pasiekti gerovės. Jūs norite Dievo vardu saugot bendrą taiką ir ramybę, kartu Tėvynės laisvę pagal mūsų protėvių pavyzdį, ir norite nuslėpti savo mintis ir ketinimus nuo tų, kurie taip pat ištikimai, be kokios nors žalos Jūsų Šviesybei, tarnavo Karaliui ir Karūnai.

Bet mes norima atskirai paprašyti Jūsų Šviesybės savo didelio autoriteto galia sustabdyti bylas, kurios dėl religinių priežasčių pateko į žemių teismus ir padėti išvengti Vilniuje (mums būnant Orloje, atėjo naujų žinių apie naujus evangelikų persekiojimus) triukšmo ir prievartos. Jūsų asmenį mūsų Tėvynė ir ateinančios kartos šlovins, Jūs prisidėsite prie religinės ir krašto taikos.

Svetimos tautos gerbs Jūsų vardą ir širdyje žavėsis, rodys Jums pa-

garbą. Visas pasaulis turi pripažinti, kad religiniai karai nesiliauja jau pusantro šimto metų, o pas mus dar neprasidėjo.

Jūsų Šviesybės geri draugai ir broliai pasiryžę Jums tarnauti iš trijų Lenkijos ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės provincijų į Orlą susirinkę evangelikų pasiuntiniai, kurių visų vardu pasirašo

Jonušas Radvila
kaip pirmininkas

Lietuvos didysis hetmonas ir Vilniaus vaivada kunigaikštis Jonušas Radvila

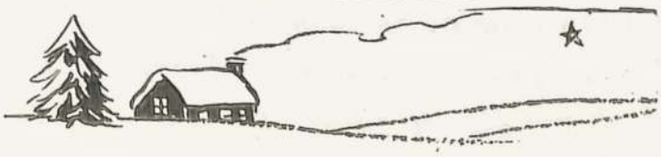

Irena Jašinskaitė

ARBATOS PUODUKAS

Kai iš šalčio grįžtu aš namo,
Nėr geresnio man gėrimo
Kaip arbatos puodukas.
Aš svaigstu kaip nuo vyno,
Ir mintys ištirpsta
Nuo mažyčio arbatos puoduko.
Kai nelaimės ir bėdos apstoja mane
Nėr geresnio man vaisto
Kaip arbatos puodukas.
Išsilieja ramybė širdy,
Viskas grimsta į nebūties rūką
Nuo mažyčio arbatos puoduko.
Kai ateisiu aš vėl pas tave,
Jokių žodžių nereikia, tik įpilk
Man arbatos puoduką.
Tavo akys pro garą bus drėgnos,
Ir tarp mūsų bus vėl šiluma
Nuo mažyčio arbatos puoduko.

IRENA JAŠINSKAITĖ

Poezija iš rinkinio "Erdvė"
(Žiūr. "KNYGŲ PASAULIS")

PINIGAI

Jei ką turi – parduok už pinigus!
Jei grožį tu turi – parduok už pinigus,
Ir savo meilę tu parduok už pinigus,
Nes pinigai brangiausias žemės auksas.
Jei protą tu turi – parduok už pinigus,
Jei talentą turi – parduok už pinigus,
Ir jėgą raumenų parduok už pinigus –
Su pinigais visur bus kelias laisvas!
Ir sąžinę, ir tiesą tu parduok už pinigus,
Ir savo plaukus tu parduok už pinigus,
O jei neliks jau ką parduot už pinigus,
Tu mirsi, bet žinosi – buvo pinigai!

*

KIEKVIENA DIENA

Kiekviena diena man paskutinė -
Gal todėl aš taip skubu gyvent?
Gal todėl aš nebijau pasent?
Kiekviena diena man paskutinė.
Aš kas rytą pabundu jauna,
Ir skubu aš į kiekvieną dieną.
Paukščio čiulbesys išgirstas - man naujiena,
Vakare grįžtu spalvų, kvapų pilna...
Man negali nusibost tėkmė ta amžina,
Rytas - vakaras, diena - naktis,
Dega paslėpta kažin kur kibirkštis,
Veda ji mane, klaidina kai kada.
Kiekviena diena man pirmutinė!
Gal todėl aš neskubu gyvent?
Ir todėl aš nebijau pasent -
Kiekviena diena man pirmutinė.

*

KELIAS

Aš ieškau vis savęs, kasdien vis ieškau -
Ir medžių lapuose ir upės vandeny,
Ir kreivuose takeliuose ir pajūry,
Ir tolimuos, tik kartą pravažiuotuos miestuos.

Aš ieškau ir žmonių veiduos savęs,
Ir knygose, ir muzikoje, ir paveiksluos.
Kada gi pagaliau tai visa baigsis?
Beprasmiškas tas kelias kur mane atves?

Bet tegu būna kelias šis be pabaigos!
Tegu jis būna akmenuotas ir klampus!
Žinau - vievien ramybės man nebus,
Todėl netrokštu nei namų, nei šilumos...

*

* *

EILĖRAŠČIAI *)

Petras ZABLOCKAS

KAIP PAŽADAS

Ši žemė mums – tai pažadas
Per tūkastančius kartų.
Čia protėviai surado ją
Prie Baltijos krantų.

Prie Nemuno, prie Lėvenio,
Nevėžio ir Ventos
Stiprybės jie čia sėmėsi
Iš žemės iš gimtos.

Sekmadienius atšvęsdavo
Lankydami javus,
O grįžę susirasdavo
Jie prieklėčius savus.

Sėdėdavo, svarstydavo,
Ilgėdamies sėjos,
O našūs lietūs lydavo,
Troškino kaitros juos.

Žiūrėdavo į debesį,
Į žolę, į medžius,
Suprato lapų šlamesį
Kaip artimus žodžius...

– Per amžius čia suaugo jie
Su Baltijos krantu
Ir saugojo – išsaugojo
Nuo priešų nekviestų.

*

NEUŽNEŠTOS PĖDOS

Vėl žingsnius dėlioji pamažu.
Savos pakelės ryškėti ima,
Ir dairais pažįstamų beržų,
Prie kurių prisiglaudė likimas,

Kur aplink vaiskumas tebėra
Toksai pat – ir kvepiantis ir geras.
Tik širdis kažko nebegera –
Nejučiom lėtesnė pasidarius.

Dar prie vartų liepa išlaki
Tebesaugo žemėj tėvo pėdas,
O Joninių popietė jauki
Tebėra užustalėj prisėdus.

Ten į obelis prieš pat duris
Paukščiai rytmetį pasveikint tūpias,
Ir giedra apsvaigęs vyturys
Varpeliu po debesėliais supas.

*) Poezija iš rinkinio "Einu per rugienas"
(Žiūr. "Knygų Pasaulis")

Sugrįžti ta atminties gatve
Ir savęs kai kur neatpažįsti.
Vis pirmyn kažkas vadins tave.
... Tik neleis jau niekada sugrįžti.

*

Skiriu Ž.

Skausmingos akys iškeliaujant lydi
Ir dukteries ant rankų neramus "Atia!"
Ir, rodos, gėlės visos nebežydi,
Ir žemė, rodos, varganai plati.

Po to naktis juoda rankas sunėrė...
Ir nematyt Tavęs, ir Mūšos neregėt.
Tiktai paveikslas šitas tolumoje žėri
Ir mudviejų sudužusi džiaugsmų taurė.

Rūsčioj audroj ėjau lig žemės krašto
Ir rankos negalėjau Tau ištiest.
Žvaigždės neliko, kuri drąsiai vestų,
Neliko meile plakančios širdies.

O tu viena kaip skausmo vaidilutė
Iš tolių lyg žvaigždė mane vedei.
Ir neklupau prieš uraganų griūtį,
Ir vienuma nepajėgė sužeist.

Atskirtas, nublokštas maldauju šiandie:
Blaškyk, gyvenime, kaip svetimą mane,
Tik šio paveikslo, Dieve, neužtemdyk,
Tik šito vieno, tiktai šito - ne!

Plasnokit, paukščiai, mylimon Tėvynėn,
Spindėk, namų gimtųjų žibury...
Juk kada nors...
Gal vakarą auksinį,
Gal rytmečio tyloj praversiu aš duris.

*

SAUGO MOTULĖ

Kartojo Motulė
Tą sielvarto žinią,
Tą gedulo skundą,
Tą kapinių tylą -
O sūnūs sugulę
Už savo Tėvynę,
Ilgai nepabunda,
Ilgai nepakyla.

Turėjo ne vieną, -
Ne vieną išleido.
Dabar tik vienatvė
Vagoja jos veidą.
Negrįžo nė vienas
Čia tyliai sugulę,
Tik saugo jų sielas
Kapeliuos Motulė.

Tik saugo kapus tuos
Suėję sietynai.
Negali pabusti,
Negali vaikinai.
Ir laisvę apgynę
Jie žemėn sugrįžo...
Ir budi Tėvynė
Prie liūdinčių kryžių.

*

BŪNA

Būna - vietos maža -
Nežinai, kur dėtis.
Būna mintys gražios
Kaip Sekminių klėtys.

Ir žvelgi į lemtį -
O dvejones ima:
ar keliai - į šventę,
Ar į prakeikimą.

* * *

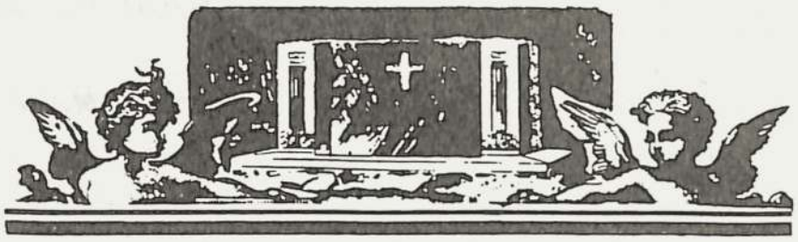

IŠKELIAVĘ AMŽINYBĖN

Krt. Jonas Kutra
1908–1992

Su skausmu reformatai sutiko žinią apie tauraus lietuvio, teisininko ir visuomenininko, Lietuvos ev. reformatų Bažnyčios kuratoriaus Jono Kutros mirtį.

Velionis gimė 1908 m. balandžio mėn. 13 d. Šniurkiškių km., Biržų apskr., vidutinio ūkininko šeimoje. Mirė 1992 m. lapkričio mėn. 10 d. Kalifornijoje.

Velionis J. Kutra trečias iš kairės. Pirmas dr. kun. E. Gerulis, antras vysk. A. Trakys (miręs) ir dešinėje – supt. kun. P. Dilys

1926 m. baigęs Biržų gimnaziją įstojo į Kauno V. D. universiteto Teisių fakultetą. 1930 m. išklausęs universiteto kursą, nuo 1930–1936 m. dirbo Užsienių Reikalų Ministerijos žinioje. Čia dirbdamas, 1934 m. parašė diplominį darbą – Paneuropa ir gavo teisininko diplomą. Dirbo Lietuvos Gen. konsulate Karaliaučiuje ir vėliau Lietuvos konsulate Dancige. Vykdamas per taip vadinamą Lenkų Koridorių buvo lenkų areštuotas ir neva už šnipinėjimą teismo nubaustas dviem su puse metų sun-

kiųjų darbų kalėjimo. Išėjęs į laisvę 1938-1939 m. dirbo Mažeikiuose notaru. Čia jis susipažino su vilniete Antanina Vlasovaite ir ją vedė. 1940 - 1941 m. buvo paskirtas Vilniaus Apylinkės Teismo teisėju. Vėliau dirbo juriskonsultu Vilniaus apskr. viršininko įstaigoje ir netrukus perėjo į advokatūrą. Gerai mokėdamas keletą svetimų kalbų teismuose gynė įvairių tautybių piliečius.

Dar gimnazijoje būdamas išmoko esperanto kalbą i r mokė kitus. Skaitė daug paskaitų per Kauno radijofoną esperantiškai apie Lietuvą. J. Kutrai nebuvo svetima ir žurnalisto plunksna. Bendradarbiavo Kultūroje, Jaunime, Moksleivių Varpuose, Lietuvos Žiniose, Vilniaus Balse ir kt. 1942 m. išspausdino Vokiškai-Lietuvišką žodyną.

Artėjant antrai Sovietų okupacijai J. Kutra su žmona pasitraukė į Vakarus. Kurį laiką vadovavo pabėgėlių stovyklai Hanau prie Frankfurto (apie 3000 lietuvių pabėgėlių) ir dėstė anglų kalbą. Vėliau dirbo Frankfurte, Church World Service įstaigoje, kuri teikė visokeriopą pagalbą pabėgėliams.

Kilęs iš religingos ev. reformatų šeimos, nepaisant gyvenimo sąlygų ir aplinkybių, jis visą savo gyvenimą likosi ištikmu reformatų Bažnyčiai. Reguliariai dalyvavo jos sinoduose, aktyviai prisidėjo prie bendros bažnytinės veiklos ir teturėdamas vos 28 metus buvo sinodo išrinktas kuratoriumi, t. y. išskirtinai aukštos moralės Bažnyčiai ir tautai asmeniu.

Atvykęs į JAV J. Kutra apsistojo lietuvių "sostinėje" Čikagoje ir tuojau prisidėjo prie naujai įsikūrusios lietuvių ev. reformatų parapijos, teikdamas visokeriopą paramą. Išeivijoje bendradarbiavo liet. spaudoje Naujienose, Tėviškės Žiburiuose ir Mūsų Sparnų žurnale, kuriame tilpo apie 30 įvairiomis temomis jo straipsnių.

Be aktyvios veiklos reformatų tarpe jis neužmiršo ir lietuvių tautinių organizacijų ir institucijų, visokeriopai jas paremdamas: Lituanistikos institutą, Vasario 16 gimnaziją, Tautos Fondą, Balfą, Susivienijimą Lietuvių Amerikoje ir kt.

Sulaukęs pensininko amžiaus J. Kutra persikėlė gyventi į saulėtą Kaliforniją ir ten tuojau įsitraukė į protestantišką ir tautinę veiklą. Tapo Lietuvių Protestantų Sąjungos nariu ir joje ėjo įvairias pareigas kol pagaliau buvo išrinktas jos pirmininku . Taip pat priklausė ir liet. tautinėms organizacijoms. Nors ir toli gyvendamas jis nepamiršo ev. reformatų parapijos Čikagoje, reguliariai dalyvaudamas metiniuose Bažnyčios sinoduose kur buvo dažnai renkamas jų direktoriumi. Kalifornijoje jis išleido "Žvilgsnis Praeitin" tai daugumoje aktualių jo straipsnių rin-

kinys, tilpusių Čikagos Naujienose, Kanados Tėviškės Žiburiuose ir kalbos pasakytos per radiją.

Sveikatai susilpnėjus buvo priverstas atsisakyti bet kokios veiklos. Tai buvo skaudus smūgis ne vien tik jam, visą gyvenimą aktyviai veikusiam, bet jis skaudžiai palietė ir Čikagos reformatus, kai jie paskutinių metų sinoduose, nebegirdėjo jo atsisveikinimo "iki pasimatymo", bet šiandien, nutraukus mirties angelui jo gyvybės siūlą, jų vietoje likosi neištartas graudus SU DIEVU...

Gavome liūdnas žinias, kad lapkričio mėn. 10 d. mirė krt. Danutė Yčaitė-Kregždienė ir gruodžio 10 d. - krt. Petras Bružas. Apgailstaujame, kad dėl techniškų kliūčių šiandien turime pasitenkinti tik šiuo trumpu pranešimu. Sekančiame numeryje parašysime plačiau. Red.

Mykolas Zablockas

KALĖDOMS

Šiandien žvakučių milijonai
Iš naujo skelbia džiaugsmą Kūčių,
Primindami mums nemalonias
Anas Kalėdas - be žvakučių . . .

Lėktuvai dūzgė, bombos krito,
Kai Kūčių lopšį keitė karstas,
Kai tas Kalėdų džiaugsmo rytas
Mums buvo gedulu paverstas.

Nors metų virtinės prabėgo
Nuo paskutinio bombų smūgio,
Bet tos anų dienų Kalėdos
Giliai širdy vis tebeglūdi . . .

1958

Leonardas Gogelis

VAIZDELIS BIRŽIEČIAMS

Sieloj skausmas nuodėguliu smilksta,
Žengiant klystkeliais žemės plačios.
... Ir kaip sapno skaistaus pasiilgstu
Tolimųjų krantų Apaščios
Ir purienų kvapių Pastaunyko,
Padabintų rasom lygumų ...
Lyg miražas tos dienos pranyko –
Vis tolyn, vis tolyn nueinu.
Ir nešu kaip relikviją šventą –
Vaizdą tą, kurs taip guodžia švelniai:
Saulei leidžantis bokštai kaip skendo
Širvėnos purpurinėj gelmėj.
Supos lieptai į Astravą einant.
Nendres puošė lelijų žiedai.
Ir alyvos piliakalny skleidės ...
Kiek ten džiugesio širdžiai radai!
Kaip armonika ilgesį kėlė
Vakaruškų pačiam smagume!
Sutikau ten mergaitę – kaip gėlę ...
Josios žvilgsniai kamavo mane.
Ir kaip sodželkoj varlės kumkavo
Taip graudingai šiltais vakarais ...
... Tik jaunystė iš kryžkelių savo
Tais takais niekados nepareis.
O likimas klastingai kvatosis,
Į nežinomas tolumas vys ...
Vien sapne Biržų vaizdas man stosis –
Kaip nakties klaikumoj švyturys.

Chicago, 1980. VIII. 2.

1992 m. lapkričio mėn. 29 d. ev. reformatų bažnyčioje vykusiose pamaldose atsilankė pirmą kartą JAV viešinti dr. Laimutė Regina Mačėnienė, Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto docentė ir Socialinės Medicinos Centro vadovė. Po pamaldų parapijos salėje ji trumpai papasakojo apie reformatų Bažnyčios padėtį Lietuvoje. Linkime dr. Mačėnienei viso geriausio viešnagėje.

*

Dr. med. Jonas Kregždė, mūsų Bažnyčios kuratorius ir buv. 1992 m. Sinodo direktorius, gyv. Kalifornijoje, šią vasarą su žmona apie tris savaites lankėsi trijose Baltijos valstybėse. Ypač jiems darė įspūdžio Estija, Heljo, Kregždienės gimtinė. Taline, Rygoje ir Vilniuje turėjo progos lankyti bažnyčias ir susipažinti su evangelikų veikla.

*

Tarpe nemažo skaičiaus keliautojų iš Amerikos žemyno į Lietuvą 1992 m. vasarą buvo mūsų skaitytoja muzikė Ona Yčaitė-Beresnevičienė gyv. North Bay, Ont., Kanadoje. Pakeliui lankė savo seserį Birutę Y. Barnelienę (kun. F. Barnelio našlę), jos dukras Dr. Renatą Sanner ir Eriką Surholt bei jų šeimas Frankfurte, Vokietijoje. Lietuvoje džiaugėsi pamačiusi savo tėvų - protėvių gūžtą, Šimpeliškių kaimą Biržų apskrityje.

*

Dr. med. Daina Variakojytė-Fricke, iš Čikagos, 1992 m. rugsėjo mėn. pabaigoje buvo savo specialybės - daktarų patologų - suvažiavime Bolonijoje, Italijoje. Kitą pavasarį ji žada prisidėti prie Amerikiečių liuteronų gydytojų labdaringos kelionės į Lietuvą.

*

Jau gana daug metų, kaip įsigalėjo tarpbažnytinis judėjimas, vadinamas Ekumenizmu. Krikščionija susideda iš įvairių didesnių ir mažesnių konfesijų. Yra pripažįstama kiekvieno tikinčiojo teisė Dievą garbinti savaip. Ekumeninis judėjimas nesiekia jų susivienijimo į vieną kurią

bažnyčią, tik pageidauja tarpusavio supratimo per draugiškus pokalbius ir pasitarimus. R. katalikų Bažnyčia vis labiau dalyvauja pasikalbėjimuose su protestantais, ypač su liuteronais. Pasaulio Liuteronų Federacija (World Lutheran Federation) neseniai pareiškė savo nusivilimą Vatikano išleistu ekumeniniu dokumentu 1992 m. vasarą. Senovinė galvosena apie popiežių kaipo autoritetą visiems krikščionims ir kito to dokumento mintys esančios "tikru stabdžiu" tolimeniam katalikų ir protestantų bendradarbiavimui.

*

Ar moterys gali būti kunigais? Šis klausimas yra ypač aktualus mūsų Feminizmo amžiuje kai plačiai diskutuojamos moterų teisės. Protestantų bažnyčiose daug kur tas klausimas išspręstas teigiamai. Iki šiol taip nebuvo Anglijos "Church of England" bažnyčioje. Londone 1992 metų rudenį įvykusiame suvažiavime, po karštų diskusijų, didele dauguma balsų buvo pasisakyta už moterų ordinaciją kunigais. Liko dideliai nepatenkinta mažuma kuri pranašavo blogas pasekmes - būk dėl tokio nutarimo bažnyčia nustosianti daug narių (ar taip bus ar ne, dar per anksti spręsti). Suvažiavime buvo pareikšta daug įdomių nuomonių "pro ir contra". Vieno vyskupo manymu, "moteris nėra žemesnis padaras už vyrą, bet jiedu nėra visiškai tolygūs ir viens kitą papildo". Baigiamasis žodis priklausė bažnyčios galvai, Canterbury Arkivyskupui. Anot jo, moterų kunigystė neprieštarauja nė vienam žodžiui Šv. Rašte ar Tikėjimo Išpažinime. Tuomi reikalas dar nebaigtas. Anglijoje viešpatauja kiek archajinė tvarka. Church of England, būdama valstybine religija turi pirmumo teises ir pareigas. Nutarimas dėl moterų kunigavimo turi būti užtvirtintas valdžios organų, t. y. parlamento ir karalienės - bet tai turbūt tik formalumas.

*

Lietuvių ev. reformatų draugas - Amerikos presbiterijonų veikėjas John Gillies (Jonas Gylys) praleido 1992 m. vasarą Lietuvoje tikslu padėti Lietuvos protestantams. Apie tai jis padarė pranešimą pailiustruotą vaizdajuostėmis, 1992 m. sinode, Čigagoje, kurį spausdiname atskirai. Dabar jis pradėjo leisti anglų kalba biuletenį NEWS FROM LITHUANIA. Mus jau pasiekė pirmasis numeris "Advent 1992". Biuletenis gaunamas adresu: J. Gillies, P. O. Box 180082, Austin, TX 78718.

*

KNYGŲ PASAULIS

Vilniuje 1991 m. išėjo iš spaudos Edmundo Meškausko ADVENTO GIESMĖS. Tai didesnio formato 18-kos giesmių rinkinys, viso 36 puslapiai. Įžangą rašo liet. ev. reformatų kun. R. Moras, įvertindamas Vilniaus parapijos vargonininko įnašą evangelikų muzikos literatūrai. Čia yra apžvelgta ir ankstyvesnieji giesmynai, jų tarpe seniau išleistas kun. Adomo Šerno Giesmynas. Šis buvo be muzikos gaidų. Meškauskas surinko 18 giesmių apie Kristaus Karaliaus atėjimą pritaikytas prieškalėdiniam Advento laikui. Visos yra su gaidomis, ryškiai ir dideliu šriftu atspausdintos. Pažymėtina, kad Evangelikų Giesmynas, dėl ko tariamasi tiek daug metų JAV, dar nepajudėjo iš vietos. Tuo tarpu Vilniaus reformatai parodė pavyzdį. Nėra klausimo dėl gaidų reikalingumo. Pats pirmasis M.Mažvydo XVI a. giesmynas turi ir žodžius, ir gaidas.

Irena Jašinskaitė ERDVĖ. Aforizmai, maksimos, sentencijos, eilėraščiai. 116 psl., 1988 m., išleido Vaga, Vilnius. Tai pirmoji autorės debiutavusios leidinyje "Mintys minta mintimis" knyga. Autorė gilinasi į bendrąsias filosofijos problemas, dominuoja kūrybos, moters gyvenimo, meilės, mirties temos, griežtai laikomasi žanro reikalavimų.

Petras Zablockas EINU PER RUGIENAS. Eilėraščiai. Vagos leidykla, Vilnius, 1992 m., 120 psl., 106 eilėrašciai. Tai pirmoji poezijos knyga, nors autorius kaip poetas jau buvo pasireiškęs prieškarinėje Lietuvoje, dažnai su savo eilėraščiais pasirodydamas periodikoje.

Intos lageriuose - degraduotas ir nužmogintas, rūsčiausiose sąlygose nenustojo kūręs, įamžindamas savo kūrybon beprotiškai sunkaus lagerių gyvenimo kančias, skausmą ir beviltišką rytdieną...

Ši pirmoji P. Zablockò poezijos knyga, be dalies tremties lagerių, patiekia ir vėlesnės poeto kūrybos. Tačiau poezijos mylėtojas pasigenda ir ankstyvesnės jo poezijos varianto, kurio, gaila, šioje knygoje jis veltui ieško.

Leonas Gudaitis, red. BENAMIAI. 17-os Intos tremtinių poezijos antologija su biografijomis ir fotonuotraukomis. Didesnio formato.Vilniaus

Periodikos leidykla, 1989 m. 302 psl..

6- ojo dešimtmečio viduryje pradėti iš Komijos lagerių leisti į laisvę politiniai kaliniai lietuviai Intoje įsteigė literatų būrelį ir parengė tris rankraštinės į poezijos antologijas, kurių nuorašai pasiekė Lietuvą, bet dėl nepalankių sąlygų negalėjo išeiti į viešumą. Pasikeitus istorinėms aplinkybėms, rankraščiais klajojusi poezija, gausiai papildyta pačių autorių, išėjo atskiru rinkiniu "Benamiai", kuriame talpinami 1945-1956 metais sukurti 17-os slapyvardžiais rašiusių ir tik po to išaiškintų poetų eilėraščiai.

J. Riškutė, red. TEMTINIO LIETUVA. 120-ies autorių eilėraščiai, paparašyti 1941-1988 m. su trumpomis biografijomis ir trėmimo prižasčių bei aplinkybių duomenimis. 592 psl.. Vilnius, Vagos leidykla, 1990 m. Svarbiausioji šio rinkinio tema - Tėvynės meilė. Knygoje gausu informacijosir autentiškų paliudijimų apie tragiškus tremtinių likimus.

R. Kubilienė, red. NAUJOS LIETUVIŲ DRAMOS '90. 551 psl., Vilnius, Va- 1990 m., Vagos leidykla. Autoriai: R. Gavelis, I. Jašinskaitė, J. Josadė, A. Landsbergis, J. Marcinkevičius, P. Treinys ir P. Venclova. Naujų ir anksčiau neskelbtų lietuviškų pjesių rinkinys.

A. Butkevičius, red. BIRŽŲ KALENDORIUS 1922. 95 psl., "Biržiečių Žodžio" leidinys. Kaina 8 rub. Vienas kalendoriaus puslapis skiriamas to mėnesio kalendorinėms datoms, be savaitės dienų, saulės tekėjimo ir leidimosi laiko. duodamas dienos ilgumas ir mėnulio fazė. Sekantis pusl. skirtas tame pačiame mėnesyje pasitaikiusių sukaktuvių datoms paminėti. Po jų, reservuota vieta užrašams . . . su anekdotų rinkinėliu - nuo sausio iki gruodžio mėn. Toliau seka kruopsčiai surinktos sukaktuvinės datos ištisiems 1992 metams. Išsamus A. Balčiauskienės straipsnis apie reformatų kun. A. Balčiauską mirusį prieš 40 metų. Algirdas Butkevičius, "Biržų Žodžio" redaktorius savo išsamiam straipsnyje "A. Šlikui - 90" prisimena jį kaip pedagogą ir literatą, 1966 metais nukankintą Retų lageryje. Toliau duota keleta biržiečių autorių - rašytojų ir poetų kūrybos darbų - Aloyzo Barono, prozos, Eug. Matuzevičiaus poezijos ir kt. Gausu ir ne vien biržiečiams įdomios istorinės ir informacinės medžiagos. Priešpaskutiniai šeši su puse puslapiai talpina Vardadienių sąrašą.

HEIDELBERGO KATEKIZMAS. Vienas iš svarbiausių reformatų tikėjimo pagrindų - Heidelbergo Katekizmas - atsirado prieš daugiau, kaip keturius šimtmečius, dar didžiojo Reformatoriaus Jono Kalvino laikais. Martyno Liuterio pasekėjai - liuteronai - jau turėjo savo tikėjimo išpažinimą, vad. Augsburgo Konfesiją, išleistą Augsburgo mieste 1530 m., tuo tarpu kai kalvinistų tikėjimas dar nebuvo suformuluotas. Tais laikais tarp liuteronų ir reformatų buvo dideli ginčai ir nesantaika. Kalvinistai skaitė, kad Liuterio reformos krikščioniškame tikėjime nebuvo pakankamai pažengusios. Vienas iš svarbiausiųjų Vokietijos reformatų vadų, Pfalco kurfiurstas Fridrikas III, susirūpinęs tais klausimais, pakvietė du teologus, vardu Z. Urzinus ir G. Olevianus, trumpai ir suglaustai išdėstyti tikėjimo pagrindus. Jų darbas, 129 klausimai ir atsakymai suskirstyti į tris dalis, buvo priimtas Heidelbergo sinodo 1563 m. ir tuoj pat išleistas.

Heidelbergo katekizmo leidėjai tikėjosi surasti bendrą kelią su liuteronais ir buvo kalbos apie susivienyjimą. Bet konfliktai buvo per toli pažengę ir abi konfesijos ir toliau tvarkėsi atskirai. Reformatų katekizmas pasižymi tuo, kad jis parašytas kiekvienam žmogui suprantama kalba, yra lengvai skaitomas ir vaizdžiai perduoda tikėjimo tiesas nesigilinant į teologines abstrackcijas. Nuo pat pradžių leidinys turėjo didelį pasisekimą ir buvo išverstas į daugelį kalbų. Įvairių valstybių sinodai, kaip pav. Olandijoje, XVII a. pradžioje, įjungė Katekizmą į reformatų simbolines knygas. Greit jis rado pilną pritarimą Prūsijoje, Moravijoje, Čekijoje, Šveicarijoje, Vengrijoje, kiek vėliau Amerikos, Afrikos ir kt. žemynuose. Plintant Reformacijai į Lietuvą ir į Lenkiją, ir ten Katekizmas buvo pilnai priimtas.

Dabartinės Lietuvos reformatai prieš pora metų susirūpino perspausdinti Katekizmo lietuvišką vertimą, kas berods buvo atlikta Varšuvoje 1989 m. Deja to leidinio po ranka neturime. Štai gavome retenybę - tai mažytė 52 psl. knygelė išleista Lietuvos ev. reformatų Kolegijos, spausdinta Kaune 1943 m. Supt. kun. A. Šerno pilno teksto vertimas. Iš įžangos sužinome, kad buvę ir sutrumpintų versijų, kaip pav. Biržuose 1936 m. Į lietuvių kalbą pirmasis Katekizmą išvertė Biržų ref. kun. Albertas K. Močiulskis 1857 m. pavadintas "Heidelbergskas Katekizmas letuwiškoje kalboje isz naujo iszduotas". Pataisytas leidimas buvo 1893 m. atspausdintas Martyno Jankaus spaustuvėje Mažojoje Lietuvoje. Ilgus dešimtmečius Lietuvoje buvo naudojamas kun. J. Šepečio paruoštas Katekizmas, Vilnius, 1910 m. Atrodo, tai vis mažytės knygelės, tokio dydžio, kad lengvai gali "pasimesti" ne tik knygų lentynoje, bet beveik ir kišeniuje. Būtų gerai, jei šis neužmirštamas reformatų tikėjimo dokumentas

sulauktų naujo leidimo didesniame, gražesniame ir patogesniame formate. Tada juomi galėtų pasidžiaugti didesnis būrys skaitytojų. HYP

Domas Kaunas

ŠVEICARIJOS LIETUVIŲ KNYGOS *)

Habent sua fata libelli

Manheimas, pramoninis Badeno-Viurtembergo žemės miestas Vokietijos pietvakariuose. Saulėtas ir besniegis, kaip čia paprastai esti, 1991 m. sausio rytas. Lydimas žinomo lietuvių visuomenės veikėjo ir evangelikų liuteronų kunigo Frico Skėrio lipu į erdvaus namo antrąjį aukštą. Šeimininkas atidaro kambarį, kuriame laikomas nepaprastas (tokių kaip aš akimis žiūrint) turtas — senovinės knygos. Jos sukrautos keturiose kartono dėžėse. Knygos nekasdienės. Vienos aprėdytos kietu kartonu, kitos — juodai dažyta kiaulės oda, su ornamentų įspaudais, užsegimų dirželiais, patamsėjusio žalvario sagtimis. Kai kurios jau praradusios savo apdarą ir antraštinį lapą, todėl apie jų amžių galima spręsti iš praėjusiam šimtmečiui būdingo popieriaus. Vienai jų nuplėšta nugarėlė tarsi apnuogino XVI a. įrišimą — lyg gerame anatomijos vadovėlyje matai prie virvės prisiūtus lankus, medžio lentutes viršeliuose, odos skiaučių faktūrą. Atverti knygas. Antraštinių lapų apačioje juodos spaudos raidės vardija išleidimo vietas: Bitėnai, Karaliaučius, Klaipėda, Priekulė, Šilutė, Tilžė. Priešlapiuose ir viršelių vidaus pusėse daugybė rankraštinių įrašų. Juose savininkų vardai ir pavardės, dovanojimo aktai, lietuviškų kaimų ir Šveicarijos miestų pavadinimai. Vėl užverti knygas ir vieną po kitos ilga eile statai ant šeimininko darbo stalo, lyg ruošdamas nuvargusius kareivius paskutiniam, pergalės paradui. Ir kai padedi paskutinę, iš nuostabos palingavęs galvą, turi teisę pats sau balsiai pakartoti žinomuosius žodžius: „Hubent sua fata libelli" (Knygos turi savo likimą).

Šių knygų klajonės Europos keliais prasidėjo beveik prieš šimtmetį, o jų ištakos glaudžiai siejosi su Endrikio Kalvaičio (vokiškai rašėsi Heinrich Kallweit) vardu. Jo savita asmenybė Mažosios Lietuvos lietuvių dvasinio gyvenimo istorijoje užima atskirą puslapį. Tiesa, šiandien jis yra užmirštas, kaip ir pats kadaise prieštaringų visuomenės vertinimų susilaukęs jo autorius. Duomenų iš ankstyvosios E. Kalvaičio biografijos beveik nežinoma. Jis gimė 1837 m. galbūt net ne Mažojoje, o Didžiojoje Lietuvoje, vadinamajame Paprūsės krašte. Čia buvo susidariusios nemažos nuo marų ir Prūsijos valdžios persekiojimų pabėgusių evangelikų liuteronų salos. Prielaidą galima grįsti kito tokio pat likimo žmogaus — Martyno Kalvaičio — biografija. Sprendžiant pagal amžių (gimęs 1833 m.), jis galėjo būti net Endrikio brolis arba bent giminė. M. Kalvaitis jaunystėje perėjo į labiausiai paplitusią protestantizmo atmainą — baptizmą ir 1863 m. iš Lietuvos persikėlė (tiesa, nežinia, ar savo noru) į Gruziją. Tbilisyje atvykėlis viešai skelbė savo įsitikinimus ir susilaukė pasekėjų. M. Kalvaičio apkrikštytas N. Voroninas tapo pirmuoju rusų baptistu. Jaunystėje E. Kalvaitis taip pat gyveno carų valdomoje Lietuvoje. Šaltinių liudijimu, čia jis net 16 metų mokytojavęs. Dievobaimingas mokytojas tarp kraštiečių liuteronų prądėjo aktyvią pamokslininko veiklą, ko gero, prasilenkusią su valdžios nuostatomis. Dėl to administracija E. Kalvaitį pašalino iš pareigų. Tada pamokslininkas persikėlė į Mažąją Lietuvą, kurioje rado kur kas palankesnes sąlygas. Paskutiniame XIX a. ketvirtyje lietuvininkų krašte klestėte klestėjo surinkimai ir sektos. Kiekvienas jų vadovas būrė šalininkus ir savaip aiškino Bibliją, konfrontavo su oficialiąja evangelikų liuteronų bažnyčia. Mokytas Vilkyškių kaimo valstietis P. Kosgalvis 1878 m. laiške Karaliaučiaus universiteto profesoriui F. Kuršaičiui su didele nuostaba rašė: „Lapačiui ir Kelkiui pasimirus, atsirado dabar daug šviežių sakytojų, kurie ale kitiems nenor klausyt. Dėl to beveik kožnas sau lyg ypatišką surinkimą tur ir nor vis geriausei Raštų išguldančiu būti /.../ Kalvaitis, nustatyts šulmist-

ras iš Lenkų, dabar Tilžėj gyven, tas sakos netikys antrą vieros sąnarį", t.y., buvęs mokytojas neigė Dievo sūnaus buvimą. Į priekaištus, kodėl E. Kalvaitis skiriasi nuo kunigų ir kitų sakytojų, jis atsakė: „jie visi netikri prarakai, aš viens tikras!" Tilžėje naujojo mokymo kūrėjas gyveno, matyt, tos pačios tikybos išpažintojos Anos Balnius name Stuobeikių g. Nr. 17. Miesto gyventojų adresų knygoje prie savo pavardės jis kažkodėl nurodė: „buvęs ūkininkas". E. Kalvaitis pragyveno iš surinkimininkų paramos ir nedidelio zoologijos sodo po atviru dangumi, kurį įrengė šalia tilžiečių mėgstamo Jokūbinės parko. Pagrindinis jo užsiėmimas buvo pamokslavimas. Savo tikybą skelbė daugiausia tarp Tilžės bei miesto apylinkės ir Klaipėdos gyventojų lietuvių. Šalininkų susidarė keli šimtai. Iš jų E. Kalvaitis reikalavo disciplinos ir lėšų, leidusių įsteigti parapiją ir net pasistatyti

Kun. Fricas Skėrys prie Tauragės evangelikų liuteronų bažnyčios 1988 m.

bažnytėlę. Visa tai vadinosi laisvosios liuteriškosios bažnyčios Betliejaus bendruomene. Ji buvo oficialiai užregistruota. Bendruomenė pasižymėjo savita organizacija: nariai skyrėsi į jaunimą ir suaugusius, moteris ir vyrus. Veikė savarankiška Jaunųjų draugystė, kuriai 1897 m. priklausė 29 merginos ir vaikinai. Bendruomenėje vyravo mistika ir paklusnumo dvasia. Palaikyti pietistinę atmosferą padėjo paties vadovo kūryba. E. Kalvaitis parengė keletą giesmynėlių ir askezės veikalą „Prarakiškas aprašimas penkių paskujujų daiktų, būtent: smerties, prisikėlimo, sūdo, peklos bei dangaus karalystės" (1881). Pastaroji knyga susilaukė didesnio atgarsio tarp skaitytojų. Be autoriaus leidimo Gropiškių ūkininkas J. Radveikis iš jos daug ką įdėjo į savo darbą „Kumposas, rodyklė dvasiškojė" (1892). E. Kalvaitis iškėlė bylą dėl plagiato ir laimėjo. Tai pirmasis toks įvykis lietuvių knygos istorijoje.

Teismų neišvengė ir pats E. Kalvaitis. Oficialioji bažnyčia jį kaltino dėl to, kad pamokslininkas, neturėdamas jokio teologinio išsilavinimo, atlieka tik dvasininkui leistinas apeigas ir net dėvi kunigo rūbą. Tačiau tikrosios priežastys viešai likdavo neįvardijamos. Prūsijos bažnyčios vyresnybę gąsdino E. Kalvaičio šalininkams diegiama mintis apie viešpataujančios tikybos netobulumą, tikinčiųjų skaidymas ir sektantizmo platinimas. Konfliktas pamažu kilo viešumon, apie jį vis dažniau rašė spauda. Pagaliau Betliejaus bendruomenės vadovas 1882 m. buvo patrauktas į teismą. Teismas vyko Tilžėje, bet problemos neišsprendė. Yra liudijimų, tiesa, ne visai patikimų, kad bylą nagrinėjo net Berlynas, nieko nusikalstamo E. Kalvaičio veikloje neįžiūrėjęs. Jam buvo leista ir toliau vadovauti bendruomenei. Tačiau susidūrimai su Prūsijos valstybine bažnyčia negeso. Galiausiai dėl didėjančio spaudimo kone visa Betliejaus bendruomenė ryžosi tam, ką XVIII a. pradžioje padarė dėl tikybos persekiojami zalcburgiečiai — pasitraukti iš Prūsijos. Buvo taip pat kalbama, kad šį žingsnį paskatino ir gąsdinanti E. Kalvaičio pranašystė: iš Rusijos krikščionybei gresia didelis pavojus, persekiojimai ir net krašto užėmimas. Betliejaus bendruomenė pasirinko Šveicariją. E. Kalvaičio sekėjai, beveik vien lietuviai, pardavė ūkius ir 1904 m. paliko gimtinę. Dar kiti jais pasekė vėliau. Iš viso, esą, į Šveicariją persikėlė apie 200 asmenų, tačiau tas skaičius mums atrodo kiek padidintas ir reikalauja gilesnio tyrimo bei patikslinimo. Emigrantai su savimi išsigabeno ne tik pinigus. Kaip didžiausią turtą jie nešėsi tikybines knygas, kurių pasiėmė kiek galima daugiau. Bendruomenė gerai

suprato, kad Šveicarijoje knygų trūks. Iš pradžių E. Kalvaitis su savo šalininkais įsikūrė Fojertalene (Feuerthalen), o 1909 m. persikėlė į Biuzingeną (Busingen) prie Šafhauzeno (Schaffhausen) arti Reino. Dabar tai vienas — Šafhauzeno miestas. Čia bendruomenė pasistatė koplyčią, kurioje pamaldos lietuvių kalba vyko iki E. Kalvaičio mirties 1915 m. Šveicarijoje šis tikinčiųjų sambūris vadinosi Rytų Prūsijos senliuteriškąja bendruomene. Įsikurti atvykėliams buvo sunku. Jie daug dirbo, tačiau laikui bėgant prasigyveno. Vietiniai laikraščiai ne kartą rašė apie lietuviškąją bendruomenę, pažymėdami jos narių stropumą ir santarvę. Tiesa, dalis E. Kalvaičio pasekėjų dar prieš Pirmąjį pasaulinį karą išvyko kitur: kas persikėlė į pramoninius Vokietijos rajonus, kas grįžo į tėviškę. Tačiau didesnė dalis vis dėlto liko gyventi nuolat. Šie retsykiais aplankydavo gimtąsias vietas, o grįždami atsigabendavo naujų tikybinių knygų. Spaudiniais buvo apsirūpinama ir paštu. A. Lenktys iš leidyklos „Lituania" Tilžėje 1935—1938 m. kasmet atsiųsdavo „Jagomasto lietuviškų kalendrų" po 10—12 egzemplioriių, kuriuos perparduodavo lietuviškoms šeimoms. Matyt, Antrojo pasaulinio karo išvakarėse tiek jų ir buvo likę.

Po E. Kalvaičio mirties viešos lietuviškos pamaldos pasibaigė. Bendruomenės telkimosi centru tapo Augustės ir Mikelio Bentkų šeima. Jos galva Tilžėje buvo laivininkas ir ūkininkas, Šveicarijoje vertėsi kaip galėjo ir greitai prasigyveno, įsigijo sodybą. Bentkų namuose vykdavo pamaldos ir giedojimai, labiau išsilavinęs parapijietis paskaitydavo ir pakomentuodavo Bibliją. Visa tai nutrūko 1942—1944 m., kai vienas po kito mirė abu Bentkai. Mirusieji buvo laidojami Biuzingeno kapinėse. Ilgainiui bendruomenės narių gretos vis labiau retėjo, jaunimas per mišrias santuokas susimaišė su vietos gyventojais ir nutautėjo. Žmonių, menančių savo lietuviškas šaknis ir gimtąją kalbą, liko vos vienas kitas.

Šveicarijos lietuvių kolonijos istorija vėl buvo prisiminta, kai Lietuvos evangelikų liuteronų vyskupas J. Kalvanas 1978 m. lankėsi Pasaulinės liuteronų sąjungos vykdomojo komiteto posėdžiuose Ženevoje. Čia jį susirado Mina Bentkutė, minėtųjų Šafhauzeno Bentkų palikuonė. Ji buvo beveik 80 metų amžiaus. M. Bentkutė pasikalbėjo su vykupu, parodė keletą atsivežtų knygų ir E. Kalvaičio nuotrauką. Jo Ekscelencija, nustebintas viešnios papasakotos istorijos, paprašė Vakarų Vokietijos kunigą F. Skėrį giliau pasidomėti Šafhauzeno lietuviais. Pastarasis vyskupo raginimą netrukus įvykdė. F. Skėrys surado M. Bentkutę, gyvenančią tėvų namuose kartu su vyresniąja seserim Gryta Bentkute-Kuster, 86 metų amžiaus. Abi moterys dar neblogai kalbėjo Mažosios Lietuvos lietuvių tarme, lietuviškai meldėsi ir giedojo. M. Bentkutė savo namuose, atskirame kambaryje, saugojo labai daug senųjų Mažosios Lietuvos evangelikų liuteronų lietuviškų leidinių. Jie buvo surinkti iš kolonijos senbuvių įpėdinių, jau nebemokančių tėvų kalbos. Šeimininkė kunigui padovanojo penkias gerai išlaikytas ir įrištas XIX a. knygas. F. Skėrys prašė ir daugiau knygų, tačiau M. Bentkutė nedavė. Ji tvirtino, kad testamentu nurodys, kam visas šis turtas turėtų tekti. Čia tebestovi E. Kalvaičio koplyčia, dabar naudojama kaip knygų sandėlis, matyti daug paminklų su lietuviškomis pavardėmis: Ballnus, Baubkus, Biekstys, Bredies, Brosius, Buttgereit, Denkus, Jekstat, Kaspereit, Kneksties, Kurmis, Scheindereit, Urbschaitis. Iš karto po šio apsilankymo F. Skėrys aprašė susitikimo įspūdžius bei matytus dalykus. Jis vyskupui J. Kalvanui nusiuntė straipsnį, kuris, gaila, buvo paskelbtas tik 1990 metų „Lietuvos evangelikų bažnyčios kalendoriuje". Tačiau F. Skėrio ir M. Bentkutės ryšiai nenutrūko. Jie keitėsi laiškais, pasikalbėdavo telefonu. Moteriškei, norinčiai atgaivinti lietuvių kalbos žinias, kunigas siuntė žodynus, lietuvišką ir vokišką evangelikų spaudą. Bėgo laikas. Pagaliau tilžiečių ainė 1988 m. telefonu paskambino F. Skėriui ir paprašė atvykti. Šafhauzene jo laukė kelios kartono dėžės knygų, kurias atrinko pati savininkė. Šiek tiek leidinių M. Bentkutė pasiliko ir sau. F. Skėrys knygas namo vežėsi lengvąja mašina. Dėl visa ko dėžes apklojo užtiesalu, tačiau šveicarų muitininkai į bagažinę nė nežvilgtelėjo. Taip unikalus spaudos rinkinys pateko į Manheimą. Šių eilučių autorius apie jį žinojo iš F. Skėrio atsiųsto minėtojo straipsnio mašinraščio kopijos, užuominų kunigo publikacijose, skelbiamose vokiečių spaudoje. Tačiau knygotyrininkui nepalyginamai svarbiau savo paties rankomis perversti kiekvieną spaudinį ir aprašyti jį de visu. Tokia proga atsirado. Autorius, lankydamasis Heidelberge, artimiau susipažino su F. Skėriu ir buvo maloniai pakviestas apžiūrėti knygų. Kiekviena jų buvo pavartyta, bibliografiškai užre-

gistruota, pasižymėtos dedikacijos, antspaudai, labai gausios marginalijos. Sukaupta medžiaga yra gana iškalbi.

Iš viso F. Skėrys turi 179 kalvaitininkų spaudinių egzempliorius. Iš jų penkiolika yra labai defektuoti: be antraštinių lapų, pradžios ir pabaigos. Kai kurių išlikę tik apdriskusių lankų arba lapų pluoštai. Didesniuose leidiniuose išsimėtę pavieniai F. Kuršaičio verstų „Burtikių" lapeliai. Bendras knygų skaičius yra gerokai mažesnis; kai kurios maldaknygės, giesmynai, pamokslų rinkiniai, Biblijos sudaro konvoliutus. Pavyzdžiui, oficialus bažnytinis giesmynas paprastai buvo sudaromas iš 5—6 bibliografų požiūriu savarankiškų spaudinių.

Daugiausia knygų priklauso XIX amžiui. Išimtį sudaro dviejų dalių J. Bretkūno „Postilla..." (1591). Devynioliktojo šimtmečio pirmąjį ketvirtį atstovauja 4, antrąjį — 7, trečiąjį — 23, ketvirtąjį — 93, dvidešimtojo šimtmečio pirmąjį ketvirtį — 35 spaudiniai. Vėliausiai išėjusios knygos turi 1917, 1922 ir 1924 m. datas. Jos leidžia teigti, kad bendruomenė palaikė glaudžius ryšius su gimtine ir po Pirmojo pasaulinio karo. Iš šių knygų tik dvi išspausdintos vokiečių kalba: giesmynas ir Įsruties kunigo K. Lušnaičio svarstymas apie laisvąją evangelikų liuteronų bažnyčią (1902). Bendruomenės orientacija į lietuviškąją kultūrą akivaizdi.

Kelios knygos skirtinos prie retenybių. Joms neabejotinai priklauso J. Bretkūno pamokslai „Postilla, tatai esti trumpas ir prastas išguldimas euangeliu..." (1591). Abi dalys sudaro konvoliutą. Egzempliorius su mediniais viršeliais, įrišimas stipriai sužalotas, nėra antrosios dalies antraštinio lapo. Jis likimo mėtytas ir vėtytas, perėjęs per daugybę rankų. Knygos puslapių pakraščiai taip nudilę, kad primena smarkiai apipešiotą sugeriamąjį popierių, o iš pirmosios dalies antraštinio lapo likusi tik nedidelė apskrita skiautė. F. Skėrys savo straipsnius iliustravo kito, sveiko Postilės egzemplioriaus antraštinio lapo nuotrauka. Knygotyrininkui, be abejo, svarbesnis yra originalas. Kitos retesnės knygos yra Priekulėje išėjusi J. Arnto maldaknygė „Rojaus darželis" (1880, 1884), D. Ploniaus „Mišių knygos" (1858), S. Pretorijaus „Dvasiška skarbų kamara" (1845). Lietuvoje jų turime vos po keletą egzempliorių. Gerai išsilaikiusios dvi ketvirtojo leidimo (1824) Biblijos, redaguotos L. Rėzos. Jos vertinamos bibliofilų ir tyrinėtojų, tačiau prie retenybių nepriklauso.

Knygų tematika nėra įvairi. Ji duoda būdingą Mažiosios Lietuvos pietistinės bibliotekos vaizdą. Vyrauja Biblijos (pilnos arba atskirai išleistos dalys), kurių rasta 18 spaudinių, katekizmai (surinkimininkų labai mėgtas M. Liuterio mažasis katekizmas su J. J. Rambacho pamokslu) — 5, giesmynai (bažnytinis, redaguotas F. Kuršaičio, surinkimininkų „Visokios naujos giesmės, arba Evangeliški psalmai") — 55, maldaknygės (J. Arnto, D. Kleino, J. F. Štarko) — 26, pamokslai (J. Arnto, D. Kleino, J. F. Štarko) — 26, pamokslai (J. Arnto, J. Bretkūno, T. Harmso, Ch. Langhanzeno, J. J. Rambacho) — 39. Betliejaus bendruomenėje taip pat populiari buvo asketinė literatūra, padedanti pasauliečiui ugdyti vidinį religingumą, slopinti kūniškuosius poreikius dėl dorovinio idealo. Vėliausiai išėjęs leidinys buvo Agluonėnų mokytojo J. Purvino „Evangeliška tikybos knyga" (1924) — pirmasis toks lietuviškas vadovėlis Klaipėdos krašto mokykloms. E. Kalvaičio sekėjai, atrodo, neskaitė pasaulietinio turinio literatūros. Tarp paliktų knygų nerasta net elementoriaus bei kito įprasto kasdieninio vartojimo spaudinio.

Daug duomenų bendruomenės bei lietuvių knygos istorijai teikia pačiuose leidiniuose esantys ženklai: antspaudai, dedikacijos, nuosavybės įrašai, kitos marginalijos. Dalis ženklų susiję su knygų prekyba. J. Arnto pamokslai „Šešios knygos apie tikrą krikščioniškumą" (1879) turi lipdę „Gebunden und zu haben bei R. Stahl ir Heydekrug" („Įrišta ir gaunama pas R. Štalį Šilokarčiamoje"), giesmynas „Visokios naujos giesmės..." (1879) — antspaudą „C. W. Sekunna. BUCHBINDERMEISTER. HEYDEKRUG" („K. V. Sekuna. Knygrišybos meistras. Šilokarčiama"). Šilokarčiama — dabartinė Šilutė. Knygoje „Pasakojimai ir gromatos Adynos..." (Bitėnai, 1908) esantis antspaudas „Aug. Wiesmann. Buchhandlung. Ragnit. Buhnhofstrasse Nr. 3" kol kas yra vienintelis šaltinis apie A. Vysmano knygyno egzistavimą Ragainėje ir tai, kad jis prekiavo lietuviškais leidiniais.

Labai įvairūs nuosavybės įrašai. E. Kalvaitis savo knygas ženklino pastaba „H. Kallweit. Tilsit. 1900" arba „H. Kallweit. Pastor. Memel. 1900". Daugiausia knygų pažymėta Bentkų giminės, atrodo, labai plačios, pavarde. Kristupas Bentkus iš Dvišakių turėjęs aiškių bibliofilo polinkių. Įsigytoje knygoje nurodydavo ne tik savo asmenvardžius, bet ir pirkimo

datą, kainą bei... inventoriaus numerį. Tipiškiausias tokio įrašo pavyzdys būtų šis: „Tos Knygos priklauso Kristupui Benkui. Isz Dwiszakiu, pirktos 1887. 29 Septemberi. Preke 4 M. 75 f. Nro. 3" (J. Arnto „Šešios knygos...", 1879). Bibliofilas Nr. 1 įrašė į 1824 metų Biblią, Nr. 51 — F. V. Krumacherio pamokslus „Salomons bei Sulamytė" (1890). Knygose nuolat kartojami Mikelio ir jo žmonos, lietuvininkų namų papročiu vadintos Aguže, Jurgio (Georgo), Elizabietos, Anės Martos, Dovydo, Jono Bentkų vardai. Nuosavybės įrašus paliko Kristupas Stotiška iš Šilgalių, Martynas Kakys iš Svencelės, Marė Naujokienė iš Skirsžemės, Jurgis Mileris iš Patokšlių (Didžiojoje Lietuvoje), Marė Užpelkat iš Dvišakių, Kristupas Akstinaitis iš Tilžės, gyvenamosios vietos nenurodę Jonas ir Katrė Leknos, M. Kibelka, Ana Vygand, Ana Preikšat, Janis Varna, Jonas Lengvinas, Katrė Cybratz, J. Kalvaitis, Vilhelmas Bertė, rusiškai pasirašiusi Paprūsės gyventoja Anė Povilaitis. Labai primarginta J. Bretkūno „Postilla..." Deja, iššifruoti pavyko vos vienos marginalijos fragmentą: „Urte Atwald tas Knig /.../ Nusawa Matinas Dikagawasi 1830". Netradiciniai, istorinę vertę turintys du dedikaciniai įrašai. Žinomas Mažosios Lietuvos lietuvių protestantiškosios raštijos darbuotojas ir Verdainės (dabar Šilutės dalis) superintendentas T. G. Strukas sukaktuvių proga savo parapijiečiui įteikė Biblią (1885) su tokiu palinkėjimu: „Bumbului Gaideliuos ant Atminimo auksines Swodbos kasdieniszkam skaitimui szwente Raszto duowanoj Werdanej d. 20. Juni 1893 jo Dusziasrupintojis Struck". Gimimo dienos proga (1897.III.11) Marta Bentkutė gavo D. Ploniaus „Mišių knygas" (1895). Jose įklijuotas popieriaus lapas su dedikacija, E. Kalvaičio ir Betliejaus bendruomenės jaunimo draugijos narių parašais: kairėje — merginų, dešinėje — vaikinų. Gerai perskaitomos pavardės leidžia spręsti ne tik apie draugijos dydį, bet ir jos sudėtį.

Aukštesnę knygos savininkų kultūrą liudija antspaudai. Jų nedaug. D. Ploniaus „Mišių knygos" (1884) pažymėtos antspaudu-monograma „WB". Ką šios raidės slepia, atskleidžia šalia esantis Vilhelmo Bertės parašas. Ne vienoje knygoje yra antspaudas „Martin Ballnus". Be to, šalia jo savininkas neretai ranka įrašydavo savo gimimo (1870.XI.13) ir leidinio įsigijimo datą. Sprendžiant pagal „Pagerintas giesmių knygas" (1880), E. Vosylius iš Vyžių valsčiaus Manklaukių kaimo naudojo net du antspaudus. Viename nurodyta „E. Wosylius", antrame — „E. Wosylus. Mankuslauken." Pastarasis, papuoštas burlaivio piešiniu, yra vėlesnis. Jame akivaizdžios vokietėjimo žymės.

Spaudinių kietviršiuose pavyko užtikti ir keletą superekslibrisų. Tai būdingas Mažosios Lietuvos knygų nuosavybės ženklas, sudarytas iš šriftu įspaustų asmenvardžių, kartais — datos ir vietovardžio. Biblijoje (1824) yra superekslibrisas „H. Kallweit.- 1887". „Pagerintose giesmių knygose" (1905) — „M. Kauschat. 1906", J. Arnto „Šešios knygos..." (1879 — „K. Gelszinnus". Pastarasis, be abejo, darytas R. Štalio, kuris, kaip rodo reklaminė lipdė, ir įrišo šią knygą. Už superesklibrisų įspaudimą tekdavo papildomai mokėti knygrišiams. Tokie knygos ženklai liudija apie savininkų visuomeninį svorį, materialinius išteklius, savaime suprantama, ir tam tikras ambicijas.

F. Skėrio nuosavybėje esančios Šveicarijos lietuvių knygos gali duoti atsakymą ir į kitus kultūros istorijai svarbius klausimus. Neabejotina, kad jos susilauks naujų tyrinėjimų. Jų pasirodymą turėtų skatinti jau numanoma knygų odisėjos pabaiga. Dabartinis savininkas savo biblioteką ketina perduoti Vokietijos Lietuvių kultūros institutui. Tiesa, jis dar nėra galutinai apsisprendęs, todėl galime viltis išvysti unikalių knygų rinkinį ir Lietuvoje.

Baigdamas autorius nuoširdžiai dėkoja F. Skėriui už suteiktą galimybę pabuvoti retų knygų pasaulyje, taip pat ir Kanadoje gyvenančiai tautietei E. Senkuvienei už materialinę paramą, be kurios mokslinė išvyka į užsienį būtų buvusi neįmanoma.

---

[1] Gaigalaitis V. Evangeliški surinkimai Lietuvoje. Priekulė, 1904. P. 57.

[2] Kurschat A. Proben litauischer Briefe // Festschrift zu dem am 31. Mai, 1. und 2. Juni 1886 stattfindenden 300 jähringen Jubiläum des Königlichen Gymnasiums zu Tilsit. Tilsit, /1886/. Th. 2. S. 22.

[3] Ten pat.

[4] Gehrmann J. C. Adressbuch für die Stadt Tilsit auf das Jahr 1890. Tilsit, /1890/. S. 49, 95, 164.

[5] Iš Tilžės // Konzervatyvų draugystės laiškas. 1882. Apr. 11. Nr. 2. P. 4.

[6] Leidyklos „Lithuania" 1935.I.12, 1936. XII.28, 1937.XII.31, 1938.XII.28 sąskaitos Augustui Lenkčiui (Lenkties) Biuzingene // Lietuvos Mokslų Akademijos bibliotekos rankraščių skyrius. F. 101, bylos JSR—415, JSR—416, JSR—417, JSR—418.

Skėrys F. Susitikimas su Prūsų lietuvininkėmis Šveicarijoje // Lietuvos evangelikų bažnyčios kalendorius 1990. Tauragė, Vilnius, Kaunas, /1990/. P. 60—65.

[8] Skėrys F. Das Luthertum in Litauen // Mitteilungen aus baltischen Leben (München). 1988. April. Nr. 2 (141). S. 4.

*) *Pasinaudota "Knygnešio" žurnale Nr 10 ir 11 1991 m. spausdintu straipsniu.*

Hypatia Y. Petkus

ŽVAIGŽDĖ VEDA

KALĖDINIS VAIZDELIS

RADIO VAIDINIMAS

(Pasinadota ilgesniu teatro veikalu, rašytu liut. kun. M. Preikšaičio (miręs 1980 m) Kalifornijoje.

PAVEIKSLAS I Karaliaus Herodo rūmų kiemas

Prologas - kalba Pasakorius:

Tai buvo trys keleiviai iš Rytų.
Kas buvo jie? Ir kogi jie ieškojo?
Nakties tamsoj žvaigždė jiems sužerėjo.
Jiems kelią rodė nuostabi šviesa.
Ir štai atklydo karaliaus rūmų kieman.

(Atžygiuoja Trys Išminčiai - atatinkama muzika - maršas)

Išminčius I: Čia pastatas didingas. Gal regim pagaliau Naujagimio Karaliaus rūmus?

Išminčius II: O džiaugsmas begalinis, jei būtų iš tikrųjų.
O gal greit atsieksime kelionės tikslą?
(iš tolo skamba trimitas - girdėti kariški žingsniai)

Sargybinis: Kas jūs tokie? Ko ieškot čia?
Iš kur jūs? Kas jūs esat?

Išminčius I: Mes iš toli, labai toli; mes esam iš Rytų.

Išminčius II: Keliavom mėnesiais ir metais
Per dykumas, per kalnus ir per slėnius.

Išminčius III: Mes einam ten, kur veda mus žvaigždė,
Mes einam ten, kur gimė Kūdikis Karalius
Taikos ir meilės Viešpats - mes trokštame Jį pagarbint!

Sargybinis (nustebęs ir susimąstęs)
Čia jūs nerasit to, ko ieškot.
Valdovas mūs - Herodas. Tai senas
Beširdis ir labai žiaurus karalius.
Visi jo bijojo. Niekas jo nemyli.

Išminčius I: Nejau apvylė mus žvaigždė?

Išminčius II: Kodėl atklydom čion?

Išminčius III: Bet eikime pirmyn - tolyn prie savo tikslo.

Sargybinis: Nepaprasti keleiviai - gal pranašai, išminčiai?
Jei jūs pavargę esat - parūpinsiu nakvynę.
Tuoj Herodui Karaliui pranešiu tą naujieną.

PAVEIKSLAS II Herodo rūmų salė

Pasakorius: Tuomet sėdėjo vienas nusiminęs
Didžiai žmonėms ir Dievui nusidėjęs
Ant savo sosto Herodas Karalius
Jo sąžinė vis buvo nerami.
Bijojo jis blogos žinios sulaukti.

Herodas (kalbasi su savim)
Jau rodos priešai įveikti visi,
Jų tarpe mano sūnūs galą gavo
Tai buvo išdavikai - nė kiek negaila jų.
Aš nebijau nei Dievo, nei žmogaus,
Ir čia valdysiu vienas - nebus kitų karalių!
(girdėti neaiškus bildesys už durų)
(didžiai susirūpinęs - išsigandęs)
Ką reiškia triukšmas? Gal vėl baugi žinia?
(kiek drąsiau)
Bet ko bijoti? Juk aš čia valdau!
Va, užsidėsiu ant galvos karūną.

Visi težino, KAS čia karaliauja!
(suskamba trimitai)

Sargybinis: Galiu įeit, valdove?
(pasigirsta žingsniai)

Herodas: Kokią man žinią atnešei? Kas atsitiko?

Sargybinis: Atvyko trys keleiviai iš Rytų.
Jie ieško tik ką gimusio karaliaus,
Nepaprastai galingo, nežemiško valdovo.
Žvaigždė jiems kelią rodė. Gal norit juos priimti?

Herodas: (pakeltu tonu, susijaudinęs)
Nejaugi jie nežino, kad nėra man lygaus?
Aš vienas gi karalius visoj Judėjos žemėj!
Ką reiškia visa tai? Kas bus toliau?
Gerai, pakviesiu juos. gal bus jie man naudingi.
Bet reik žinot, ką sako mūsų kunigai.
Sargybini, pašauk Sinedrijos Tarybą.

Sargybinis: Klausau, valdove!
(išeina - pasigirsta žingsniai. Herodas lieka vienas)

PAVEIKSLAS II (rūmų salė - tąsa)
(suskamba trimitas)

Sargybinis: Štai mūsų kunigai - Sinedrijos Taryba.
(girdėti žingsniai)

Kunigas I, II ir III (visi vienu balsu)
Pasveikintas, šviesus karaliau, būk!

Herodas: Yra žinių - o gal jūs tai jau žinot?
Karalius gimė naujas. Sakykit, kunigai,
Ką pranašai numatė? Ką jūsų knygos rašo?
Ar tai galėjo būt taip laukiamas Mesijas?

Kunigas I: Taip sako knygos pranašo Jezajaus -
Sūnus mums yra duotas - sėdės ant sosto Dovydo
Jo vardas bus Pasaulio Tarėjas ir Galia.

Jis karaliaus per amžius amžinuosius!

Kunigas II: Dar pranašas Mikajas sako taip -
Mažytis kaimas Tu esi, Betliejau,
Bet būsi didis. Iš Tavęs ateis
Karalius angelų, dangaus ir žemės viešpats!

Kunigas III: Kaip pranašai per amžius pranašavo
Jis gims tada, kada sušvis žvaigždė.
Galbūt šiandien, gal būt rytoj
O gal už šimto metų!

Herodas: Jūs esat kunigai - tiksliau nežinot?
Aš jums sakau - stebūklas jau įvyko!
Iš tolimų šalių štai lankosi keleiviai.
Jle kalba apie žvaigždę kuri jiems kelią rodo.

Kunigas I: Gal einam į Betliejų visi ten pasimelsti?
Mes laukiam Jūsų žodžio - gal eikite kartu?

Herodas (piktai):
Jau nėra ko daugiau čia mums šnekėti.
Gana man patarimų. Išeikite tuojau!

Kunigai I, II ir III (visi vienu balsu):
Jei taip įsakota, valdove!
(visi išeina - girdėti žingsniai)

Herodas: Sargybini, pakvieski man keleivius iš Rytų.
Gal ką nors naujo man jie pasakys.

Sargybinis: Klausau, valdove!
(išeina, girdėti žingsniai)
(Išminčiams atatinkama muzika - maršas)

Išminčiai I, II ir III (visi vienu balsu)
Karaliau - lenkiamės žemai Jūsų Didybei!

PAVEIKSLAS II (rūmų salė - tąsa)

Herodas: Sveiki jūs, keliauninkai!
Kokių man turite žinių?

Išminčius I: Dangaus žvaigždė mus atvedė čionai,
Mes trokštame Mesiją pamatyt.
Kažkur arti yra karalius gimęs.

Herodas: Nerasit jūs čia to... Mesijos!
Čia mano rūmai, - aš čia viešpatauju.
Bet gal kuom nors galėčiau jums padėt,
Patarti ar nurodyt kelią?

Išminčius II Mes einam ten, kur veda mus žvaigždė
Kaip Dievo Žodis sakė -
Mes nuolankūs tarnai, taip turime daryti.

Herodas: Aš jums patarčiau vykti į Betliejų,
Jei rasite tą naujagimį karalių,
Sugrįžkit čia tuojau ir man praneškit.
Keliaukit sveiki ir laimingi!

Išminčius III: Dėkojame širdingai, o Jūsų Didenybe!
Jei Dievas duos, jei tokia jo valia,
Mes grįšime. Dabar mes ruošiamės kelionėn.
Sudiev! Sudiev! Sudiev!
(Išminčiai išeina, girdėti žingsniai)

Herodas (likęs vienas, kalbasi su savim)
Aš lauksiu jų sugrįžtant. Tegul tik pasirodo!
Bus galas padarytas ir jiems ir jų Mesijai.
Aš vienas čia karalius visoj Judėjos žemėj!

PAVEIKSLAS III Betliejaus tvartelis

Pasakorius: Anuomet Romos Ciesorius Augustas
Įsakė surašyti savo žmones.
Marija vaiko laukė; su Juozapu skubėjo
Betliejun registruotis, bet vietos jiems nebuvo.
Nakvynę susirado vienoj prastoj pastogėj.

Tai šitkaip Jėzus gimė tvartely ant šiaudų...
(Tvartelyje šlama šiaudai - šienas, bliauna avys, mauroja karvės, t.y. naminių gyvulių triukšmas)

Marija (skundžiasi savo dalia)
Ar dar ilgai reikės mums taip gyventi?
Kai angelą regėjau, jis man taip tarė:
"Sveika, Marija. Tu Dievo išrinkta!"

Juozapas (raminančiu tonu)
Nusiramink. Neverk! Tikėk!
Atmink, kad Viešpats Dievas
Mus laiko po sparnais - ir niekad neapleis.
Bet štai kas prie durų šlama?
Atėjo kas pas mus?
(prie durų bildesys - žmonių balsai)

PAVEIKSLAS III (Betliejaus tvartelis - tąsa)
(Įeina trys Išminčiai su atatinkama muzika)

Juozapas: Prašau mielai, vėlybieji svečiai!

Išminčius I: Dangaus šviesa apliejo šį tvartelį.
Virš stogo spindi nuostabi žvaigždė!

Išminčius II: Ant šieno guli Kristus Kūdikėlis.
Giedokime ir melskimės - Jis išganys žmoniją.

Išminčius III: Dėkokim Visagaliui. Atėjo Atpirkėjas!
Mums užgimė Mesijas šiam Dovydo mieste!

Marija: O džiūgauk mano siela! Dėkoju Dieve Tėve
Kad atsiuntei man sūnų, abskelbtą angelų.
(Iškilmingos Kalėdinės giesmės muzika)

Išminčius I: Mes klaupiamės prie sosto, prie šieno patalėlio.
Štai Tau, karaliau, aukso - tebūnie Tau karūna.

Išminčius II: Mes klaupiamės prie sosto - štai Tau, karaliau,
Iš tolimų šalių kvapios alyvos urna.

Išminčius III: Mes klaupiamės prie sosto, ir dovanojam Tau
Brangiųjų smilkalų ir miros kvepalų.

Juozapas: Dėkojame širdingai vardan Sūnaus ir Tėvo.
Tikrai ir jūs išvysit Rojaus Karalystę!

Marija: Jau gaubia mus naktis. Turbūt pavargot?
Štai ant šiaudų paklokite sau guolį.
Te angelai jus saugo. Miegokite saldžiai!

(Visi sugula ir užmiega, šlamant šiaudams ir tyliai muzikai grojant)
(Pauza)

(Garsios muzikos akordai, tikami angelo pasirodymui)

Angelas: Pabuskit! Kelkitės iš miego! Bėkite visi!
Herodas nelabasis spendžia jums tinklus.
Užmuš jis Kūdikėlį, jo šeimą ir draugus.
Tad negaišaukit - kelkitės
Ir leiskitės kelionėn!

(Visi pabunda - bildesys - kūdikėlis verkia)

Išminčius I: Pasiuntinys nuo Dievo - tai angelas mus šaukia!
Išminčius II: Negrįšim pas Herodą - žudys jis mus visus.
Išminčius III: Keliaukime namo - eime kitu keliu.
Juozapas: Marija, ruoškis į Egipto žemę!
Negrįšim tol, kol nepraeis pavojus.
Išminčius I: Galinga Viešpaties ranka telydi jus!
Išminčius II: Gal žemėj šioj jau nebesusitiksim.
Išminčius III: Tai Dievo karalystėj galbūt pasimatysim!

(Šlamėjimas ir bildesys - visi išsiskirsto)
(Iškilminga muzika pritaikyta Finalui)

*

* *

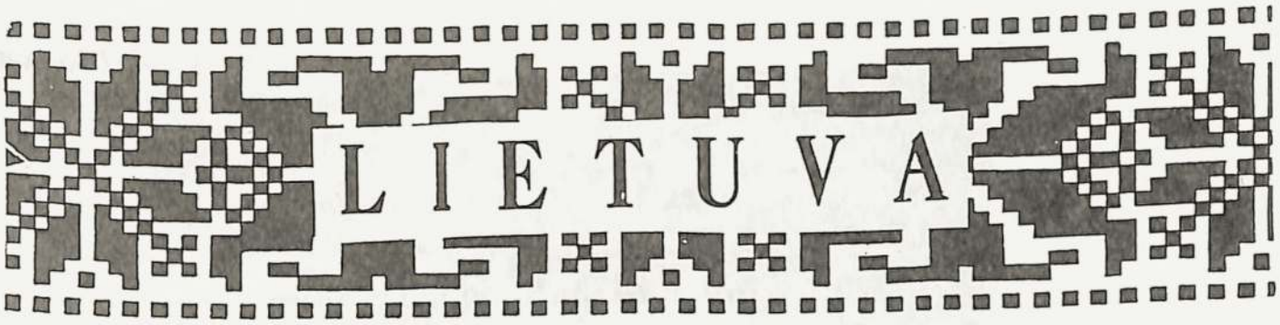

Myk. Zablockas

TYLI NAKTIS, ŠVENTA NAKTIS...

Tyli naktis... Melodija plačiai nuaidi –
Ir keliam mes aukštyn rankas į dangų,
Ištardami kiekvieną žodį jos, kiekvieną raidę,
Apie gimimą Jezaus Kristaus brangų.

Šventa naktis... Varpų garsai, vargonai
Patvirtina giesmės žodžiu abudu...
Bet Viešpatie, kai atėjai į žmones,
Jie išdavė Tave asmeny Judo...

Tyli naktis... O tūkstančiai margų žvakučių
Švieson skandina visą juodą miestą;
Mes skubam į šventyklas, nors ant kūčių
Į savo tarpą Kristų pasikviesti.

Šventa naktis... Garsiai – paviršutiniai:
Triukšmingom lūpom, bet tyliais širdį jai liekam...
Tie žodžiai, tie garsai giemės ugniniai,
Labai dažnai mums nebereiškia nieko.

Tyli naktis... Bet daug ji nuostabiai pasako –
Talpina ji savy istoriją žmonijos visą!
Ar tau tikrai įsiklausyt į ją kada nors teko,
Ir įsigilint į jos turinį ar drįsai?!

Myk. Zablockas

TOKIA GRAŽI...

Tokia graži, šviesi, nepakartojama
Esi tu mums, brangioji Lietuva.
Praeitimi, dabartimi, o ir rytojumi
Buvai, esi ir liksi mums sava.

Toli klajonėse šiandieną apsistojome
Ir vis širdy nešiojamės Tave...
Graži, šviesi, brangi ir nepakartojama
Esi tu mums, Tėvyne Lietuva.

Ed. Šulaitis

LIETUVOJE PAGERBTAS JONAS VILEIŠIS

Lietuvos Valstybės Tarybos narys, Nepriklausomybės akto signataras, Kauno miesto burmistras, didelis valstybės ir visuomenės veikėjas Jonas Vileišis buvo pagerbtas Lietuvoje birželio mėnesio pradžioje, sąryšyje su jo 50-siomis mirties metinėmis.

Pirmasis pagerbimo reginys buvo birželio 1 d. Rasų kapinėse Vilniuje ir čia atvyko jo dukra Alena Devenienė, anūkai, proanūkiai, kiti giminaičiai, lietuvių visuomenės atstovai. Čia į susirinkusius kalbėjo kun. K. Vasiliauskas.

Birželio 5 d. Kaune įvyko didžiausias jo paminėjimo renginys. Putvinskio gatvėje ant 68-jo namo fasado buvo pritvirtinta jo memorialinė lenta, pagaminta dailininko S. Žirgulio. Atidengimo iškilmėse susirinkus gausiam tautiečių būriui, pirmasis kalbėjo Kauno miesto tarybo pirm. V. Grinis. Čia kalbėjo ir istorikas J. Aničas, kuris yra šio žymaus valstybės vyro darbų bei gyvenimo tyrinėtojas. Jis, apibūdinęs Vileišio nuveiktą darbą, išreiškė viltį, jog ši atminimo lenta bus tik pradžia tos duoklės, kurią reikėtų atiduoti tautos šviesuoliams, kokiu buvo J. Vileišis.

Taip pat kalbėjo ir VLIK'o pirm. K. Bobelis, priminęs J. Vileišio nuopelnus ne tik Lietuvos, bet ir Amerikos lietuviams. Jausmingų minčių pabėrė ir žymus poetas B. Brazdžionis. Prasmingą žodį pasakė ir Vilei-

Vileišių šeimos narės prie Petro Vileišio (Jono brolio) paminklo Kaune, atėjusios po Jono Vileišio pagerbimo iškilmią. *Ed. Šulaičio nuotr.*

šio dukra Alena.

Birželio mėn. 6 d. Nacionalinėje Mažvydo vardo bibliotekoje Vilniuje jis paminėtas Pasvaliečių bendrijos sueigoje, o birželio 7 d. įvyko jo pagerbimas Pasvalyje ir Medininkų kaime.

Visur buvo iškelti J. Vileišio pasiekimai. Čia tik norisi trumpai pažymėti, kad J. Vileišis, (gyvenęs 1872–1942 m.) buvo žymus Lietuvos tautinio atgimimo veikėjas, Vinco Kudirkos pasekėjas, varpininkas, padėjo savo broliui Petrui leisti "Vilniaus Žinias". Jis gynė lietuvių kalbos teises

sulenkėjusio Vilniaus ir jo krašto bažnyčiose. J. Vileišis – pirmųjų nepriklausomos Lietuvos ministrų kabinetų narys, pirmasis Lietuvos pasiuntinys Amerikoje, ilgametis Kauno miesto burmistras ir t.t.

Pagerbiant Joną Vileišį Kaune kalba jo dukra Alena. Šalia jos – Kauno miesto terybos narys – V. Ginis.

Ed. Šulaičio nuotr.

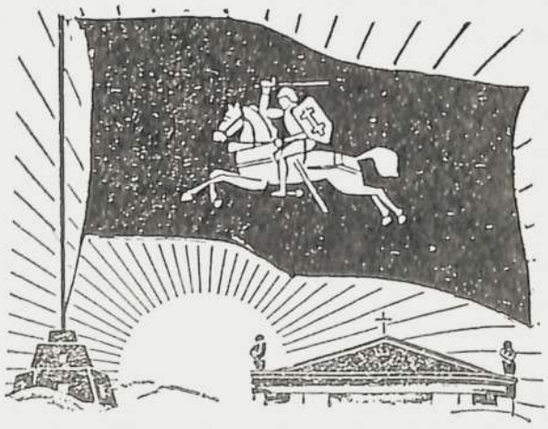

Lietuvos reformacijos istorijos ir kultūros daraugija ir Biržų krašto muziejus "Sėla" 1993 m. kovo 9 ir 10 dienomis rengia mokslinę konferenciją "Protestantizmas Lietuvoje: istorija ir dabartis". Konferencija vyks Vilniuje.

Konferencijoje, apibūdindama tradicinių protestantų bendruomenių istorijos raidą, nagrinės ir teologijos, filosofijos, etikos, protestantų kultūros paveldo, teisinės padėties raidos problemas, protestantizmo idėjų įtaką nacionalinės savimonės, raštijos, spaudos raidai. Konferencijoje bus taip pat svarstomi Lietuvos protestantų ryšiai su kitomis Vakarų Europos šalimis ir su Lietuvos protestantų išeivija, etc. Tai bus pirmas toks įvykis dabartiniais laikais. Bus pranešimų ir angliškai, ir vokiškai, taigi bus suprantama ir svetimtaučiams.

*

Jaunimui skirtas žurnalas MOKSLEIVIS išeinąs Vilniuje 1992 m. Nr. 9-10 talpino Lietuvos reformacijos istorijos ir kultūros d-jos pirm. prof. Sigito Kregždės mintis straipsnyje "Pargrįžta iš istorijos tolybių". Šios d-jos narių tarpe yra ne vien evangelikų, bet ir išeivių iš protestantiškų šeimų, net ir laisvamanių kuriems imponuoja reformacijos idėjos.

*

Rugsėjo 1 d. sukako 740 metų, kai Klaipėda gavo savivaldos teises. Minėjimas pradėtas iškilmingomis mišiomis, kurių metu buvo pašventinta Klaipėdos miesto vėliava ir herbas.

Kovo 8-tąją Tilžėje buvo pašventinti naujos katalikų bažnyčios pamatai. Kaip Lietuvos spauda praneša, šis įvykys ypač reikšmingas, nes krašto lietuviai daugumoje yra katalikai.

*

1992 m. birželio mėn. Biržuose įvyko ev. reformatų Bažnyčios sinodas, kuriame dalyvavo iš JAV Superintedentas kun. Povila Dilys. Tarp kitų klausimų ir pasiūlymų buvo nutarta atgaivinti Nepriklausomoje Lietuvoje ėjusį "Sėjėją", parengti daugiau reformatų dvasininkų.

*

Šiais mokslo metais tikybos *(katalikų?)* pamokas lankė trys penktadaliai mokinių; kas antras - pirmųjų-ketvirtųjų klasių mokinys. Beveik 3000 mokytojų dėstė tikybos pamokas mokyklose: 67% lietuviškose, 12 % rusiškose, 91% lenkiškose. 663 R. katalikų religinės bendruomenė turi 668 veikiančias katalikų bažnyčias.

Vienintelė Respublikoje šeštadieninė tikėjimo *(katalikų?)* mokykla suaugusiems veiks Kėdainiuose. Vakarais "Caritas" patalpose rinksis žmonės, kurie nori užpildyti krikščionybės žinių spragas, anksčiau retai ar visiškai nelankę bažnyčios.

Lietuvos evangelikų reformatų ir liuteronų religinės bendruomenės iš Vokietijos protestantų gavo labdaros siuntą. Didžioji jos dalis - vaistai, tvarsliava, medicinė aparatūra - skirta Vilniaus klinikinei ligoninei "Raudonasis Kryžius".

Vilniaus evangelikų liuteronų parapijoje susikūrė pajėgus choras. Jo repertuare pamaldų giesmės ir pasaulietiniai kūriniai. Choras koncertavo Tolminkiemyje, Bitėnuose, kitur.

Vilniuje konfirmuoti 13 ev. liuteronų parapijos narių. Tai antroji konfirmantų laida, atgavus liuteronų maldos namus.

Klaidėdoje atnaujintas laikraščio "Keleivio" leidimas, skirto evangelikams. Redaktorius - kun. D. Petkūnas.

Nuo 1992 m. liepos 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos sienos ir jų apsaugos įstatymai. Liepos 4 d. Klaipėdoje pašventinti pirmieji trys Lietu-

vos pakrančių apsaugos laivai. Iškilmėse dalyvavo Aukščiausios Tarybos pirmininkas Vytautas Landsbergis, Krašto apsaugos ministras Andrius Butkevičius, Lietuvos kariuomenės vyriausias kapelionas monsinjoras Alfonsas Svarinskas.

*

1992 m. birželio 13 d., šeštadienį, Vilniuje, Katedros aikštėje, prisiekė Lietuvos Respublikai tūkstantis lauko kariuomenės naujokų, į kuriuos kreipėsi Aukščiausios Tarybos pirminikas V. Landsbergis, Krašto apsaugos ministras A. Butkevičius, kariuomenės kapelionas A. Svarinskas. Šiai lauko kariuomenės brigadai suteiktas "Geležinio Vilko" vardas.

1991 m. rugsėjo 8-oji buvo paskelbta Padėkos už Lietuvos nepriklausomybės ir laisvės apgynimą diena. Visoje Lietuvoje vyko iškilmės. Vilniaus Arkikatedroje buvo aukojamos šv.Mišios, po jų - Katedros aikštėje įvyko mitingas.

Didžiausios iškilmės buvo Šiluvoje. Šiluvos bažnyčioje šv. Mišias aukojo Jo Eminencija kardinolas Vincentas Sladkevičius. Kardinolas Sladkevičius ir Aukščiausios Tarybos pirmininkas V. Landsbergis pasirašė *Lietuvos paaukojimo Nekaltosios Mergelės Marijos širdžiai aktą (sic!).*

*

Kauno arkivyskupijos kurijos kancleris kun. Alfonsas Bulota paskirtas Kauno karinės apskrities (Kauno miestas, Jonavos, Kaišiadorių, Kauno, Kėdainių, Prienų ir Raseinių rajonai) kapelionu. Kauno šv. Mykolo Archangelo (Įgulos) bažnyčioje Lietuvos kariams (*katalikams? red.)* kiekvieną sekmadienį bus laikomos šv. Mišios.

*

Algimntas Baublys

BIRŽŲ GATVIŲ LABIRINTAS

Biržai, atšventę Magdeburginių teisių 400 metų jubiliejų, įžengė, kaip miestas, į savo penktąjį šimtmetį. Tiesa, tikroji istorinė Biržų praeitis daug senesnė. Rašytiniai dokumentai, apie Radvilų protėvio Astiko valdomą Biržų dvarą, žinomi iš 15 a. vidurio. Buvo dvaras, buvo ir gyvenvietė, vadinama Biržais.

Vėliau Radvilos Biržus, statė labai rūpestingai. Galima tvirtinti jog Biržai buvo pirmas Lietuvos miestas, statytas gražia kvartaline sistema. Gatvės kirtosi stačiais kampais, o miesto centrą puošė stačiakampė

aikštė su rotušės pastatu. Rotušę, kaip ir pilį, švedai išsprogdino.Senosios rotušės vietą dalinai galima tapatinti su dabartinės autobusų stoties pastatu. Šiame pastate Nepriklausomybės metais buvo gaisrinė ir kino teatras. Dabartinio pastato pamatų kryptys ir vieta sutampa su rotušės pastato orientavimu. Gal net ir buvusios gaisrinės bokštas, po karo nugriautas, galėjo būti rotušės bokšto dalimi. Į rytus nuo šio pastato, aikštėje, 1923 m. Evangelikai reformatai pastatė skulptorės Ninos Gronskos darbo paminklą poetui Stanislovui Dagiliui.

Jau Radvilų statyto miesto gatvės turėjo savo pavadinimus. Dalį šių gatvių, kaip ir jų vardus, nusinešė istorijos negandai. Paskutinio karo metu, ugniasvaidžiais degintas senamiestis, liko tuščia plyne. Liko tik gatvių kontūrai, kurių, pokario statybų metais, niekas nepaisė. Tik likę istoriniai miesto aprašai, dukumentų dalis, leidžia atkurti dalies gatvių senuosius pavadinimus, arba tvirtinti juos tokius buvus.

Seniausia Biržų gatvė, išlaikiusi ir savo senąjį pavadinimą, yra Vilniaus gatvė. Sena ir dabartinė Vytauto gatvė, iki 20 a. pradžios vadinta Dirvono gatve. Tokio pat amžiaus ir dabartinė J. Basanavičiaus gatvės dalis, esanti tarp šiuolaikinių Vytauto ir Kilučių gatvių. Ji vadinosi Tilto gatve. Ši gatvė ėjo per patį seniausią tiltą Biržuose, statytą per Apaščios upę. Tiltas pažymėtas miesto plane, sudarytame apie 1604 metus. Tame plane galima priskaičiuoti 10 Biržų miesto gatvių. Aiškiai matosi dabartinės St. Dagilio, Karajimų, Žemoji ir dalinai Aukštoji gatvės. Aukštoji gatvė, turėjusi kreivosios gatvės vardą, gal ir ne visiškai sutampa su dabartine. Senovinė kreivoji gatvė, atkartodama miesto pietinės ginybinės sienos kontūrą, darė lanką į šiaurę ir toliau ėjo išilgai vakarinio Apaščios upės kranto. Vakariniu galu jinai rėmėsi į dabartinę Vytauto, o šiauriniu - į J. Basanavičiaus (Tilto) gatves. Tikslesniam Kreivosios gatvės vietos nustatymui, reikalingi papildomi archeologiniai tyrimai.

17 - 18 amžių riboje, vykusių karų metu, miestas sudegė. Tačiau jau 18 a. viduryje, Biržai turėjo 528 namus ir 17 gatvių tinklą. Žinomi jų pavadinimai: Vilniaus, Pilies, Reformatų (Zborova), Dirvono (Vytauto), Kreivoji, Papilio, Pakluonių, Kalytės (Kalitka), Šunų, Tilto, Ochmarkos, Kirchės, Mokyklos, Karajimų, Rūgščiosios Skylės, Slabados ir Pavilnės.

(Bus daugiau)

NUO 1992 M. RUGSĖJO MĖN. IKI 1993 M. LAPKRIČIO MĖN. GAUTOS MŪSŲ SPARNAMS AUKOS

$75 J. Andrulaitis, NY

$50 Dr. Daina Variakojis, IL; prof. M. Yčas, NY

$30 I. Biknerytė, IL; D. Bobelis, FL

$25 A. S. Vaivada, VA; E. O. Tunkūnas, MA

$20 Dr. P. Tunkūnas, FL; E. D. Balceris, AZ; J. Juzaitis, NY K. P. Devenis, MA

$15 E. Baueris, Australija

$10 R. Keturka, Kanada; B. E. Carlson IL; kun. S. Neimanas, IL; O. Dubra, IL; dr. V. Z. Jankus, IL; V. Bendikas, IL; A. & R. Lubertai, IL; R. Buntinas, IL; M. B. Vildžius, MD; V. Žiobrys, IL; A. Dagienė, IL; dr. P. ir J. Vaitaičiai, IL; J. Palšis, IL; P. Lampsatienė, IL; A. & M. Sedaičiai, IL; M. Nauburienė, IL; A. & I. Jonušaičiai, IL; I. Laisvėnaitė, IL;

$9 R. Brakas, NY

$6 M. Guobužienė, IL

$5 M. Pauperas, IL; O. Tilindis, IL; J. Variakojis, IL; S. Neimanas, Jr. IL; A. Paulikaitis, IL; J & G. Padagas, IL; J. Indriūnas, IL; V. Aušra, IL; P. Šernas, IL; B. Variakojienė, IL; K. Vaišvila, IL; I. Peteraitienė, IL; K. Vėlius, IL; O. Paulikienė, IL; L. Venclauskienė, IL; E. Panavienė, IL

$4 P. Mieliulis, IL

$3 J. Jurkšaitis, IL

Gauta MŪSŲ SPARNAMS aukos iš Kanados per platintoję Vandą Norvaišienę

C$ 20 Irena Delkuvienė, Ana Langienė, A. Mikšienė, G. Tarvidienė

C$ 15 G. Šernas

C$ 10 I. Adomavičienė, L. Balsienė, E. Bartminas, V. Norvaišienė, I. Pūkienė, K. Stulpinas, M. Živatkauskas

C$ 5 R. Hiršas, A. Karauskienė, H. Kukutienė, A. Monstvilienė, Preikšaitis, A. Sukauskienė, J. Trečiokas

C$ 3 A. Kasiulytė

●●●●●●●●●●●●●●

Visiems aukotojams nuoširdus ačiū!

Aukotojas, neradęs savo pavardės aukų sąraše, prašomas kreiptis šiuo adresu: "Mūsų Sparnai", 6118 N. Sheridan Rd.# 502, Chicago, IL 60660.

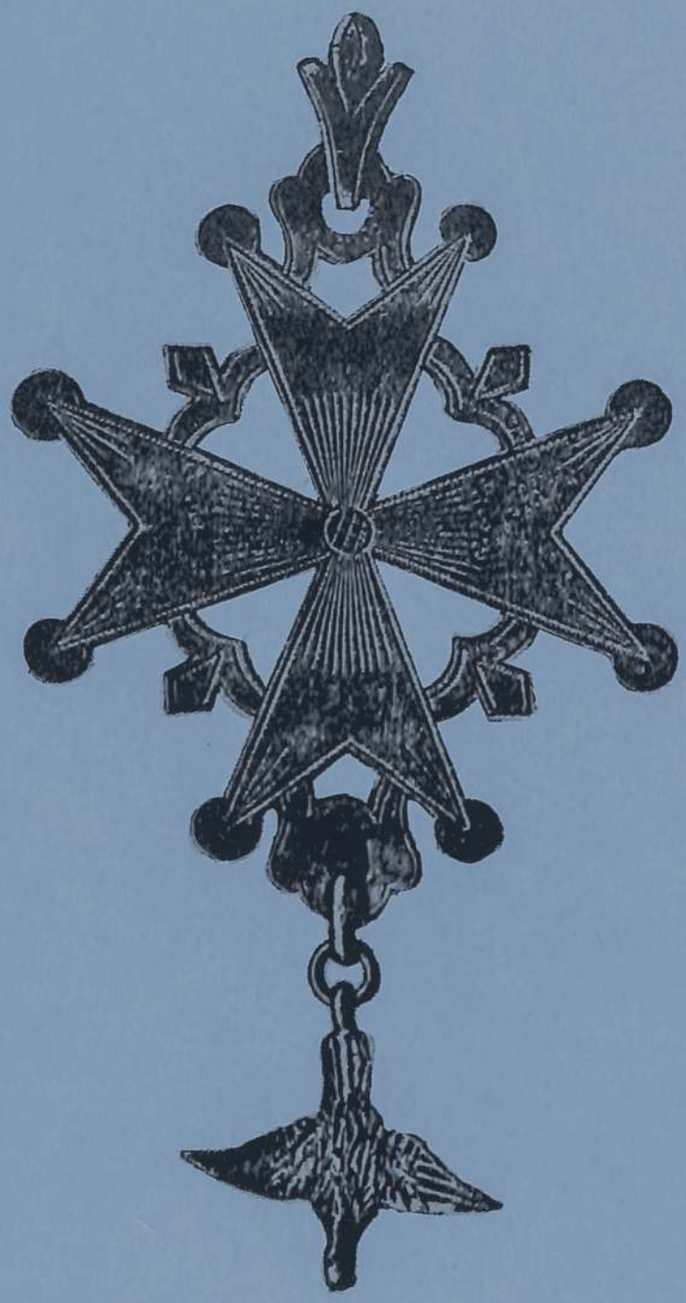

HUGENOTŲ KRYŽIUS, vartotas 16 ir 17 amž.